תלמוד ירושלמי · מפרשים · פני משה על תלמוד ירושלמי · סדר מועד

פני משה על תלמוד ירושלמי ראש השנה

רבי משה מרגלית

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

פני משה על תלמוד ירושלמי ראש השנה

רבי משה מרגלית

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/פני-משה-על-תלמוד-ירושלמי-ראש-השנה/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה 38-202611161024v של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
הלכה א 4
הלכה ב 19
הלכה ג 24
הלכה ד 27
הלכה ה 28
הלכה ו 29
הלכה ז 29
הלכה ח 32
פרק ב 34
הלכה א 34
הלכה ב 40
הלכה ג 40
הלכה ד 41
הלכה ה 43
הלכה ו 45
הלכה ז 47
הלכה ח 48
פרק ג 50
הלכה א 50
הלכה ב 54
הלכה ג 54
הלכה ד 56
הלכה ה 57
הלכה ו 58
הלכה ז 60
הלכה ח 60
הלכה ט 61
הלכה י 61
פרק ד 62
הלכה א 62
הלכה ב 63
הלכה ג 64
הלכה ד 65
הלכה ה 66
הלכה ו 67
הלכה ז 68
הלכה ח 69
הלכה ט 70
הלכה י 71

פרק א

הלכה א

מתני' **ארבעה ראשי שנים הן**. מסקינן התם דארבעה ראשי שנים שהן בארבעה ראשי חדשים קתני וה"ק שלשה הן לדברי הכל ובאחד בשבט מחלוקת בית שמאי ובית הלל: **באחד בניסן ראש השנה למלכים**. רגילין היו למנות זמן בשטרותיהן לשני המלכים משנה שעמד בה למלכי ישראל מונין להם מניסן שאפילו עמד בעשרים ותשעה באדר כיון שהגיע א' בניסן עלה לו שנה ומונין לו מאחד בניסן ואילך שנה שניה. ומנין שאין מונין למלכי ישראל אלא מניסן דכתיב ויהי בשמוני' שנה וארבע מאות שנה לצאת בנ"י מארץ מצרים בשנה הרביעית בחדש זיו הוא החודש השני למלוך שלמה על ישראל מקיש מלכות שלמה ליציאת מצרים מה יציאת מצרים מניסן מנינן אף מלכות שלמה מניסן ובדין הוא כך דמכיון שיציאת מצרים היתה תחלת מלכותן של ישראל שאם לא כן היינו משועבדים לפיכך נעשה זכר ליציאת מצרים שכל מלך ממלכי ישראל מונין לו מניסן ולמלכי אומות העולם מונין להן מתשרי. והא דאין מונין להם מיום שעמד בו לפי שאפשר שיעמוד איזה מלך ממלכי האומות בניסן וכשיראו שימנו לו מניה יחשבו שר"ה שלהם ניסן כשל מלכי ישראל ולפיכך קבעו להם ר"ה בפ"ע וקבעו באחד בתשרי מפני שהיא ר"ה לשארי דברים כדקחשיב לקמן במתני'. ונפקא מינה לשטרות דתנן שטרי חוב המוקדמין פסולין והלכך אם עמד המלך באדר וכתב לו הסופר בניסן אחר שהוא לאחר י"ב חודש ניסן של שניה להמלך כיון דניסן ר"ה למלכי' הוי ליה האי שטר מוקדם ופסול משום דהאי ניסן של שנה שלישית היא ונמצא זה טורף לקוחות שלקחו השדה מן הלוה בין זמנו של שטר לזמן הלואה שלא כדין שהרי קדמה המכירה לזמן הלואה ולפיכך קנסוהו חכמים שלא יטרוף מהלקוחות אף מאותן שלקחו אחר זמן הלואה ואינו גובה אלא מבני חורין:

ולרגלים. הכי קאמר רגל שבו כלומר בהחדש שנכנס באחד בניסן והוא פסח ר"ה לרגלים ונ"מ לבל תאחר לענין הנודר שאם עברו עליו שלשה רגלים משעה שנדר ולא קיים נדרו ילפינן מקרא שהוא עובר בבל תאחר לא תאחר לשלמו ומשום דכתיב בפרשת חג הסוכות בחג המצות בחג השבועות ובחג הסוכות ול"ל לאהדרינהו הא בהו איירי קרא אלא ש"מ לבל תאחר אהדרינהו וניסן ר"ה הוא לכך וכדר"ש היא דס"ל אינו עובר עד שיעברו עליו ג' רגלים כסדרן ויליף ליה מדכתב כאן בחג הסוכות דאע"ג דאהדרינהו לבל תאחר לא היה צריך למיהדר ולמיכתב בחג הסוכות שבו דיבר הכתוב ולא הוה צריך למיכתב אלא שלש פעמים בשנה וגו' ובחג המצות ובחג השבועות וממילא הוה ידעינן

דשלש רגלים בעינן לענין בל תאחר דבחג הסוכות איירי ומהדר נמי לחג המצות וחג השבועות אלא מדהדר נמי לחג הסוכות לומר שזה אחרון וחג המצות תחלה כמו שהן סדורין במקרא. ואין הלכה כר"ש אלא משיעבור עליו שלשה רגלים עובר בבל תאחר ולא בעינן כסדרן ומיהו בעשה עובר משיעבור עליו רגל אחד בלבד ולא הביא נדרו דכתיב ובאת שמה והבאתם שמה עולותיכם וגו' רגל ראשון שאתה בא אתה צריך להביא:

באחד באלול ר"ה למעשר בהמה וכו'. סתם בהמות דקה מתעברות באדר ויולדות באב וילפינן נמי מקרא דכתיב לבשו כרים הצאן ועמקים יעטפו בר אימתי לבשו כרים הצאן כלומר שמתלבשות מהזכרים העולים עליהם ומתעברות בזמן שעמקים יעטפו בר והיינו באדר שהזריעה צומחת ונכרת יפה ויולדות הן באב שזמן עיבורה של בהמה דקה חמשה חדשים. וכן בהמה גסה שיולדת לט' חדשים ג"כ רובן יולדות באב או איזה ימים קודם אלא שזמן עיבורן קדים ובהא כ"ע מודים והכא בהאי קרא קמיפלגי דכתיב עשר תעשר בשני מעשרות הכתוב מדבר אחד מעשר בהמה ואחד מעשר דגן וכתיב גבי בכור שנה בשנה וילפינן. מעשר בהמה מיניה שאין מעשרין משנה זו על חבירתה וקסבר ת"ק דאיתקש מעשר בהמה למעשר דגן מה מעשר דגן סמוך לגמרו עישורו שר"ה שלו תשרי והיא סמוך לגמרו שכל ימות החמה עומד בגורן להתייבש אף מעשר בהמה נמי סמוך לגמרו עישורו והיינו אחד באלול שאז נגמר זמן עיבורן שיולדות באב ורבי אליעזר ורבי שמעון סברי דהכי הוא דאיתקש מה מעשר דגן ר"ה שלו תשרי אף מעשר בהמה ר"ה שלו תשרי והלכך כר"א ור"ש וכך שנינו בפ"ט דבכורות:

גמ' **כתיב החדש הזה לכם ראש חדשים וכו'**. כך הוא נדרש במכילתא ראש חדשים מגיד שניסן ראש לחדשים ומנין אף למלכים ת"ל הוא החדש השני למלוך שלמה על ישראל ומנין אף לרגלים תלמיד לומר בחג המצות חג השבועות וחג הסוכות ר' נתן ור' יצחק אומרים אף לשכירות בתים ולא לשנים ולא לשמיטין ויובלות ולא לנטיעה ולא לירקות. ומדייק הש"ס ומאי חזית דמרבית דהני וממעט להני ואימא לכם הוא ראש ולאלו שאמרנו ולא למלכים ולא לרגלים:

ר' יעקב וכו'. מהכא דכתיב ויחל לבנות בחדש השני בשני בשנת ארבע למלכותו הקיש שנת ד' למלכותו כלומר האי בשני דכתיב סמוך לשנת ד' למלכותו מקיש לשני קמא מה שני שבחדשים אין מונין אלא מניסן אף שני שסמוך לבשנת ד' למלכותו אין מונין אלא מניסן דה"ק חדש שני לחדש שמונין בו למלכותו והוא ניסן:

או אינו אלא האי בשני שני ימים בחדש הוא דקאמר. ומשני כל מקום שנאמר שנים בחדש פירש הכתוב בהדיא בשני בחדש:

או אינו אלא. האי בשני בשני בשבת הוא:
ומשני לא מצינו חשבון זה מן התורה דלא נמצא חשבון של ימי שבוע בתורה:
והא כתיב ויהי ערב ויהי בקר יום שני. ומשני אין למדין מברייתו של עולם. דלא מצי קאי אשני בשבוע שעדיין לא היה שבוע אלא שהיה יום שני לברייתו של עולם:
והיי דין הוא שני שבחדשים וכו'. ואיזה הוא שני שבכתוב זה דקאי על שני שבחדשים ואיזה הוא דקאי על השנים ושני למנין חדש שמונין השנים למלכותו:
חד אמר וכו'. בחדש השני קמא זה הוא שני שבחדשים חדש השני למנין החדשים ובשני בתרא זה שני לחדש שמונין לשנים של מלכותו:
ואחרינא אמר אפילו מיחליף מפרשת להו לית בה כלום. דהא מיהת רמיזא בכתוב שניהן ומקיש זה לזה וכדאמרן:
שמע לה מן הדא וכו'. כלומר שאינו פותח בדרשה דדריש לעיל מדכתיב לכם היא ראש ואינו ראש לשנים וכו' אלא כך דריש מדכתיב שני פעמים לכם ולכם קמא מיעוט הוא לכם הוא ראש ולא לדבר אחר והדר כתיב ראשון הוא לכם מיעוט ומיעוט אחר מיעוט אינו אלא לרבות שהוא ראש למלכים ולרגלים:
וירבה לשנים וכו'. ומאי חזית דמרבית להני ולא להני:
כהיא דאמר ר' יעקב וכו'. כלומר דהשתא אתינן להא דרבי יעקב בשם ר' יוחנן דנפקא לן מהאי יקרא ויחל לבנותו וגו':
תני שמואל ופליג. דלא דריש כהאי דלעיל מקרא דהחדש הזה לכם כלל אלא כך בחדש השלישי לצאתם וכו' וידבר ה' אל משה במדבר סיני בשנה השנית לצאתם מארץ מצרים:
בשנת הארבעים לצאת וגו'. גבי ויעל אהרן וגו':
משנבנה הבית וכו'. איידי דאיירי בהאי קרא דריש לה נמי להא:
ואומר ויחל לבנותו וכו'. דזה נמי מיבעי ליה למילף דמלכות מונין נמי מניסן:
אף למלכי א"ה אין מונין להם אלא מניסן בששי וכו'. דכתיב בריש חגי בשנת שתים לדריוש המלך בחדש הששי ביום אחד לחדש היה דבר ה' וגו' וכתיב אח"כ בריש זכריה בחדש השמיני בשנת שתים לדריוש:
נאמר וכו'. כלומר אי איתא דמלכי א"ה לאו מניסן אלא מתשרי מנינן א"כ היה לו לומר בשמיני בשנת שלש אלא לאו דאף להם מניסן מנינן ובאותו השנה בעצמה היתה ג"כ נבואת זכריה אחרי נבואת חגי:
חיפה אמר. דאין ראיה מכאן משום דאיכא למימר נבואת זכריה שכתוב אחר כך נאמר תחלה קודם נבואת חגי אלא שאין מוקדם ומאוחר בתורה ומתשרי התחילה שנת שתים ואחר כך בחדש אלול היתה נבואת חגי באותה שנה:

אמר ר' יונה כתיב. בנביאת חגי ועתה שימו נא לבבכם וגו' מטרם שים אבן אל אבן וגו' היתה קללה כדכתיב בתריה מהיותם בא אל ערמות עשרים והיתה עשרה וגו' וכתיב אח"כ שימו נא לבבכם מן היום הזה ומעלה מיום עשרים וארבעה לתשיעי למן היום אשר יסד היכל ה' שימו לבבכם וגו' מן היום הזה אברך הא כיצד אימתי נאמרו מקראות הללו ואימתי נאמרה נבואת זכריה:

בששי הוסד. בתחילת נבואת חגי שהיתה בחדש ו' והוכיח אותם כמו שנאמר שם העם הזה אמרו לא עת בא את בית ה' להבנות וכו' ועל זה נאמר אח"כ וישמע זרובבל בן שלתיאל וגו' ויבאו ויעשו מלאכה בבית ה' צבאות אלהיהם וא"כ הוסד בו' מיד אחר התחלת נבואת חגי ובחדש ח' שהוא מרחשון מקודם נבואת חגי נאמר מקרא הזה של נבואת זכריה כדאמר חיפה והכל בשנה אחת היה:

אין תימר כבר שמו יאות אמר חיפה. כלומר והשתא האיך תפרש להכתוב של חגי שלאח"כ שכתוב בו מטרם שום אבן וגו' ודכתיב בתריה מיום עשרים וארבעה לתשיעי למן היום אשר הוסד היכל ה' והתשיעי הזה הוא כסליו של אחריו ואמר להם אז למן היום אשר יסד היכל ה' שימו לבבכם העוד הזרע במגורה וגו' יעץ הזית לא נשא מן היום הזה אברך וא"כ קשו קראי אהדדי אליביה דחיפה דאם בחדש ו' שהוא אליל אמר להם מטרם שום אבן אל אבן דמשמע שעדיין לא שמו באותו הזמן ולא התחילו ליסד את הבית והרי כתיב בתשיעי שהיא קודם ואחר נבואת זכריה למן היום אשר יסד היכל והא כיצד אלא ע"כ תוכל לפרש דהאי מטרם שום אבן היינו שכבר שמו בשעה שאמר להם חגי המקרא הזה אז יאות אמר חיפה לפי שכבר הוסד מקודם כשאמר להם בחדש התשיעי אחר נבואת זכריה שהיא קודם ובשנה זו וכדאמרן אבל אם תימר לא שמו עדיין באותו זמן כשאמר להם חגי זה בחדש הו' א"כ לא אמר חיפה כלום שאין אתה יכול לפרשו שנבואת זכריה היה קודם ובשנה עצמה זו והתחילה מתשרי דא"כ האיך תפרש לנבואת חגי בחדש התשיעי שלאחריו דמשמע שכבר הוסד והרי חגי אמר להם בחדש הששי שהוא אחר כך באותה שנה מטרם שום אבן:

התיב ר' יצחק. על הא דקאמר ר' חנינה אף למלכי או"ה מניסן מנינן וקס"ד דטעמי' משום דס"ל כר' יהושע שבניסן נברא העולם ולפיכך כל שני הדורות וכל המנינים שבכתוב הכל מניסן מנינן ולפיכך פריך הכתיב ויהי באחת ושש מאות שלה בראשון באחד לחדש חרבו המים מעל הארץ ולעיל מיניה כתיב ונח בן שש מאות שנה והמבול היה מים על הארץ וגו' בשנת שש מאות שנה לחיי נח בחדש השני בי"ז יום לחדש ביום הזה וגו' והתחיל המבול:

ותני עלה שנת המבול אינה עולה מן המנין. לשש מאות שנה של חיי נח וכלומר שלא תטעה לומר מדכתיב בשנת שש מאות שנה לחיי נח וגו' שהמבול היה באותה שנה עצמה של שש מאות שנה לחיי נח ואחר שעבר המבול היה ת"ר שנה לחיי נח הלכך קאמר דשנת המבול אינה מן המנין של שש מאות שנה לחיי נח אלא שכבר כלו לו שש מאות שנה לנח קודם שבא המבול וקרא דכתיב בשנת שש מאות שנה לחיי נח בחדש השני וגו' נבקעו כל מעיינות וגו' זה הוא אחר שכבר היה לו לנח ת"ר שנה והשתא לכשתחשוב עוד לשנת המבול עצמה היה לו לנח תר"א שנים כשכלה המבול וזה הוא כשהגיע ניסן שהרי לדבריך כל שני הדורות מניסן מנינן ונמצאו מניסן מתחיל שנת תר"ב לחיי נח וקשה הא דכתיב' ויהי באחת ושש מאות שנה בראשון באחד לחדש הרי זה ניסן היא שהוא חדש הראשון והוה ליה למימר ויהי בשתים ושש מאות שנה ובשלמא אי אמרינן דשני הדורות מתשרי מנינן אפי' למ"ד בניסן נברא העולם וא"כ שנת המבול ג"כ מתחיל מניסן שפיר הוא דמפרשינן לקראי ולהך ברייתא דשנת המבול אינה עולה למנין של שש מאות שנה לנח ולא תיקשי שהרי כשהתחיל המבול כבר היו לו לנח שש מאות שנה תחשוב עוד שנת המבול היו לו לנח תר"א שנים כשהגיע תשרי וא"כ היך אומר הכתוב על ניסן שלאחר המבול באחת ושש מאות בתר"ב מיבעי ליה הא ליתא דכשאנחנו מחשבין שני הדורות מתשרי א"כ בתשרי שלפני המבול התחילה השנת השש מאות שנה של נח וכלו הת"ר שנים שלו בתשרי שבתוך המבול והתחיל שנת התר"א וכשכלה המבול וזה כשהגיע הניסן שאחר המבול עדיין היה נח בשנת תר"א שלו ודקתני בברייתא שנת המבול אינה עולה מן המנין לאו דכל שנת המבול אינה עולה למנין חיי נח קאמר שזה אי אתה יכול לפרשו דלכ"ע תיקשי דא"כ תר"ב מיבעי ליה למימר על ניסן שלאחר המבול אלא דה"ק כל שנת המבול אינה עולה מן המנין של חיי נח לפי שלא כלו לו השש מאות שנה אחר המבול אלא בתוך שנת המבול הוא שכלו לו ת"ר שנים והיינו בתשרי שבתוך המבול ונמצא ניסן שאחריו שאז כלה המבול עדיין הי' בשנת תר"א שלו שלא כלתה עד בא תשרי שלאחריו ומתרצי' קראי וכן הברייתא אלא לדידך דשני הדורות ג"כ לעולם מניסן מנינן קשיא:

תיפתר כר"א דר"א אומר בתשרי נברא העולם. כלומר לעולם לר' יהושע דאמר בניסן נברא העולם הכל מניסן מנינן ואף לשני הדורות ולדידיה ל"ק מידי די"ל דלא ס"ל כלל כהאי ברייתא דאין שנת המבול עולה מן המנין של חיי נח אלא עם שנת המבול עצמה תחשוב לו ת"ר שנה ובניסן שלאחר המבול התחילה שנת תר"א א"נ דהך ברייתא נמי אתיא כר' יהושע ולא כדקס"ד דאינה עולה לו מן המנין דקאמר דבלאו האי שנה היו לנח

ת"ר שנה וא"כ צריך אתה לדחיק ולפרש כדלעיל אלא דה"ק אין שנת המבול עולה כלל למנין סדר השנים לא לשל עולם ולא לחיי נח וטעמא לפי שלא שמשו המזלות באותה שנה כלל כדאמרינן במדרש ולדברי רבי אלעזר דאמר בתשרי נברא העולם והתחיל המבול בתשרי ולדידיה פשיטא דמנין שני הדורות מתשרי מנינן והאי בראשון באחד לחדש דקרא גבי חרבו המים היינו בראשון בתשרי היא וכדאיתא בסדר עולם בהדיא לרבי אלעזר הכי ודתני עלה שנת המבול אינה עולה מן המנין היינו שאינה עולה למנין ולסדר השנים כלל וכדאמרן והא דקאמר תיפתר כרבי אלעזר הרי להך פירושא אפי' כר' יהושע אתיא היינו משום דאדלעיל קאי דבעי רבי יצחק למימר דטעמא דקאמר דאף למלכי או"ה מונין מניסן משום דסבירא ליה כר' יהושע דבניסן נברא העולם ולפיכך הותיב עלה מקראי דמבול ועלה קאמר תיפתר כרבי אלעזר וכו' וכלומר לא כדקס"ד דר' חנינה אליבא דר' יהושע קאמר להא אלא תיפתר כרבי אלעזר נמי דסבירא ליה בתשרי נברא העולם והא דקאמר למלכי או"ה מונין נמי מניסן טעמא אחרינא אית בהא ומשום דמכיון דגלי קרא דלמלכים מניסן מנינן תו לא מחלקינן בין מלכי ישראל לבין מלכי אומות העולם וכהאי דאמר לעיל לא זכו למנות לעצמן התחילו מונין למלכיות ומשמע דבאותו מנין עצמו הוא וקראי דמבול מיתרצי בין למר ובין למר וכדאמרן:

והכתיב. בנחמיה ויהי בחדש ניסן שנת עשרים לארתחשסתא המלך יין לפניו וגו' וכתיב בריש נחמיה ויהי בחדש כסליו שנת עשרים ואני הייתי בשושן הבירה וגו' ודברים אלו שאמר חנניה לנחמיה בכסליו אמרן נחמיה לפני המלך בניסן ומדקאי בכסליו וקרי לה שנת עשרים וקאי בניסן וקרי לה שנת עשרים מכלל דר"ה לאו ניסן הוא וקשיא על רבי חנינא דקאמר אף למלכי או"ה מונין מניסן:

תיפתר כר"א דאמר ר' אלעזר כל שנה וכו'. והכא נמי מיירי שאמר נחמיה להמלך בתחלת ניסן ולפי שלא נכנסו לה ל' יום לשנת כ' ואחת קרי לה שנת עשרים ולעולם מניסן מנינן אף למלכי אומות העולם:

והכתיב ויהי בחדש הראשון בשנה השנית באחד לחדש הוקם המשכן. והרי כאן באחד לחדש הוא וקרי לה בשנה השנית:

אין תימר וכו'. כלומר ואם תאמר דבאמת שנת שלישית היתה והא דקרי לה בשנה השנית נמי מהאי טעמא משום דע"י שלא נכנסו לה שלשים יום אין מונין לה שנה שלימה לומר בה שנת שלשים אכתי קשיא דהא כתיב ויהי בחדש השני בשנה השנית בעשרים לחדש נעלה הענן מעל המשכן והא אית כאן בשתא חמשין יומין ואפ"ה אין מונין אותה שנה שלימה א"כ הדרא קושיא לדוכתה מקראי דנחמיה:

הדא מן תתובתה דר' יצחק דאינון קשיין. הרי זה חד מן הני תיובתא דמותיב שהן קשין מלתרצן דאי אמרת אף למלכי או"ה מונין מניסן קשיא אלא דלא כר' חנינא דלא שנו למלכים מניסן אלא למלכי ישראל אבל למלכי או"ה מתשרי מנינן:

מה ביניהון וכו'. כלומר וכל כך למה דאנן שקלין וטרינן אם למלכי או"ה גם כן מניסן מנינן או מתשרי ומה נ"מ לדינא איכא הכא:

שטרות. איכא לדינא ביניהן וכדמפרש ואזיל:

לוה מלוה באייר. ושיעבד לו הלוה נכסיו וכתוב בשטר בשנה שנייה למלכות ומכר הלוה שדה במרחשון וכתוב גם כן בשנה שניה למלכות א"כ למאן דאמר מניסן מנינן והתחילה שנה שניה לאותו מלכות המלוה קדמה למכירה שהיתה אח"כ במרחשון ויכול המלוה לטרוף אותה מן הלוקח ולמאן דאמר מתשרי מנינן והתחילה שנה שניה א"כ המכירה שבמרחשון קדמה להלואה שהיתה אח"כ באייר באותה שנה ואין המלוה יכול לטרוף אותה מזה שקדמה המכירה להשיעבוד ואין אותה שדה משועבדת להמלוה:

כיצד למלכים וכו'. תוספתא היא בפ"ק:

נמנית שנה לזה וכו'. אם רוצה כותב בכך וכך להמלך שמת ואם רוצה כותב בשנה הראשונה להמלך שעמד וקמ"ל דמנינן שתא לבי תרי:

והוא שנכנס לניסן. הא דאמרינן דמונין שנה אחת לזה ולזה דוקא אם יכנס השני לניסן ואז כשהגיע ניסן עלתה לו שנה וכותבין בניסן בשנה שניה למלך פלוני מפני שחדש אדר שעמד בו נמנית לו לשנה ראשונה אף על פי שנמנית ג"כ להמלך שקדם לו אבל אם לא נכנס לניסן לא נחשב לו חדש אדר לשנה שלימה וכלומר אם זה השני גם כן מת באדר אין מונין לו שנה כלל אלא למלך שהיה לפניו בלבד:

די לא כן כהדא וימלך ירח ימים בשומרון. דאי לא תימא הכי קשיא לן קראי דמלכים דכתיב בשנת שלשים ושמנה לעזריה מלך יהודה מלך זכריהו בן ירבעם על ישראל בשומרון ו' חדשים וגו' ויקשר עליו שלום בן יבש ויכהו וגו' וימלך תחתיו וכתיב שלום בן יבש מלך בשנת שלשים ותשע שנה לעזיהו מלך יהודה וימלך ירח ימים בשומרון ויעל מנחם בן גדי מתרצה ויבא שומרון ויך את שלום בן יבש וימיתהו וימלך תחתיו וגו' בשנת ל"ט שנה לעזריה מלך יהודה מלך מנחם בן גדי על ישראל הרי שתמצא כאן שנת ל"ח למלך יהודה מלכו שני מלכים על ישראל זה אחר זה בשנה זו עצמה וזהו זכריהו ושלום בן יבש שהרי זכריהו לא מלך אלא ו' חדשים ואחריו מלך שלום בן יבש חדש אחד והיה זה משנת ל"ח למלך יהודה והדר קחשיב משנת ל"ט למלך יהודה מלכו שלום בן יבש ומנחם בן גדי באותה השנה הא כיצד וע"כ צריך אתה לומר שאלו ו' חדשים של

זכריהו וחדש שלאחריו של שלום בן יבש לא היה הכל בשנה אחת אלא שזכריהו מלך בסוף שנת ל"ח לעזיהו והיינו בחצי השני של שנת הל"ח עד חצי אדר שבו ושלום בן יבש מלך אחריו ירח ימים והיינו בחצי אדר ובחצי ניסן שאז כשיצא אדר כלו הל"ח של עזיהו ובניסן התחילה שנת הל"ט לעזיהו ונמצא שמלך שלום בן יבש בשנת ל"ח ובשנת ל"ט לעזיהו ולמדין אנו ממקראות הללו שדוקא כשנכנס השני לניסן אז הוא שמונין לו מאדר ונחשב גם כן למנין שלו כמו שתמצא בשלום בן יבש וכדמוכח קראי:

אין לך לעמוד על שני מלכי ישראל וכו'. שמתוך שמספר הכתוב בכך וכך למלך יהודה זה מלך זה וזה על ישראל אתה יודע לעמוד אימתי היה מנין שנותם ואימתי מלכו וכדאמרן:

כתיב והימים וגו'. איידי דאיירי בשנות המלכים דריש נמי לאלו הכתובים דבמלכים א' כתיב והימים אשר מלך דוד על ישראל ארבעים שנה בחברון מלך שבע שנים ובירושלים מלך ל"ג שנים וכתיב בשמואל ב' בן ל' שנה דוד במלכו וארבעים שנה מלך בחברון מלך על יהודה שבע שנים וששה חדשים ובירושלי' מלך ל"ג שנה על כל ישראל ויהודה כשתמצא בכלל הם חסרים ו' חדשים מהל"ג שמלך בירושלים וכשתמנה הפרט מהכתוב בשמואל אתה מוצא יתירים ו' חדשים על הכלל שהוא ארבעים בלבד:

שלשים ושתים ומחצה היה. באלו השנים שמלך בירושלים לפי שאלו ו' חדשים הראשונים בחברון היו אלא בשביל לחלוק כבוד לירושלים מונה הוא אותן ל"ג שנים שלימות:

חשבון מרובה בולע וכו'. כלו' כשהכתוב מונה חשבון מרובה אינו מדקדק אם הן שלימות או לא ומונה אותן כמו שהן שלימות:

אמר הקב"ה לדוד ימים מלאים אני מונה לך. מיום אל יום ואיני מונה לך וכו' וגרסי' להא לעיל בפ"ב דברכות:

כל אותן ששה חדשים וכו'. שלא היה לו דין מלך ומתכפר היה בשעירה כדין ההדיוט:

חייך שאינן נמנין לך למלכות ששה חדשים כנגד אלו ששה חדשים:

מאן תנא רגלים. שניסן ר"ה לרגלים:

ר"ש וכו'. כמפורש במתני' ותוספתא היא שם:

אשכחת. נמצא אתה אומר שלפעמים אין עובר בבל תאחר עד שיעברו חמשה רגלים כדמפרש ואזיל אם נדר לפני עצרת חמשה וכו':

ובלבד חג המצות אחרין. כלומר חג המצות הוא הגורם שהוא העיקר שבו פתח הכתוב תחילה ואם עברו עליו ג' רגלים יהיה חג המצות אחרון ולפיכך אשכחת אמר פעמים

שהן שלשה כשנדר לפני עצרת ופעמים שהן שנים כשנדר לפני החג ופעמים שאינו אלא א' כשנדר לפני הפסח שאז כשיעבור עליו הפסח עובר מיד:

רגל שפגע בו תחילה. איזה שיהיה הוא הרגל הראשון של ג' רגלים ובלבד שיעברו עליו כל ג' רגלים של השנה כולה ואז הוא עובר:

כתיב מלבד שבתות ה' וגו'. ברייתא היא בת"כ פרשת אמור:

שהוקדשו ברגל וכו'. כלומר בין שהוקדשו לפני הרגל או שהוקדשו ברגל:

יכול רשות. שלא נאמר אלא לרשות שמותר הוא להקריבן ברגל אף אם הוקדשו באיזה שעה שהוא:

תלמוד לומר. בפרשת פנחס אלה תעשו לה' במועדיכם לבד מנדריכם ונדבותיכם ואם להתיר אותן הנדרים ונדבות שיוקרבו ברגל כבר התיר כאן:

אלא קבעם. לחובה שחובה היא שיבאו ברגל כולן:

אלא זה רגל ראשון שפגעת בו. אחר שנדר ונדב:

ת"ל וכו' במועדיכם. רבים משמע:

בעון קומי ר' אילא. מנלן שעובר בלא תעשה דילמא עד כדון בעשה ובאת שמה וגו' ובלא תעשה מנין:

תלמוד לומר ובאת שמה וכו'. כלומר אם הכתוב הזה בא ללמד על עשה הרי כבר אמור כאן אלה תעשו וגו' וכדדריש ליה לחובה אלא אם אינו ענין בעשה תנהו ענין לעבור עליו בלא תעשה:

פסחים בזמנן מהו שיעבור. אם לא הקריב פסח בזמנו מהו שיעבור עליו מיד ולא צריך ג' רגלים:

אשכחת תני. בהדיא פסחים בזמנן עובר מיד:

דלא כן מה אנן אמרין. בתמיה פשיטא וכי צריכא ליה למיתני להא הא פסח זימנא קביעא ליה ואי לא אקרביה ודאי עובר עליו מיד:

שלא תאמר וכו'. כלומר איצטריך שלא תאמר הואיל ואם אבד הפסח ונמצא מאחר שכיפרו בו הבעלים בפסח אחר שדינו שגופו קרב שלמים כדתנן בפ"ט דפסחים אימא כשלמים דמי ועד שיעבור עליו ג' רגלים קמ"ל:

עד כדון צריכה פסחים וכו'. כלומר והשתא דאתית להכא אכתי קא מיבעיא לן פסחים בזמנן מהו שיעביר והיינו בכה"ג גופה דקאמרת שאם אבד הפסח וכיפרו הבעלים באחר ואח"כ נמצא ומי נימא דהואיל וגופו קרב שלמים אינו עובר עד שיעברו עליו ג' רגלים או דילמא דהואיל ומחמת פסח הוא בא כפסח גופיה הוא ועובר עליו מיד:

בעון קומי ר' זירא בין רגל לרגל מהו שיעבור. בעשה בכל יום ויום:

התיב ר' בא והתני חגיגה שלא קרבה בראשון. ברגל ראשון תיקרב בשני. ואי איתא דבין רגל לרגל עובר בכל יום בעשה וכי מתירין לי לעבור בעשה בכל יום בתמיה:
ועוד מן הדא. שמעינן דאינו עובר על הימים שבין רגל לרגל דדרשינן מוצא שפתיך תשמור ועשית כאשר נדרת. ועשית מכאן שהוא בעשה תשמור שהוא בל"ת וכלום הוא עובר על שתיהן עשה ולא תעשה עד שיעבור עליו ג' רגלים והשתא כמו שאינו עובר על שתיהן עד אחר ג' רגלים כך על עשה בלחוד אף על גב דאמרינן לעיל רגל ראשון שפגעת בו עובר בעשה דכתיב ובאת שמה וגו' והיינו דוקא ברגל עצמו אבל בימים שבין רגל לרגל אינו עובר:
ר' אבין וכו'. מילתא באנפי נפשה היא אם אומר הרי עלי עולה להביאה בשני בשבת וכו' עובר. מאחר שקיבל עליו בפירוש להביאה בשני בשבת:
שלמה שנתו את מפיל יום האחרון וכו'. אם נדר להביא איזה קרבן והיה בתוך שנתו שראוי להביאו ולא הביאו עד ששלמה שנתו ושוב אינו ראוי כגון כבש את מפיל יום האחרון כלומר אותי יום ששלמה שנתו אתה מפילו את החיוב עליו והוא עובר על כל יום ויום שלא הביאו בשעה שהיה ראוי ועיכבו עד שאינו ראוי להקריבו:
אין כיני. ואם אתה אומר כן אם כן בעברו עליו ג' רגלים נימא נמי את מפיל את חיוב רגל האחרון ויהא עובר על כל רגל ורגל שלא הביא בתמיה אלא אינו עובר אלא עד שיעבור עליו כל הג' רגלים וה"ה בשלמה שנתו אין החיוב עליו לעבור אלא כמה שאמרו בבל תאחר:
שלמה שנתו בעצרת וכו'. זה קושיא אחריתי דלדידך שאתה אומר בשלמה שנתו את מפיל חיוב יום האחרון על כל יום ויום שלא הביאו והשתא אם שלמה שנתו בעצרת וה"ה בשאר רגל אלא דחדא מינייהו נקט וכגון שזהו רגל האחרון מג' רגלים וזהו ששלמה שנתו בעצרת ואי אפשר להקריבו שהרי עברה שנתו בתוך רגל זה והיאך תאמר שיהא עובר עליו והוא אינו כשר עכשיו להקריבו בתמיה:
כהדא לא ילין וכו'. גרשינן לה לעיל בפ' אלו דברים בהל' א' וכמפור' שם דאין ה"נ קאמר שעובר עליו וע"ש:
כתיב. גבי בכור לפני ה' אלהיך תאכלנו שנה בשנה ודריש לשון הכפל ללמד שנה לו ושנה לתמורתו דתמורת הבכור והמעשר הרי אלו כמותן כדתנן בפ"ג דתמורה:
שנה לתם ושנה לבעל מום. כדתנן בפ"ד דבכורות הבכור נאכל שנה בשנה בין תם ובין בעל מום והיינו לשני ימים ולילה אחד כדדריש לקמן:

שנה לבכור ושנה בקדשים. בקדשים קלים כגון שלמים ומעשר שנאכלין לשני ימים ולילה אחד כדאמרי' בפ"ה דזבחים:

שנה בשנה מלמד וכו' היך עבידא. היאך נלמד מכאן:

שוחטו בערב ר"ה. כלומר ביום שלפני ר"ה שניה ואכלו באותו יום שהוא ערב ר"ה שלו ולמחרתו בר"ה השניה. א"נ ער"ה ממש וקמ"ל דלשנה דידיה מנינן ולא שנה של מנין עולם ואם שוחטו ער"ה אוכלו בער"ה ובר"ה שהרי נאכל לשני ימים ולילה אחד ואינו נפסל משנה לחבירתה:

תני ר' ישמעאל נולד לו בט"ו יום וכו'. דבמתני' ריש פ"ד דבכורות תנן נולד לו מום בתוך שנתו רשאי לקיימו כל י"ב חודש לאחר שנתו אינו רשאי לקיימו אלא שלשים יום ועלה קאי האי תני ר' ישמעאל דלא תימא הא דקתני במתני' לאחר שנתו וכו' אנולד לו מום בתוך שנתו קאי שמותר לקיימו כל שנתו ואחר שנתו שלשים יום הלכך קתני שאם נולד לו מום ט"ו יום בתוך שנתו נותנין לו להשלים ט"ו יום אחר שנתו ותו לא ומתני' ה"ק נולד לו מום לאחר שנתו נותנין לו ל' יום:

א"ר אילא זאת אומרת שאין שנתו של בעל מום מחוורת. אינו מחוור לנו בהדיא שנותנין לו שנה שלימה קודם שיאכלנו דהא דדריש שנה לתם ושנה לבעל מום אינו מפורש בהדיא לבעל מום אלא מלישנא יתירה דרשינן הכי ולפיכך אין נותנין לו אלא השלמה לאחר שנתו ואחר ששלמה שנה מיום שנפל בו מום אינו רשאי לקיימו אלא צריך שיאכלנו:

מתני'. ברייתא דלקמיה מסייעא לר' אילא דקתני הבכור בזמן הזה שאינו ראוי להקרבה רשאי לקיימו אפי' ד' וה' שנים עד שלא הראהו למומחה כלומר עד שלא נפל בו מום וראוי להראותו למומחה אם הוא מום שראוי לשחוט עליו וש"מ דמשעה שראוי לשוחטו אין רשאי לקיימו אחר שנתו וכדמפרש ר' אילא להא דתני ר' ישמעאל וכדמסיק דמה אנן קיימין אליבא דהאי ברייתא:

אם לתם. כלו' דהכי דרשינן לקרא דכתיב שנה בשנה ומה אנן קיימין אם בתם הרי כבר אמור ברישיה דקרא ולמה לי למיהדר ולכתוב בשנה אלא אם אינו ענין לתם תנהו ענין לבעל מום הלכך הואיל דמייתורא דקרא היא דנפקא לן לבעל מום אינו נותנין לו שנה אלא מיום שנפל בו מום בתוך שנתו וכדאמרן:

אחד בכור ואחד כל הקדשים וכו'. תוספתא היא בפ"ג דבכורות ופריך ניחא רגלים בלא שנה שנה בלא רגלים בתמיה והיכי משכחת לה:

תמן. בבבל אמרין תיפתר שהיה מחוסר זמן לפסח כלומר בפסח שהיה רגל הראשון לנדרו היה זה מחוסר זמן ואינו ראוי להקרבה וכשבא חג הפסח האחר שנה מלאה רגלים לא מלו שחג הפסח הראשון אינו בכלל ופריך ואמאי כמה דאמר תמן גבי ראוי להקריב בשנה זו שאם ראוי למקצת השנה כאלו ראוי לכולה וזהו כדאמרי' לעי' שאם שלמה שנתו בעצרת שהי' רגל האחרון מהשלשה רגלים מאחר שאם עבר והביא כשר עובר וטעמא דבדיעבד כשר משום שהראוי למקצת השנה קודם ששלמה שנתו ברגל הזה הוי כראוי לכולה וא"כ ה"נ נימא הראוי למקצת הפסח כראוי לכולו שהרי בימים אחרונים של הפסח כבר אינו מחוסר זמן וראוי הוא להקרבה והרי זה כראוי מתחלת חג הפסח ואכתי רגלים נמי איכא:

תיפתר שהיתה עצרת הבאה בחמשה וכו'. לפי שעצרת פעמים היא בחמשה בסיון כגון שניסן ואייר שניהם מלאין ושלמו חמשים יום לעומר בחמשה בסיון ופעמים בששה שאחד מלא ואחד חסר ושלמו החמשים יום בששה בסיון ופעמים בשבעה שהיו שניהן חסרין ושלמו החמשים יום בז' בסיון והשתא משכחת לה שהיתה עצרת הבאה בחמישי כלומר הבאה עכשיו בשנה זו הוא בה' בסיון ונולד בששה זה הקרבן והיתה עצרת הבא בשנה הבאה בז' בסיון ונמצא השנה מליאה בששה בסיון משעה שנולד ועדיין לא עברה עצרת עליו:

כתיב. גבי מעשר העשירי יהיה קדש לא יבקר בין טוב לרע בין שיבא בעל מום לעשירי ובין תמים ואם עבר וביקר שעשה תחבולה שהעשירי יהיה תמים מהו שיעבור על לאו דלא יבקר:

כל דבר שבא להתיר. כל מקום שבא הכתוב להתיר כדמפרש לקמיה שהתורה התורה כאן להקדיש בעלי מומין אינו עובר אם ביקר דלא נאמר לא יבקר אלא שאינו צריך לבקר ואם ביקר לא הקפידה התורה:

תמן תנינן. בפרק בתרא דנגעים דמיירי בטהרת מצורע ביום השביעי מגלח וכו' ביום השמיני מביא שלש בהמות וכו' והדל היה מביא חטאת העוף ועולת העוף תחת חטאת ועולת בהמה ומביא כבש אחד לאשם כדכתיב:

ואין חטאת העוף מחוסרת זמן אצל אשם. בתמיה שהרי אשם מצורע קודם הוא לחטאת וכדתנן בפ"י דזבחים כל חטאות שבתורה קודמות לאשמות חוץ מאשם מצורע מפני שהוא בא ע"י הכשר להכשיר את המצורע לאכילת קדשים ולביאת המקדש וכל זמן שלא קרב האשם הרי חטאת העוף כמחוסרת זמן היא והאיך יכול להקדישה דבשלמא מצורע עשיר שמביא שלש בהמות שפיר הוא דמשכחת לה דאין כאן מקדיש מחוסר

זמן מפני שהוא יכול להקדישן לפי סדר הקרבתן שהוא מקדיש האשם ומקריבן ואח"כ החטאת והעולה אלא בקרבן מצורע עני זימנין דמקדיש לחטאת העוף ומחוסרת זמן היא אצל אשם שעדיין לא הוקרב וכגון שהיה עשיר והעני אחר שהפריש ג' בהמות לקרבנו דהדין הוא שכל זמן שלא קרב אשמו מביא הוא החטאת והעולה של עני וכדתנינן שם מצורע עשיר והעני הכל הולך אחר האשם וכר' יהודה דהלכתא כוותיה ונמצא שהכבש שהפרישו לאשם בתחלה הרי הוא לאשמו ובלבד שעדיין לא קרב שאז הוא יכול להביא חטאת ועולה של עני שאם קרב האשם צריך הוא להביא כל השאר כקרבן עשיר והשתא משכחת לה בקרבן מצורע עני שמקדיש הוא לחטאת העוף מחוסרת זמן מפני האשם שעדיין לא הוקרב. ולהכי נקט חטאת העוף בלחוד משום שהיא קודמת לעולת העוף וכדתנן בזבחים שם חטאת העוף קודמת לעולת העוף וכך בהקדשה:

כאן התירה התורה להקדישׁ מחוסר זמן. מפני שא"א בענין אחר:

כתיב בשמיני יביא. גבי מצורע עני והביא אותם ביום השמיני לטהרתו אל הכהן ואם עבר ולא הביא בשמיני מהו שיעבור עליו בבל תאחר:

א"ל כל דבר שבא להתיר וכו'. וכדמסיק ואזיל ומה בא להתיר כהאי דאמר ר"א שכאן התירה התורה להקדישׁ מחוסר זמן ומכיון שמצינו שמותר כאן להקדישׁ מחוסר זמן משום טהרתו של מצורע כל זמן שמביא לטהרתו מביא ואינו עובר שרשות בידו לשהות קרבנותיו ולא נאמר ביום השמיני אלא להוציא לפניו שלא יביא בשבעת ימים שלפניו:

א"ר יוסי בר' בון כל שבעה וכו'. ר"י בר' בון פליג וס"ל שכל שבעה שלפניו אין אומרים לו הבא קרבנות שלך מכאן ואילך אומרים לו צריך אתה להביא ואם לא הביא בשמיני עובר היא:

מתניתא. ברייתא חדא פליגא היא על ר' יוסי בר' בון דקתני כולהם מתכוונין וכו' על המתני' דריש פרקין ואלו מגלחין במועד מיתניא דתנינן ואלו מגלחין במועד הבא ממדינת הים וכו' והנזיר והמצורע העולה מטומאתו לטהרתו ותני עלה וכולן מתכוונין ומביאין קרבנותיהן ברגל אפי' לכתחלה יכולין להתכוין ולשהות קרבנותיהם עד הרגל ומביאין אלמא יכולין להשהות קרבנותיהן ודלא כר' יוסי בר' בון:

ניחא נזיר. אמתני' דהתם קאי ולמאי דגריס הכא שיכולין לשהות קרבנותיהן עד הרגל בכדי שיכולין לשמוח ברגל ופריך דהניחא נזיר שפיר הוא שאפי' בראשון שעדיין לא קרב קרבנו יכול הוא לשמוח ברגל ולאכול בשר עד שיקריב קרבנו והותר לשתות יין אלא מצורע וכי לא מחוסר כפורים הוא ועד שיביא קרבנותיו אסור הוא לאכול משלמי שמחה והיאך יכול לשהות קרבנותיו עד הרגל הא אנן תנן ההלל והשמחה שמונה ואין

שמחה אלא בבשר שלמים וזה שלא יכול לשמוח עד שיביא קרבנותיו ונמצא שאין כאן אצלו שמחת שמונה:

פתר לה בנזיר. הא דקתני כולן מתכוונין להביא קרבנותיהן בנזיר ואינך דרישא דמתני' הוא דקאמר אבל לא במצורע שאינו יכול לשהות קרבנותיו עד הרגל ולמנוע ממנו שמחת הרגל עד שיקרבו:

רישא אתון פתרין במצורע וסיפא בנזיר. כצ"ל ובספרי הדפוס נתחלפו התיבות. וכלומר לדידך דהברייתא לא קאי אמצורע א"כ לא דמיא הסיפא וזו היא הברייתא דמיתנייא על המתני' וקרי לה רישא דרישא תני נמי מצורע בהדי אינך ובברייתא דהיא הסיפא לא תפרש לה אלא בנזיר לא במצורע:

אמר ר' חנניה בריה דר' הלל. ומאי קושיא מהאי מתני' דסוכה וכי לא כבר איתותבת תמן לעיל בפ' לולב וערבה בהלכה ד' דפריך נמי מהאי מתני' אמ"ד התם דאין זביחה אלא בשעת שמחה ואם חל יום ראשון להיות בשבת היאך אתה מוצא השמחה שמונה ואמר ר' יוסי התם דקיימא ר' אבודמא נחותה דמשכחת שמונה בכהנים ובשעיר של רגלים אלמא אי אשכחן השמחה אף בכהנים לחוד שפיר קרינן השמחה שמנה אוף הכא נמי כן:

עבר ולא מל. ביום השמיני מהו אם עובר בבל תאחר:

א"ל. בהאי קרא דכתיב ביה. לא תאחר כתיב לשלמו דמשמע דבר שניתן לתשלומין שהוא משלים למחר או באיזה יום והוי כמי שהקריב בו ביום שנתחייב להקריבו יצא. זה מילה ביום השמיני שאינו ניתן לתשלומין להיות כביום שנתחייב שאף שחייב הוא למולו אח"כ מ"מ יום השמיני א"א להשלימו והלכך אין חיוב מילה בכלל מקרא הזה כולל:

לא תאחר לשלמו ולא את חליפיו. היינו חליפיו דלא חזי למיקרב וכדמסיק ואזיל כהדא דתני ואל פסח אהל מועד לא הביאו כתיב גבי שחוטי חוץ ודריש ולא את חליפיו. לא מצאתי ברייתא זו כלשונה וראיתי בפסיקתא פרשת אחרי מות דמייתי בכל מקום ברייתות דספרא וספרי ובקצת נוסחאות שונות וגריס התם ואל פסח אהל מועד לא הביאו להקריב וגו' הכשרין ולא הפסולין יצאו בעלי מומין. והיינו נמי ולא את חליפיו דממעט בעלי מומין דהתמורה חיילא עלייהו כדתנן בפ"ק דתמורה ואינן קריבין ופטור עליהן משום שחוטי חוץ והכא נמי ולא את חליפיו שאם לא מכרו כדי שיפול דמיו לנדבה אינו עובר משום בל תאחר:

פירשה לוי בן סוסי קומי רבי. בדרך אחרת כגון באומר הרי עלי עולה ועברו עליה ג' רגלים והביא אחרת שהראשון אבד והקריבה מיד הייתי אומר יפטר בזה מן הראשונה לפום כן וכו' ולא חליפיו שאין החליפין משלים לראשונה:

אמר ר' יוסי. מאי האי דקאמרת אם באומר הרי עלי מיד הוא עובר וכלומר מיד שעברו עליה ג' רגלים עובר הוא ומהיכי תיתי לומר שיפטור באחרת שהקריבה הלא זה קרבן אחר הוא:

אלא כן אנן קיימין. את הדרש הזה באומר ה"ז עולה ועברו עליה שני רגלים והביא אחרת תחתיה שהמיר בה ולא הקריבה מיד עד שעבר עליה רגל שלישי והייתי אימר תצטרף מה שעברו על הראשונה עם התמורה ויהיה שלשה רגלים לפום כן צריך מימר וכו':

אלו חטאות ואשמות. שהן נדרשין ממך לפי שהן חובה מוטל עליך:

מעמך זה לקט שכחה ופאה. שהן חלקו של עני דכתיב בה את העני עמך:

ולא בקרבנך חטא. כדמפרש ואזיל:

דלא כן מה אנן אמרין. ואם לא מיעוט הכתוב לזה מה הייתי אומר:

א"ר שמואל שלא תאמר שמא ימצא זבח פסול. כלומר שמא הואיל והוא עובר ויש בו. חטא נמצא גם כן הזבח פסול לפום כן וכו':

מכאן למשכון. מכאן למדו לומר חייבי עולות ושלמים ממשכנין אותן כדתנן בסוף פ"ה דערכין:

ויש נדר קרוי נדבה. הרי הפריש בין זה לזה ואם הוא נדר אמאי קרוי נדבה אלא מכאן לחייב על כל נדר ונדר וכו' בפני עצמו:

אמר הרי עלי וחזר ואמר הרי זו. מהו שיחול לשון נדבה על לשון נדר:

ר' חיננא בעי. הקשה לא מסתברא למיבעיא דאלא כך אם אמר הרי זו וחזר ואמר הרי עלי אם חל לשון נדר על לשון נדבה וטעמא דמסתברא היא מפני דא"ל איסור חמור חל על איסור קל וזהו נדר שהוא חמור מנדבה שהנדר חייב באחריותו משא"כ בנדבה ואין איסור קל חל על איסור חמור ואם אמר בתחלה הרי עלי כבר נתחייב באחריות ולא מהני לשון נדבה שאח"כ:

הוסיפו עליה. על המתני' שאחד בניסן ר"ה לשכר בתים ובאומר לשנה זו השכרתי לך וכדר' יונה:

כהיא דאמר ר' שמואל בר יצחק בתחלתה וכו'. גרסי' להא לעיל בריש מסכת שקלים עיין שם:

תמן תנינן. בפ"ט דבכורות וגרסי' להא עד סוף הלכה לעיל בריש פרק ג' דשקלים ושם מפורש ע"ש:

הלכה ב

מתני' **באחד בתשרי ר"ה לשנים**. לדין השנים שהקב"ה דן בתשרי את כל באי עולם כל הקורות אותם עד תשרי הבא דכתיב מראשית השנה ועד אחרית שנה מר"ה נידון מה יהא בסופה וממאי דתשרי הוא דכתיב תקעו בחדש שופר בכסא ליום חגנו איזהו חג שהחדש מתכסה בו הוי אומר זה ר"ה וכתיב כי חק לישראל הוא משפט לאלהי יעקב: **ולשמיטין וליובלות**. שמשנכנס תשרי אסור לחרוש ולזרוע מן התורה:

ולנטיע'. משעת נטיעה וכלומר שאין מונין מר"ה לר"ה אלא ל' יום בשנה חשובין שנה והוא שתקלוט הנטיעה קודם ל' יום וסתם קליטה לכל האילנות ב' שבתות נמצאת למד שהנוטע ארבע וארבעים יום קודם ר"ה עלתה לו שנה ואעפ"כ הפירות של נטיעה זו שחנטו לאחר ר"ה של שנת השלישית אסורין משום ערלה עד ט"ו בשבט ואע"ג שזהו כמו שעברו עליהן ג' שנים שלימות שהרי הג' יום שלפני ר"ה הראשון נחשב לשנה אפ"ה אסורין הן משום ערלה עד ט"ו בשבט לפי שאחד בתשרי ר"ה היא לנטיעה דוקא וזה כבר נעשה אילן ור"ה שלו לצאת מידי ערלה ט"ו בשבט הוא שהוא ר"ה לאילנות וכן הפירות שחנטו אחר ר"ה של שנת הרביעית אסורין הן משום רבעי עד ט"ו בשבט וצריכין פדיון כדין נטע רבעי וכדילפינן לה מקראי דכתיב ג' שנים יהיה לכם ערלים לא יאכל ובשנה הרביעית יהיה כל פריו קדש וגו' ודרשינן וי"ו מוסיף על ענין ראשון שלפעמים יהיה לכם ערלים אף בתוך שנה רביעית שלו וכגון זה שלא יצא מדין ערלה עד ט"ו בשבט ואז יש לו דין רבעי להפירות שחנטו אח"כ ומותרין בפדיון וה"נ דרשינן לקרא דאבתריה ובשנה החמישית תאכלו את פריו דוי"ו מוסיף אדלעיל שלפעמים דין רבעי לו אף בשנה החמישית וצריך פדיון לאותן שחנטו מקודם ט"ו בשבט וכל זה דוקא לפירות נטיעה זו אבל אם נטע פחות משלשים יום לפני ר"ה ואינן נחשבין לו שנה אז כשיגיע אחד בתשרי מונין לו ג' שנים שלימות מיום ליום לערלה וכן הוא לרבעי:

ולירקות. למעשר ירק שאין תורמין ומעשרין מן הירק הנלקט לפני ר"ה על הירק שנלקט לאחר ר"ה ותני התנא לירקות שמעשר שלהן מדרבנן ומכ"ש לדברים שמעשרותיהן מדאורייתא ודתני ירקות בלשון רבים משום דתרי גווני ירק הן כדתנן גבי גורנן הירק הנאגד משיאגד ושאינו נאגד משילקט כל צרכן:

ר"ה לאילן. לענין מעשר שאין מעשרין פירות שחנטו קודם ט"ו בשבט על הפירות שחנטו לאחר ט"ו בשבט וכן נמי לענין שני המעשרות ששני שנים הראשונים של שמיטה מעשר ראשון ומעשר שני ובשנה הג' נוהג מעשר עני תחת מעשר שני ואותן פירות שתנטו מר"ה של שנה הג' עד ט"ו בשבט עדיין תורת שנה שניה עליהן ונוהג בהן

מעשר ראשון ומעשר שני ומכאן ואילך נוהג בהן מעשר ראשון ומעשר עני בשנה הזאת ובאילן אזלינן בתר חנטה:

גמ' **שנים מנין**. שר"ה שלהן תשרי:

כתוב אחד אומר וכו'. במשפטי' כתיב בצאת השנה ובפ' כי תשא כתיב תקופת השנה ואיזהו חדש שיש בו אלו הג' חג ותקופה ואסיף והשנה שעברה יוצאת בו ומתחיל שנה אחרת הוי אומר זה תשרי דאם תאמר טבת וכו' וא"ת ניסן דאית ביה חג ותקופה אבל לית ביה אסיף ואם תאמר תמוז דאית ביה תקופה ואסיף וזהו מקציר חטים שביכורי קציר חטים היא בסיון כדכתיב וחג שבועות תעשה לך ביכורי קציר חטים ואסיף שלהן בתמוז אבל לית בי' חג ועל כרחך איזה שיש בו כולן זה תשרי:

אמרין חברייא קומי ר' יונה ויהא תמוז. וכסבור היה ר' יונה ששואלין על ר"ה ועל החג דאימא לך דחג האסיף בצאת השנה על תמוז הוא נאמר דהשתא אית ביה נמי שלשתן ולפיכך השיב להן בלשון תמיה כתיב בחדש השביעי ואתון אמרין הכין הא כתיב בפרשת אמור אך בחמשה עשר יום לחדש השביעי באספכם את תבואת הארץ תחגו את חג ה' וגו' ואיך ס"ד שיהא תמוז:

אמרין ליה ויהא תמוז. דאפי' כן אנן שואלין ויהא תמוז אז הבין ר' יונה קושייתם שהן שואלין על שם החדש דמנא לך דחדש השביעי נקרא תשרי דאימא שמו הוא תמוז והיינו דאמר לון מכאן ואילך הבינותי שעל שמות החדשים אתם רבים כלומר מריבין עלי דלמה נקרא שמו תשרי ויהא תמוז שמו אבל היינו דאמר ר' חנינא דאף שלא מצינו שמות החדשים מפורשים בתורה מ"מ כך קבלנו ומצינו ששמות החדשים עלו בידם מבבל בשעה שעלה עזרא עמהן שלאח"כ תמצא שמות החדשים שאנחנו קוראים מפורשין המה בכתוב שבראשינה היו אומרים בירח האיתנים וכו' הכתוב אצל שלמה דלמ"ד בניסן נולדו אבות הוא ניסן ולמ"ד בתשרי הוא תשרי והאתנים לישנא דתקיפי הוא:

בירח בול. הוא מרחשון שבו העלה נובל מן האילנות:

בולות בולות. מקומות חלולין ושבו בוללין מאכל לבהמה מתוך הבית שכבר אין מצוי בשדה:

שבו זיוו של עולם. הוא אייר:

מכאן ואילך. מצינו בכתובים ויהי בחדש ניסן וכו':

אף שמות המלאכי'. שאנחנו אומרים היום עלו בידם מבבל שבראשונים לא מצינו אלא סתם מלאך ה' ויעף אלי אחד מן השרפים וכו':

מה שנים. מנינן מתשרי כדאמרן אף לשמיטין המנין מתשרי וכן ליובלות וכו' דילפינן שנים שנים:

התיבון והכתיב והעברת שופר תרועה בחדש השביעי בעשור לחדש ביום הכפורים וגו' וא"כ בעשרה בתשרי היא:

כדי שיהו כל חדשי השנה שוין. לפיכך קבעוה לומר באחד בתשרי ר"ה ליובלות ומר"ה הוא דחייל יובל שלא יהא חדש אחד נחלק לב' שנים אם לא יתחיל היובל עד י' בחדש:

והתנינן באחד בשבט וכו'. ולב"ה דאמרי בט"ו בו א"כ הרי אין כל חדשי השנה שוין וכו' ולא משני הכא מידי:

כיצד לנטיעה. לענין מאי ובאיזה ענין אמרו שבא' בתשרי ר"ה הוא לנטיעה:

תני וכו'. בתוספתא פ"ב דשביעית ומייתי לה להאי סוגיא לעיל בפ"ב דשבועות בהלכה ו' ושם היא הגירסא נכונה ועיקרת וכאן יש ט"ס וכדלקמן:

עלתה לי שנה שלימה. כשיגיע א' בתשרי שהוא ר"ה לנטיעות ועלתה לו שנה למנין שני ערלה ומותר לקיימו בשביעית אם ערב שביעית היא:

פחות וכו'. לא עלתה לו שנה לערלה עד אחד בתשרי הבא ואם ערב שביעית היא אסור לקיימן בשביעית הואיל ונטעה בתוך ל' יום לפני שביעית:

אבל אמרו פירות נטיעה זו. שנטעה ל' יום לפני ר"ה אם חנטו אחר ר"ה של שנת הג' אסורין הן משום ערלה עד ט"ו. בשבט ואף על גב שזה כמי שעברו עליהן ג' שנים שהרי ל' יום לפני ר"ה הראשון נחשב לשנה אפ"ה אסורין משום ערלה עד ט"ו בשבט כדפרישית במתני' לפי שאחד בתשרי ר"ה לנטיעה הוא שאמרו וזה כבר נעשה אילן ור"ה שלו לצאת מידי ערלה ט"ו בשבט הוא שהוא ר"ה לאילנות וכדקאמר לקמיה דילפינן לה מקרא:

ובשנה הרביעית. כתיב וכדמסיים ואזיל:

מה את שמע מינה. מהאי ובשנה וקאמר ר"ז מדכתיב לקמיה ג' שנים וגו' לא יאכל ובשנה הרביעית וי"ו דובשנה מוסיף על ענין הראשון דלפעמים בשנה הרביעית ג"כ אסורין משום ערלה וכן מובשנה החמישית דאבתריה פעמים שבחמישית אסורות עדיין משום רבעי וכדפרישית במתני':

נראין הדברי' בשנטעו שלשים יום לפני ר"ה. כלומר שלא תטעה לומר הואיל וט"ו בשבט ר"ה היא לאילנות וקאמרת דמשום הכי אע"פ שעברו עליהן ג' שנים עדיין אסורין משום ערלה עד ר"ה לאילנות א"כ אף בגוונא שעברו עליהן ג' שנים שלימות נימא נמי הכי וכגון שנטעה פחות מל' יום לפני ר"ה דאז אין נחשבין לשנה אלא דתנינן לשני ערלה מר"ה עד ג' שנים וה"א שיהו ג"כ הפירות שחנטו אחר ר"ה שעברו כבר ג' שנים אסורין

עד ט"ו בשבט לפיכך קמ"ל דהא לא אמרי' אלא דנראין הדברים דבדוקא אמרו בשנטעו ל' יום לפני ר"ה דפירות נטיעה זו הוא דאסורין אחר ר"ה של שנה הג' עד ט"ו בשבט:

אבל אם נטעו פחות מל' יום לפני ר"ה איתא חמי שנה שלימה עלתה לו ואת אמר הכין. כצ"ל וכך היא הגי' בשביעית שם וכאן שכתוב בספרי הדפוס לא עלתה לו ט"ס הוא ואין להעמידה. וכלומר דמסיק בטעמא דאי אפשר לומר דג"כ בנטעו בפחות מל' יום לפני ר"ה שיהו הפירות של שנת רביעית אסורין משום ערלה עד ט"ו בשבט דבוא וראה הרי שנה שלימה עלתה לו ואת אמר הכין בתמיה וכלומר דמכיון שעברו עליהן ג' שנים שלימות מהיכי תיתי יהי' אסורין משום ערלה עד ט"ו בשבט:

א"ל. ר' זירא:

ואין כיני. אי הכי דבאיכא ג' שנים שלימות תו לא אסרינן משום ערלה עד ט"ו בשבט וא"כ קרא דובשנה לא דרשינן אלא על גוונא דלא עברו ג' שנים שלימות אלא ב' שנים שלימות ושלשים יום שלפני ר"ה של שנת הנטיעה דאז אסורין עד ט"ו בשבט א"כ מעתה איקשי לך דאימא כוליה לחומרא דרשינן שאף אם נטעו שלשים יום לפני ר"ה יהא אסור עד שלשים יום שלפני ר"ה שלאחר ט"ו בשבט ובשנה הרביעית דשלש שנים שלימות מיום אל יום ליבעי דאימא דקרא ה"ק ובשנה הרביעית יהו לפעמים ג"כ אסורין ואע"פ שעברו עליהן ג' שנים והיינו שתי שנים עם אותן שלשים יום שלפני ר"ה הקודמין והן נחשבין לשנה אפ"ה אסורין הן כל שנה הרביעית עד שלשים יום האחרונים שנפני ראש השנה שאז הן ג' שנים שלימות מיום אל יום:

מאי כדון. והשתא בעינן טעמא דקאמרת שאינו אסור אלא עד ט"ו בשבט שלאחר ראש השנה של שנה השלישית שהיא רביעית עם הל' יום הקודמין:

אמר רבי מנא. היינו טעמא שמכיון שעומד בתוך שנתו של אילן כלומר מכיון שהגיע לט"ו בשבט שהוא שנתו של אילן משלים הוא שנתו והיינו כמו שעברו עליהן ג' שנים מיום אל יום דמי ודי לנו בזה שנחמיר לאסור מר"ה של אחר שנת השלישית שהיא רביעית עד ט"ו בשבט וטפי מהכי לא מחמרינן:

כיצד לירקות. שיהא נראה שאחד בתשרי הוא ראש השנה והרי לירק בתר לקיטה אזלינן והיכי משכחת לה שילקוט לכתחלה היום ושישתנה השנה למעשר הלא לא ילקוט ביום טוב ואם לאחר י"ט אמאי נקט באחד בתשרי ומפרש דהכי משכחת לה שליקט ממנה ישראל ערב ראש השנה עד שלא חשיכה ועכו"ם לקט משחשיכה את של ישראל ואין מעשרין את שנלקט מבעוד יום על שנלקט משחשיכה דהוי משנה זו על שנה זו וכן

הנלקט מבעוד יום נוהג בו מעשר של שנה שעברה והנלקט משחשיכה נוהג בו מעשר של שנה הבאה וכגון אם היתה שניה נכנסת לשלישית:

רבי זעירה רבי אילא. פליגי בטעמא דאמר רבי אלעזר בשם רבי הושעיא מפני מה אמרו בשבט הוא ר"ה לאילן חד אמר דהיינו טעמא דקאמר מפני שכבר יצאו רוב גשמי שנה כולה של ימות הגשמים ועלה השרף באילנו' ונמצאו הפירות חונטין מעתה:

וכבר רובה של תקופה מבחוץ. שבסתם שנים עברו מימי תקופת טבת כמה וכמה ורוב דקאמר לאו דוקא היא:

ואחרינא אמר. דהיינו טעמא דקאמר ר' אלעזר מפני שעוד האילנות הן חיין ממי שנה שעברה ומכאן ואילך כלתה הלחלוחית ממי שנה שעברה וצריכין הן לגשמים וחיין ממי השנה הבאה:

ולא ידעין וכו'. אלא מן מה דאמר ר' יסא שמקובל הוא דר' אילא הוא דאמר דרבי אליעזר בשם ר' יהושע קאמר לטעמא קמייתא א"כ רבי זעירא הוא דאמר לטעמא בתרייתא:

מעשה בר"ע שלקט אתרוג וכו'. גרסי' להא לעיל בפ"ב דבכורים בהלכה ו' וגי' דהכא עיקרית כדפרישי' שם:

חומרי בית שמאי וחומרי בית הלל. שהיה קודם ט"ו בשבט ונהג בו שני עישורין אחד כבית שמאי לפי השנה שנתחדשה דלדידהו אחד בשבט ראש השנה וחומרי בית הלל שעדיין לא נתחדשה השנה ועישר לפי השנה שעברה:

ולמה לי אתרוג. אי כחומרי בית שמאי ובית הלל נהוג אפילו בשאר כל האילן אתה מוצא כן דלמר ראש השנה שלו באחד בשבט ולמר בט"ו בו וא"כ היה צריך לנהוג כן אף בשאר פירות האילן ומאי קמ"ל בהאי מעשה דאתרוג:

תני. כלומר אלא כהאי תנא דתני דלא כחומרי ב"ש וב"ה הי' המעשה אלא כחומרי ר"ג וכחומרי ר"א הוא דנהוג וכדתנן בבכורים שם אתרוג שוה לאילן בג' דרכים. בערלה וברבעי ובשביעי' שהולכין בו אחר החנטה כבשאר כל האילן ולירק בדרך אחד שבשעת לקיטתו עישורו דברי ר"ג ר' אליעזר אומר שוה לאילן בכל דבר ונהוג בו שני עישורין אחד בשנת הלקיטה כר"ג ואחד בשנת החנטה כר"א:

ר"ג ור"א על דב"ה אינון הוי. בתמיה כלומר ואם כך הוא דכר"ג ור"א הוא דעביד ונהג בו ב' עשורין א"כ דלא כבית הלל הוא דעביד שהרי להאי מ"ד דכחומרי בית שמאי וב"ה הוא דעביד ע"כ הוה המעשה בתחילת שבט וקודם ט"ו והשתא להאי מאן דאמר דכר"ג וכר"א הוא דעביד גם כן בתחילת שבט היה דבהא לא פליגי הני תנאי וא"כ למאי דנהוג

ב' עישורין כר' גמליאל וכר"א ס"ל לר"ע דכבר נתחדשה השנה מאחד בשבט וזה כדברי ב"ש ולא כב"ה:

תיפתר. כב"ה וכגון שחנט קודם לט"ו בשבט של שנה שניה ונכנס לשנה שלישית ולקט אחר ט"ו בשבט דעל דעתיה דר"ג עישורו עני כדין שנת השלישית שנוהג בו מעשר עני ועל דעתיה דר"א עישורו מעשר שני כדין שנה שניה שחנט בו דשוה לאילן לכל דבר ס"ל ונהג בו כשתיהן והכל אליבא דב"ה:

מה עשה. במעשר עני הזה שהרי ודאי מחמת ספיקא דהלכתא הוא דעביד כך שנסתפק לו אליבא דר"ג היכי סבירא ליה דאל"כ היאך עביד כחומרי דתרוייהו דסתרי אהדדי ואם ספוקי מספקא ליה מה יעשה במעשר עני דילמא הדין בו שמעשרו מעשר שני ואפשר דכך סבירא ליה לר"ג דהלכתא כוותיה לגבי ר"א והעני הזה יאכלנו חוץ לירושלים הילכך קאמר דכך עשה ר"ע שקראו שם של מעשר שני בו ופדאו והעלה המעות לאכול בירושלים ונתנו להמעשר שהפריש לעני ואין כאן בית מיחוש כלל:

הלכה ג

מתני' **בארבעה פרקים**. בשנה העולם נידון:

בפסח על התבואה. מה שהוא נוגע להכלל וזה נלמד מדאמרה התורה להציבור הביאו לפני עומר בפסח כדי שאברך לכם תבואה שבשדות ש"מ דבפסח נידונין על התבואה:

בעצרת על פירות האילן. מדאמרה התורה הביאו לפני שתי הלחם בעצרת כדי שאברך לכם פירות האילן וחטה עץ קרייה רחמנא דכתיב ומעץ הדעת טוב ורע וכמ"ד עץ שאכל אדם הראשון חטה היה:

בר"ה כל באי עולם עוברין לפניו. א' א' כבני מרון כבני אימרנא כבשים הללו שמוציאין אותם בפתח קטן זה אחר זה לעשרן ואין שנים יכולין לצאת כאחד כך עוברין לפניו כל באי העולם וגוזרין עליו חלקו מדברים הללו:

שנאמר היוצר יחד לבם. ה"ק היוצר והוא הקב"ה רואה יחד לבם והוא המבין אל כל מעשיהם שאף על פי שעוברין לפניו אחד אחד מ"מ כולם נסקרין בסקירא אחת:

ובחג נידונין על המים. מדאמרה התורה נסכו לפני מים בחג כדי שיתברכו לכם גשמי שנה:

גמ' **אית תניי תני כולהם**. דקחשיב במתני' נידונין וכו' שגזר דין שלהם גם בר"ה מתחתם: ואית תניי תני וכו' ומתניתא דידן אתיא כמ"ד כולהם נידונים בר"ה וגזר דינו של כל אחד ואחד מתחתם בזמנו דהא תנינן ובחג נידונין על המים וזה ודאי קאי אגזר דין דמכאן

ואילך תו ליכא זמן דין ומיהו נידונים הם בר"ה דדומיא דאינך קתני וא"כ העולם נידון דרישא נמי אגזר דין קאי:

מילתא דרב אמרה. ממילתיה שמעי' דס"ל דהכל נידונין בר"ה וגזר דין שלהם ג"כ בר"ה שכך יסד בברכות דתקיעת' שהתקין רב ועל המדינות בו יאמר וכו' ויאמר משמע דהיום גוזרין שיהא כך ולרעב ולשובע היינו על התבואה ועל הפירות וצרכי העולם:

מה טעמא. דר' יוסי דכתיב ותפקדנו לבקרים זה פרנסתו מבקר נפקד הוא על כל היום ולרגעים תבחננו זו רגע ועת אכילתו שלא יארע לו שום קילקול בסעודה ויתחזק בריאות גופו:

מי שהוא דן את ישראל. לאחר שהוא דן את ישראל דן את האומות באותו יום ומה מקיים שמואל וכו' והיינו במישרים שבהן:

תבואה שלקה בערב פסח ולמחר דנין על התבואה ומאיזה דין לקה זו ביום שלפניו וא"ת משתא דעלת שיכנס זה ודאי לא דעד כאן לא נכנסה וא"ת משתא דנפקת מפסח שעבר אכתי לא ניחא דא"כ כל שתא הכין הוות מורבה נתגדלה בלי שום קילקול וכדון ביום ע"פ דוקא מלקי היא וזה דבר תימא אם נגזרה עליה משנה שעברה שלא יארע לה כלום עד כלות השנה וכן קשה אלי שמתים מר"ה ועד יום הכפורים מאיזה דין נגזר עליהם ומתים בזה הזמן דווקא:

הכן הוון מורבין. מתגדלין והולכין בבריאות כל השנה וממית כדון דוקא. ולא שמיע וכו'. וכי לא שמע ר' חייה בר בא להא דא"ר קרוספא בשם ר' יוחנן וכו' וא"כ מבני אדם לק"מ שאלו ימי' ניתנו שיחזרו בתשוב' אם זכו ואם לא זכו וכו' וכל השנה ממתינים להם עד אלו ימים שבנתיים:

למה ששנאת כל פועלי און. פועלי און משמע באותו שעה שפועל הוא שנוי ולא מקודם אף על פי שהקב"ה רואה את הנולד:

וירא און וגו'. כלומר אף על פי שרואה את הנולד ויודע שיעשה און עם כל זה ולא יתבונן לפי שאינו דן אלא לפי מעשיו כאותה שעה שעומד בה:

אם זך וישר היית. הוה משמע מעולם ואין כתב כאן אלא אתה דמשמע כעת אם אתה זך וישר:

לא לנצוח יריב. אין דעתו לנצוח לבני אדם וכביכול רוצה הוא בעצמו לקיים אומרו לחסד ולרחמים:

פרא בסיליוס. כביכול מחזיק עצמו פחות מהבסיליוס שהוא המושל הגדול אלא כמו נומיס או גריפיס והן מיני שררות וממונים תחת ממשלת הבסיליות והוא גוזר גזירה ומקיימה בעצמה תחיל' כדמסיים בנוהג שבעולם וכו':

רצה מקיימה רצה אחרים מקיימין אותה. כצ"ל:

ארלוגין. מורה שעות וכך נקרא בלע"ז ארלוז"י:

נרתיק. כיס שמשימין בו מיני רפואה וכלים השייכים לרפוא':

כהדין דירין. של צאן:

כהדא במגנימין. מגנימין היא כלי שמשתמשין בו חוזי הכוכבים להסתכל ולהביט במשטרי המזלות ורואין ומחשבין לפי סדר המזלות וכפי השעה ביום שנולד בו האדם ומגידין לו את קורותיו את שעבר והעתיד לבוא עליו. וזהו לפי הנוסחא דהכא במתני' כבני מרון בוי"ו והוא לשון חשבון כך הקב"ה ראה והבין את כל מעשיהם וכדמסיים מה טעמא וכו'. וכדדריש ר' לוי דהו"ל למיכתב ומבין מאי המבין אלא שכבר הבין משעה שנוצר הבין לכל מעשיהם ואת אודות הקורות אותם:

א"ר אלעזר בנוהג שבעולם וכו' לא להסתכל בהן. כלומר ודאי נוח לו יותר להסתכל בהן אחר שכבר נעשו ובשעה שהוא עושה א"א לו להסתכל בכולן ומדת הקב"ה אינו כן אלא יוצר הוא אותן ומבין לכל מעשיהם ודריש לה נמי מדכתיב המבין דעל שעת היצירה קאי המבין בשעה שיוצר אותם בתחלה:

א"ר ברכיה יוצרן רוצה וכו'. היוצר יחד לבם קא דריש מאי יחד אילימא דמייחד לבייהו בהדדי הא קא חזינן דלאו הכי הוא דלא לבו של זה כלבו של זה אלא כביכול רוצה הוא בכך שיהא לבם יחיד אליו אלולא שגזרה חכמתו יתברך ליתן הבחירה לבאי העולם:

א"ר אבון וכו'. ר' אבון דריש יחד איוצר קאי שהיוצר והוא יחיד בעילמו כבר הבין את כל מעשיהם וכדלעיל מדלא כתיב ומבין:

מתניתא דר"ע וכו'. כדאמר לעיל בפ' לולב וערבה והלכך אמור מעתה ג"כ התורה אמרה ניסוך המים בחג כדי שיתברכו המים בשנה:

מורידין כדי הארץ. די הצריכה להארץ:

מה טעמא תלמיה רוה וגו'. אף שברביבי' תמוגגנה שהוא מעט מעט מ"מ צמחה תברך לפי שבאין בזמן הצריך:

עונות שעשו ישראל בקיץ. שלא הפרישו תרומות ומעשרות כהוגן:

מראשית כתיב. חסר אלף:

מדוה לה בראשה. עושה לה כאב וצער בראשה בכדי דיהב לה אחרית טבא בסופה:

הלכה ד

מתני' **על ו' חדשים השלוחין יוצאין**. ששולחין אותם להודיע לגולה לאחר שקדשו ב"ד את החדש. ולפעמים יוצאין אף מבערב וכגון שנראה בעליל ביום כ"ט או בליל ל' דודאי יקדשו ב"ד את החדש למחר א"נ בחדש מעובר דפשיטא לן שיתקדש ביום ל"א מלבד ניסן ותשרי אין יוצאין עד שישמעו מפי ב"ד מקודש וכדלקמן וכדי לידע אם ביום ל' קדשוהו וחדש שעבר עשו חסר או ביום ל"א וחודש שעבר מלא ואין השלוחין מחללין את השבת ולא את י"ט כדדריש לקמן בשלהי פרקין אשר תקראו אותם במועדם על קריאתם את מחלל את השבת והן העדים שיבאו ויעידו דכתיב במועדם ומדכתיב אשר תקראו למעט שאין את מחלל השבת להודיע שנתקיימו:

ועל אב מפני התענית. לפי שהוכפלו בו צרות יותר משאר תעניות ואף דגם בי"ז בתמוז אירעו בו ה' דברים מ"מ חורבן בהמ"ק תקיפא טובא וצרה אחת הוכפלה בו:

ועל אלול מפני ר"ה. מודיעין מתי קדשו לחדש אלול ועושין בגולה ר"ה ביום ל' באלול לפי שרוב השנים אין אלול מעובר ואע"פ שעדיין יהיה ספק בידם שמא עיברוהו ב"ד שנה זו מפני הצורך על כרחם הולכים אחר רוב השנים שהרי זה א"א להודיעם ומודיעי' להם מתי מתחיל אלול כדי שידעו יום ל' שלו:

ועל תשרי מפני תקנת המועדו'. לאחר שקדשו ב"ד לתשרי השלוחין יוצאין ליום המחרת והולכין עד מקום שיכולין להיות שמגיעין עד החג ומודיעין אותם אם עיברו ב"ד לאלול אם לאו כדי שלא יהא לבן נוקפן ביה"כ ובסוכו':

מפני פסח קטן. פסח שני לטמא או בדרך רחוקה שהיו בראשון:

גמ' **ויצאו אף על העצרת**. ולמה אין יוצאין בסיון להודיע מתי יעשו עצרת:

עצרת חתוכה היא. ברור הדבר וחתוך שיודעין יום נ' לעומר עצרת היא:

אשכחת אמר. דתני בברייתא חדא דגם עצרת אינה חתיכה דלפעמים היא בה' בסיון וכו' כדלעיל בהלכה א':

לא כבר יצאו באלול. וא"כ יודעין הן דר"ה ביום ל' שלו ואמאי חוזרין ויוצאין על תשרי:

אלא בגין מודעא להון דאיתקדש ירחא דתשרי בזמנו. שאפשר בשנה זו עיברו ב"ד לאלול כדפרישית במתני':

אנא עריב לאילין דאזלין לנימורין. שם מקום בסוריא ולשם מקדימין והולכין להודיע להגולה והיה ריב"ל אומר אני ערב לאלו:

דלית מיית חד מנהון מי אזיל. שלא ימות אחד מהן משהלך לשם עד שיחזור לביתו דשלוחי מצוה הן ואינן ניזוקין לא בהליכתן ולא בחזירתן:

תמן חשין לצומא רבא תרין יומין. בבבל היו אנשים שחששו לעשות מספק ב' ימים יה"כ ולהתענות ואמר להן רב חסדא למה לכם להכניס עצמיכם למספק הזה שתוכלו להסתכן מחמת כך הלא חזקה היא שאין הב"ד מתעצלין בו מלשליח שלוחים להודיע לכל הגולה אם עיברו אלול ואם אין שלוחין באין תסמכו על הרוב שאין אלול מעובר. ומייתי להאי עובדא דאבוה דר' שמואל בר רב יצחק והוא רב יצחק גופיה שחשש ע"ע וצם תרין יומין ואפסק כרוכה ודמיך. כשהפסיק מן התענית ורצה לכרוך ולאכול נתחלש ונפטר. ועל שהכניס עצמו לסכנה מספק לא הזכירו שמו להדיא ואמרו אבוה דר' שמואל בר רב יצחק. וגרסי' להא לעיל בפ"ק דחלה בהלכה א':

הלכה ה

על שני חדשים מחללין את השבת. העדים שראו את החדש כדי לילך ולהודיע לב"ד: **שבהן השלוחין יוצאין לסוריא**. להודיע לגולה ליום קביעותם ואע"ג דתנינן ברישא על ששה חדשים השלוחין יוצאין התם לא בעינן דוקא עד שישמעו מפי ב"ד מקודש ולפעמים יכולין לצאת מבערב כדפרישית לעיל אבל בניסן ותשרי אין יוצאין עד שישמעו מפי ב"ד מקודש וטעמא דמלתא דחיישינן דילמא מימלכי ב"ד ומעברי ליה ואתי לקלקולי מועדות והיינו דקתני ובהן היו מתקנין את המועדות ומן התורה מחללין על כולן וכדקתני וכשבית המקדש קיים מחללין אף על כולן מפני תקנת הקרבן של ר"ח שיהא קרב בזמנו ולאחר חורבן התקין רבן יוחנן בן זכאי שלא יחללו על כולן שהרי אין קרבן מלבד ניסן ותשרי העמידו על דין תורה לפי שכל המועדות תלויין בהן:

מתני' **בין שנראה בעליל**. גלוי לכל שנראה למעלה מן הארץ ולישנא דקרא הוא כדקאמר בגמרא דכתיב אמרות ה' אמרות טהורות כסף צרוף בעליל לארץ:

ובין שלא נראה בעליל. שהוא למטה ונראית סמוך לארץ ואדמומית החמה מכסה אותה ואינה ניכרת כל כך מחללין עליו את השבת ומשום דמצוה לקדש על פי הראיה:

ר' יוסי אומר וכו'. דמסתמא ראו אותה בירושלים ואין הלכה כר' יוסי:

יותר מארבעים זוג. כתי עדים:

ועיכבן ר"ע בלוד. שאין לב"ד צורך בהן:

אם מעכב אתה את הרבים. הואיל ועכשיו אין צורך בהן נמצאת מכשילן לעתיד לבא ושמא לאחר זמן יהיה עדות מועיל אצל אחד מהם וימנעו מלבוא להעיד מתוך שיראו שדבריהן לא היו נשמעין והלכה כר"ג:

גמ' **מהו בעליל מפורסם וכו'**. כדבמתני':

מעשה וכו' מפני שהן ארבעים זוג. כלומר דמיירי שבאו זוג אחר זוג עד ארבעים זוג ועיכבן אותן שבאו אחר זוג הראשון שכבר נתקבל עדותן דשוב אין צורך בהן:
אבל אם היה זוג אחד לא היה מעכבו. כלומר לא שאם לא היה אלא זוג א' קאמר דפשיטא שלא היה מעכבו ומאי קמ"ל אלא דה"ק שאם אותן ארבעים זוג היו באים כולם כאחד וכמו זוג אחד שבאין ב' העדים כאחד דזה בלא זה לא מהני כך היו באים כל הארבעים זוג כאחד לא היה מעכבו לשום זוג מאותן הארבעים וטעמא דאכתי אינו ידוע איזה זוג מהן יכשר שיהא עדותן מכוונת ושלא יהו נתפסין בדבריהן ונמצא שיש צורך לכולם ולא היה מעכבו לשום אחד מהם:

הלכה ו

מתני' אב ובנו שראו את החדש :
ילכו. לפני הב"ד:
ולא שמצטרפין זה עם זה. להעיד אלא שאם יפסול אחד מהן שיכשל בפיו כשיבדקו אותו כיצד ראית וכו' כדלקמן בפ"ו א"נ שמא ימצא אחד פסול שהוא גזלן וכיוצא בו משאר הפסלנות שבגופו:
ר"ש אומר אב ובנו וכו' כשרים לעדות החדש טעמא דר"ש מפרש בגמרא דאמר רחמנא למשה ולאהרן החדש הזה לכם ודריש ר"ש עדות זו של חדש תהא כשירה בכם ואע"פ שאתם אחים ורבנן סברי דה"ק עדות זו תהא מסורה לכם וכן לגדולים ומומחים בכל דור ואין יחיד מומחה ראוי לקדש דאין לך מומחה יותר ממשה רבינו וא"ל הקב"ה עד דאיכא אהרן בהדך:
ועבד משוחרר. והרי הוא כישראל לכל דבר:
וקבלו הכהנים וכו'. דהוה סבירא להו כר"ש:
ופסלו את עבדו. אע"פ שהוא משוחרר משום דהוה דרשי אתך בדומין לך מיוחסין וכשרין כמותך ולמעוטי אלו שאינן מיוחסין כמותך:
וכשבאו לב"ד וכו'. ואין הלכה כר"ש:
גמ' **טעם דר"ש כתחילתה**. כמו שנצטוו בתחילת קידוש החדש דכתיב החדש הזה לכם וכו' כדפרישית במתני':

הלכה ז

מתני' **אלו הן הפסולין**. לעדות החדש:
המשחק בקוביא. עצמות שמשחקין בהן או במיני פספסין שהן שברי עצים ומשחקין בערבון זה עם זה ומדאורי' לא הוי גזלן אלא שחכמים פסלוהו ומטעמא לפי שאינו

מתעסק בישובו של עולם ואסור לו לאדם להתעסק בדברי' כאלו אלא או בתורה ובג"ח או בסחורה ואומנות שיש בהן ישובו של עולם:

והמלוה ברבית. מלוה הבאה ברבית לפי שאחד המלוה ואחד הלוה שניהם פסולין ואם רבית קצוצה היא מה"ת פסולין הן:

ומפריחי יונה. אית דמפרשי מין ממיני שחוק אם תקדים יונך ליוני אתן לך כך וכך ואם יוני תקדים תתן לי ואית דמפרשי שמגדל יונה מלומדת להביא יונים אחרים לבית בעלה בעל כרחן ויש בהן גזל מפני דרכי שלום אבל לא גזל גמור שלא זכה בהן בעל השובך דממילא קאתו ורבו להתם:

וסוחרי שביעית. עושין סחורה בפירות שביעית ורחמנא אמר לכם לאכלה ולא לסחורה ומכל מקום מדאורייתא אינם פסולין משום דלא משמע להו לאינשי דאיכא איסורא בסחורה מכיון דהדר אכלי ליה בקדושת שביעית:

ועבדים. שאינן משוחררין ק"ו מאשה ואף על גב דפסולי עדות מדאורייתא נינהו איצטריך למיתני דלא תימא כיון דלאו מחמת עבירה מיפסלי מתכשרי לעדות החדש מידי דהוה אקרובים לר"ש:

זה הכלל כל עדות שאין האשה כשירה לה וכו'. לפי שיש עדות שהאשה כשירה כגון להעיד על אשה שמת בעלה להתירה להנשא וכן להעיד על הסוטה שנטמאת שלא תשתה וכן בעגלה ערופה להעיד על ההורג ושלא יהו עורפין. והנך פסולי עדות מן דבריהם נמי כשרים לכל עדות שהאשה כשירה לה אבל בפסולי עדות מן התורה לא הכשירו חכמים לעדות אשה ואע"פ שהכשירו עבד ואשה לעדות אשה והן פסולין מן התורה לשאר עדות התם טעמא אחרינא איכא משום עיגונא וכו' כמפורש בגיטין ובשארי מקומות:

גמ' **המשחק בקוביא זה המשחק בפספסין**. תוספתא היא בפ"ה דסנהדרין וגרסי' לכל הסוגיא דהכא בפ"ג דסנהדרין בהלכה ה':

בקליפי אגוזים וכו'. אע"פ שאינן עשוים לכך:

משישבור את פספסיו ויבדק. שלא יעשה עוד ויחזור בו חזרה גמורה דאפי' בחנם לא עבדי:

משיקרע את שטרותיו ויבדק. אם חוזר בו חזרה גמורה דאפי' לנכרים לא מוזפי ברבית:

ממרה יונים. כדפרישית במתני' משישבור את פגימיו. הן הדפין שמזרז אותן בהן:

חזרה גמורה. להאי לישנא דמין שחוק הוא הויא חזרה גמורה דאפי' בחנם לא עבד. ולאידך לישנא דגזל הוא וכדפרישית במתני' מקבלי עלייהו דאפי' במדבר לא עבדי:

זה תגר שביעית. שנישא ונותן בפירות שביעית:
ואיזהו סוחר שביעית. כלומר ובאיזה סוחר שביעית אמרו זה שהוא יושב בטל וכו' לזה הוא שקראו תגר שביעית ולפיכך חזרתי ושיהא מקבלין אותו משתגיע שביעית אחרת ויבדק שחוזר חזרה גמורה שאינו נושא ונותן בפירות שביעית לגמרי ולא מהני חזרת ממון שבין שביעית לשביעית לענין שיבדק בזה:
תני ר' יוסי אומר ב' שביעיות. צריך שיעברו ויבדק בהן:
חזרת ממון. צריך ג"כ ולא חזירת דברים בלבד אלא שאמר הא לכם וכו':
והחמסנים. דיהבי דמי בעל כרחן דבעלים ופסלינהו רבנן:
והגזלנים. לאו גזלנים ממש דפסולין מן התורה הן אלא בהני דאית בהו גזל מפני דרכי שלום כגון מציאות חרש שוטה וקטן וכיוצא בהן:
ובלבד ברועים בהמה דקה. רועים שאמרו בבהמה דקה אמרו לפי שהן עשויין להשתמש ורצים לשדות אחרות אבל גסה אפשר לשומרה:
מאן תנא מפריחי יונים. פסולין לעדות:
ר' אליעזר דתנינן תמן. בפ"ב דעדיות ג' דברים אמרו לפני ר' עקיבא שנים משום רבי אליעזר ואחד משום ר' יהושע שנים משום רבי אליעזר יוצא' היא האשה וכו' ומפריחי יונים פסולין לעדות ומתני' דהכא כר"א היא:
כל ההיא דסנהדרין כר"א. אם מתני' דתנינן בפ"ג דסנהדרין אלו הן הפסולין וכו' ג"כ כר"א היא ולא כרבנן דקתני נמי התם מפריחי יונים:
א"ל. לא היא אלא מתני' דהתם כדברי הכל מתנינן לה וכדמפרש ואזיל:
מהו ד"ה. ומאי שנא דמתני' דהכא מוקמינן כר"א דוקא' ומתני' דסנהדרין כד"ה:
הכא. בר"ה אמר ר' יוסה היינו טעמא דמוקמינן כר"א דוקא משום דכל עדות שהעידו בעדיות משום ר"א בענין זה בעדות נפשות מיירי כדמסיק ואזיל:
יודעין אנו שהוא פסול מעדות ממון. בלאו האי עדות שאמרו משום רבי אליעזר היינו יודעין שפסול הוא מעדות ממון הואיל דחשוד על ממין הוא:
מאי בא להעיד האי עדות משום רבי אליעזר מה בא להוסיף ולהעיד אלא לאשמועינן דכשם שהוא פסול עדות ממון כך פסול אף לעדות נפשות דלא תימא נפשות חמירא ליה ולא חשדינן ליה קמ"ל והשתא עדות החדש כדין עדות נפשות הוא דלאו לעדות ממון קא מסהדי והלכך מוקמינן למתני' דהכא כרבי אליעזר דסבירא ליה פסול הוא לכל עדות שבעולם אבל התם בסנהדרין בעדות ממון מיירי דברי הכל הוא דפסול:
והא תני. הכא בסיפא זה הכלל כל עדות וכו' דמשמע אבל עדות שהאשה כשירה לה וכדפרישית במתני' אף הן כשרין לה ומאן תניתה הך סיפא רבנן היא דאלו לר"א פסולין

הן לשאר עדיות וכמו מפריחי יונים דקתני ברישא ומוקמת לה כרבי אליעזר דאפי' בעדות דלאו ממון פסול הוא והשתא קשיא רבנן כר"א מודיי ליה פליגין עלוי וכלומר דודאי לא מצית אמרת דרבנן מודו לר"א דאף בעדות דלאו ממון מיפסל דהא רישא כר"א מוקמת לה וש"מ דרבנן פליגין עליה וסברי דלא מיפסל אלא לעדות ממון וא"כ תו לא מצינו לאוקי סיפא דמתני' כרבנן דרישא כר"א וסיפא כרבנן בתמיה ועוד דלרבנן דפליגי אדר"א לא מצינו לאוקמי הסיפא כוותייהו כלל דהיכי קתני זה הכלל כל עדות שאין האשה כשירה לה וכו' הא איכא עדות נפשות שאין האשה כשירה לה והן כשרין לה דהא את אמרת דרבנן לא פסלי להו אלא בעדות ממון דוקא ולא בעדות נפשות ומשום דחמירא להו ולא משקרי:

ר' יונה בשם רב הונא. קאמר דלא צריכית לאוקמה להסיפא כרבנן אלא כולהן בין הרישא ובין הסיפא דמתני' דרבי אליעזר היא דמודה רבי אליעזר דפסולי עדות מדרבנן אלו כשרין הן לעדיות אלו שהאשה כשרה לה כגון להעיד על אשה שמת בעלה וכו' ולא הוסיף בעדות משום ר"א במפריחי יונים וכיוצא בהן אלא בעדות דלאו ממון וכי הא דהכא בעדות החדש שגם האשה אינה כשרה לה:

אתיין אילין פלוגוותא. דר"א ורבנן. כאילין פליגוותא דר"מ ור' יוסי דלקמיה:

דתני. בתוספתא דמכות סוף פ"ק:

עד זומם פסול בכל עדות שבתורה. אפילו לא הוזם אלא בעדות ממון פסול הוא אף לעדות נפשות ולא אמרינן דאפשר נפשות חמירא ליה ולא אתי למישקר דברי ר"מ:

וממון נפסל. בלבד דס"ל לר' יוסי דנפשות חמירא ליה ולא מיפסל וזהו כרבנן דר"א ודר"מ כר"א דפסול אף בעדות דלאו ממון הוא:

הלכה ח

מתני' **מי שראה את החדש ואינו יכול להלך**. שהוא חולה וכיוצא בו:

מרכיבין אותו על החמור. אף בשבת ולא עוד אלא שנושאין אותו אפילו במטה דאע"ג דחולה ככפות דמי יחייב על המטה אפ"ה לעדות החדש שרי:

אם צודה להם. שיש אורב ומלשון ואתה צידה את נפשי לקחתה:

והבייתוסים. והכותים היו עורבים להם לעכבם כדי להטעות החכמים:

שעל מהלך לילה ויום וכו'. אבל אם היה יותר על כך אין מחללין לפי שאין עדותן אחר ל' יום מועלת שכבר נתעבר החדש:

שנאמר אלה מועדי ה' וגו'. ור"ח איקרי מועד וכל מקום שנאמר מועד במועדו דוחה את השבת:

גמ' **דברה התורה בכל לשון**. כלומר תמצא לפעמים שהתורה משתמשת בנרדפים שיש להמלה כוונה על ל' אחר שבמקרא ואפי' כן דברה בלשון זה וכן בל' המשנה וכמו והאיש משתאה לה והוא מל' שאיה כמו תשאה שממה וא"כ פי' משתאה משתומם הוא והיא ג"כ לשון מקרא שמו שמים והדומה לו והיה לו לכתוב גם כאן והאיש משתומם אלא שדברה בכל לשון שהכוונה אחת היא וכן בל' המשנה תמצא כן כל גרב וכו' בפ' עשירי דתרומות ופירושי אבית והיה לו לומר כל חבית. וכן כאן ואם צודה ופירושו אורב והיה לו לומר ואם אורב להם אלא שדברו בכל ל' שהכוונה אחת היא:

יכול כשם שמחללין וכו'. ברייתא היא בת"כ פ' אמור והבאתי לעיל בהל' ד':

קצירת העומר מהו שתדחה את שבת ביום. לפי שמצותו לקצור בליל י"ו ואם לא קצר בלילה מהו שתדחה בששה עשר ביום את השבת:

התיב ר' אבייי. ומאי תיבעי לך והא תנינן בהדיא במנחות בסוף פ' ר' ישמעאל מצותו לקצור בלילה ואם נקצר ביום כשר ודוחה את השבת ומאי ודוחה את השבת דקתני לאו דאיום קאי:

ולא קיבלה. רשב"ל לתשובה זו דאימא לך דלא קאי איום י"ו אלא דה"ק מצותו לקצור בליל י"ו אם נקצר ביום שלפניו כשר ודוחה את השבת דקתני אעיקר מצותו קאי שאם קוצרו בלילה הוא דדוחה השבת הא ביום י"ו אינו דוחה:

חזר ביה. רשב"ל אח"כ ופשוט ליה דדוחה את השבת אף ביום י"ו מן הדא דתנינן שם לעיל כיצד היו עושין וכו' כיון שחשיכה אומר להם בא השמש וכו' בשבת אומר להם שבת זו וכו' ומה אנן קיימין למתני' זו אם ללילה קאי שאם קוצר בליל י"ו דוחה השבת כדקתני בשבת וכו' הרי כבר אומר למעלה ריש הפרק שם העומר היה בא בשבת וכו' וחכמים אומרים אחד שבת יאחד חול וכו' אלמא לכ"ע דוחה שבת מיהת בליל י"ו ולמה חזר ושנה כאן ללמד שדוחה שבת אלא אם אינו ענין ללילה תנהו ענין ליום דקמ"ל כאן דאף ביום י"ו דוחה קצירתו את השבת:

דבר שהוא דוחה וכו'. הואיל ואיפשט ליה דהקצירה דוחה את השבת אף ביום י"ו הדר מיבעיא ליה מכשירין שלו מהו שידחו את השבת בלילה שלפניו כגון להביא את המגל והקופה וכיוצא בזה:

והתנינן. בפ"א דתמיד העמידו עושי חביתין וכו' מאי לאו בשבת דהואיל והקרבת החביתין דוחה את השבת מכשירין לעשותן ג"כ דוחה. ודחי לה תיפתר דבחול קא ותני ר' חייא בר אדא דלאו מילתא היא לאוקמי להא דבחול דוקא קתני דהתנינן בשלהי תמיד זה סדר תמיד וכו' ומשמע בין בחול בין בשבת עשו כסדר הנזכר למעלה:

והתנינן. במנחות שם בתר המתני' דלעיל קצרוהו וכו' והיבהוב באור הוא מכשירין שלו אלמא דמכשירין דוחה השבת בלילה שהרי זה היה מיד אחר הקציר':
רבי יוסי אומר וכו'. האי לאו ר' יוסי התנא אלא ר' יוסי אמורא הוא דדחי לה דשאני התם דמכיון שהתחיל במצוה אומרין לו מרק וכי קא מיבעיא לן אם המכשירין שלפני הקצירה דוחין שבת בלילה:
התיב רבי יודן קפודקיא. והוא אמורא. לפני רבי יוסי חבירו דאמר להא מכיון שהתחיל במצוה וכו' והיינו מכיון שקצירתו דוחה שבת מכשירין שאח"כ נמי הגע עצמך שבא העומר מן התבואה שבעליה אם לא מצא לקצור וא"כ אין כאן קצירה כלל והרי הכא מכיון וכו' אין אומרין לו מרק כלומר דלא שייך כאן האי טעמא מכיון שהתחיל במצוה ולומר לו מרק שהתחלת המצוה אין בה דחיית שבת וא"כ אם חל י"ו להיות בשבת לא היו מקיימין בו מצות קלי לדבריך בתמיה:
התיב ר' יעקב וכו'. גם כן ממתני' לסייעתא דמכשירין שלפניו דוחה השבת דתנינן שעל מהלך לילה. ויום וכו' והרי העדות היה ביום דוקא דמשפט כתיב ביה ואם מהלך לילה ויום היה א"כ דוחה השבת בלילה והרי זה כמכשירין שלפני המצוה וקתני דוחה השבת:
אמר להן ר' יוסי. שאני הכא שהרי מכיון שהלילה צריך ליום וכו' כמי שכולו יום כלומר כמי שהכל בו ביום הוא של עדות החדש שהרי אי אפשר לקיים המצוה של עדות החדש ביום אם לא יחלל שבת בלילה שלפניו ולבא להעיד ומקודם לא היה יכול לבא שעדיין לא ראה החדש אבל הכא היה יכול המכשירין להביא מקודם השבת להמגל והקופה וכיוצא באלו:
אמר ר' יוסי בר' בון ולא למפרע הוא קדיש וכו'. ר' יוסי בר' בון נמי מהדר בכה"ג דר' יוסי דמתני' דהכא לאו סייעתא היא שהרי העדים שראו את החדש בתחלת הלילה של שלשים הן שבאין להעיד לפני הב"ד שיקדשוהו למחר ביום ואם יקדשו למחר וכי לא למפרע הוא קדוש משעה שראו אותה אם כן הוא יום הוא לילה דהכל א' הוא ולפיכך מחללין השבת גם בלילה שלפניו לבא להעיד ולקדשו:
הדרן עלך פרק ארבעה ראשי שנים

פרק ב

הלכה א

מתני' **אם אינן מכירין אותו**. אם אין הב"ד מכירין את העד מהעדי' אם נאמן וכשר הוא:
משלחין. ב"ד שבעירו:

אחר עמו. זוג אחר של עדים להעיד עליו לפני ב"ד הגדול שמקדשין את החדש:
משקלקלו המינין. ששכרו להעיד עדות שקר להטעות את החכמים:
בראשונה היו משיאין משואות. לאחר שקדשו את החדש ולא היו צריכין לשכור שלוחין לשלוח ולהודיע להגולה שהמשואות היו מודיעין אותן:
משקלקלו הכותים. והשיאו גם הם משואות שלא בזמן כדי להטעות לפי שב"ד לא היו משיאין משואות אלא על החדש חסר שנתקדש ביום שלשים והיו משיאין בערב נגהי שלשים וא' וטעמא משום ר"ח חסר שחל להיות בע"ש שאז היו משיאין במוצאי שבת שהרי אין יכולין להשיא בזמנו מפני השבת ואי אמרת נעביד משואות נמי אמלא אתו למיטעי דלא ידעי אם חדש חסר הוא והא דלא עבדי מאתמול משום דלא אפשר או דלמא מלא הוא ובזמנו הוא דעבדי וכ"ת אכתי נעביד בין אמלא ובין אחסר וכי איקלע ר"ח חסר בע"ש לא ליעבד כלל הא ליתא דאכתי איכא למיטעי דסברי דילמא מלא הוא ואיתנוסו הוא דאיתניס ולהכי לא עבדי אבל כי לא עבדינן אמלא כלל ליכא למימר דאתו למיטעי דלמא חסר הוא ובשבת לא הוה אפשר ובמו"ש איתנסו דמכיון דאמלא לא עבדי ושכיחא הוא תלו בשכיחא ולא תלו באונס ואיפכא נמי לא מצי למיעבד שישיאו אמלא ולא אחסר וכי מיקלע ר"ח חסר בע"ש ולא עבדי מידע ידעי דחסר הוא דלא תלו באונס אלא בשכיח דא"כ ביטלת את העם ממלאכה שני ימים משום ר"ה שיהו צריכים לצפות ביום שני שמא עיברוהו לאלול ובערב ישיאו משואות אבל כי עבדי משואות לחסר בלחוד ידעי שלמחר חול הוא ולפיכך לא עבדי אלא אחסר וכשלא היו משיאין בערב של יום שלשים היו הכל יודעין שהחדש מעובר. ופעם אחת עיברו ב"ד את החדש ולא עשו משואות בערב של יום שלשים והכותים השיאו בהרים שלהם והטעו את בני הגולה לעשות החדש חסר והתקינו שיהו שלוחין יוצאין:
גמ' **אמר ר' יונה הכין צורכה מיתני וכו'**. מתני' נשנית שלא כסדר וכן היה צריך לשנות בראשונה היו מקבלין וכו' משקילקלו המינין התקינו שלא יהו מקבלין אלא מן המכירין אם אינן מכירין וכו' וכדאשכחן בפ"ב דיומא דתני לה כסדר בראשונה כל מי שרוצה לתרום תורם וכו' ומשאירע המעשה התקינו שלא יהו תורמין אלא בפייס וכך צריך למיתני נמי כאן:
אפי' כמתני' אתיא היא. אפילו כמו שנשנה לפנינו במתני' נמי אתיא שפיר דמה ששנה בראשונה וכו' נתינת טעם הוא על הא דתני אם אינן מכירין אותו משלחין וכו' ולמה הוצרכו לכך לפי שבראשונה וכו':

ועד אחד נאמן. להעיד עליו בתמיה ומשני משלך נתנו לך כלומר הם אמרו והם אמרו לפי שבדין היה שלו יהו צריכין עדים להעיד עליו שכל ישראל בחזקת כשרות ונאמנות הם ואמרו חכמים דאפי' כן צריך עדים להעיד עליו והן אמרו עד אחד נאמן על זה:
עד אחד מהו שיהא נאמן כשנים. דאע"ג דאמרינן דכאן עד אחד גם כן נאמן להעיד עליו הינו אחד מן השוק ושמשלחין אותו הב"ד שבעירו כדי להעיד עליו אבל הבעיא היא באחד מן העדים המעידים על עדות החדש וכדמפרש ואזיל וכדמפרשינן לקמן:
היך עבידא היו שנים המעידים על החדש אחד מהן הכל מכירים אותו שאדם כשר הוא ואחד מהן אין אדם מכירו אלא שחבירו מכירו והוא לבדו אינו נאמן להעיד עליו לפי שנוגע בעדותו הוא שרוצה שתתקיים עדותו על החדש והשתא הבעיא היא חבירו זה שמכירו מהו שיצטרף עם אחד מן השוק להעיד עליו דאע"פ שזה האחד מן השוק לבדו היה נאמן עליו וכדאמרינן דהן אמרו והן אמרו שכאן עד אחד נאמן היינו שהב"ד שבעירו הוא שמשלחין אותו להעיד עליו והן מוחזקין בו שאדם נאמן הוא לפיכך ב"ד הגדול סומכין עליו ומקבלין העדות שמעיד על האחד מעדי החדש שאינן מכירין אותו לסמוך על עדותו אבל הכא בגוונא דהבעיא דילן מיירי שלא שלחו ב"ד שבעירו שום אחד עמו להעיד עליו וכשבאו לפני ב"ד הגדול לאחד מכירין אותו ולהשני אינן מכירין אותו ובכה"ג מסתברא שצריך שיהו שנים מעידין עליו ומשום דאיכא למיחש הואיל ובית דין שבעירו לא שלחו אדם עמו אפשר שהוא מעצמו בא אל חבירו זה והסכימו שניהם להעיד על החדש ואף שזה לא ראה כלום והלכך מיבעיא לן אם חבירו זה שמכירו מצטרף עם אחד מן השוק להעיד עליו והרי כאן שנים או דילמא חבירו נוגע בעדותו ואינו מצטרף עם האחר ואין כאן אלא אחד ואנן בכה"ג שנים הוא דבעינן. והיינו דקאמר עד אחד מהו שיהא נאמן כשנים כלומר מהו שיצטרף זה האחד מעדי החדש להאחד מן השוק שיהא על ידי כך כשנים להעיד על זה שאינן מכירין אותו. א"נ י"ל דהך בעיא בדרך את"ל מיתפרשא דקאמר עד אחד נאמן בעדות זו ומאי אחר חד כמשמעו והדר בעי ואת"ל דהאי אחר זוג אחר ושנים בעינן מיבעיא לן עד אחד מהו שיהא נאמן כשנים היך עבידא וכו'. א"נ ה"ק דמספקא ליה דמכיון דעדי החדש ע"כ שנים בעינן דמשפט כתיב ביה ואם אחד מהעדים הכל מכירין אותו וא"צ להעיד עליו ואחד וכו' מהו שיצטרף זה עם אחד מן השוק להעיד עליו ולא אמרינן דהשתא מתקיימת רוב העדות בעד אחד שזה מעיד על החדש ומעיד ג"כ על חבירו שהוא מכירו לאדם נאמן דמכיון שיש כאן אחד מן השוק להעיד על חבירו וא"צ לעדותו ועל עצמו גם כן א"צ עדות שהרי הכל מכירין אותו שפיר דמי או דילמא דהואיל דשזה העד מעיד ג"כ עליו אף על פי שעכשיו אין אנו

צריכין לעדותו זה מ"מ הואיל ומצטרף הוא להעיד עליו הוי כאילו כל העדות והיינו רוב העדות מתקיימת בעד אחד. ר' זעירה וכו'. גרסי' להאי מלתא בפ"ב דכתובות בהלכה ד' ומייתי לה הכא כדי למיפשט בעייא דילן וכדלקמן דגרסינן שם על המתני' דמיירי בעדים המעידי' על חתימת ידם שבשטר זה אומר זה כתב ידי וזה אומר זה כתב ידי צריכין לצרף עמהם אחר דברי רבי וחכמים אומרים אינן צריכין שיצטרף עמהן אחר אלא נאמן אדם לומר זה כתב ידי וקאמר התם ר' זעירה בשם רב אין הוא ואחר מצטרפין על חתימת עד השני וכדמפרש שם היך עבידא היה א' מכיר כתב ידו וכתב ידו של חבירו ואחד אין אדם מכירו וחבירו מכירו. שזה המעיד על חתימת ידי עצמו הוא מכירו וזה האחר אינו בפנינו ובהאי קאמר רב אין הוא ואחר מצטרפין על חתימת חבירו וטעמו דכיון דקי"ל כרבנן דהתם דעל מנה שבשטר הן מעידין וזה המעיד על כתב ידו נפיק פלגא דממונא אפומיה וכי הדר מצטרף עם אחד מן השוק להעיד על חתימת חבירו הרי דנפיק עוד ריבעא דממונא אפומיה ואישתכח דכולא ממונא נכי רבעא נפיק אפומא דחד סהדא והתורה אמרה על פי שנים עדים יקים דבר חצי דבר ע"י זה וחצי דבר ע"י זה. ובתר הכי גריס שם וחסר הוא כאן. חבירו מהו שיצטרף עם אחד מן השוק להעיד עליו ומתמה הש"ס שם. הדא היא דאמר ר' זעירא רב הונא בשם רב אין הוא ואחר מצטרפין על חתימת עד השני. דקס"ד דאין כאן מכירין לחתימת העד שבפנינו אלא הוא בעצמו מעיד על חתימת ידו ולפיכך מתמה הלא הדא הוא דאמרינן בשם רב שאין מצטרפין ומאי תיבעי לך ועלה הוא דגרסינן לא צורכה. די לא וכו' כדמייתי הכא כלומר לא צריכא דקמיבעיא לן דאלא בכה"ג כגון שהיו שנים ואחד מהן שהוא בפנינו הכל מכירין כתב ידו ואין אנו צריכין לעדות עצמו וזה שאינו בפנינו אין אדם מכירו אלא חבירו זה ובהא הוא דקמיבעיא לן חבירו מהו שיעשה כאחד מן השוק להעיד עליו כלומר שהוא לא יעיד על כתיבת יד עצמו מכיון שהכל מכירין כתיבת ידו אלא שיצטרף עם אחד מן השוק להעיד על חתימת חבירו או דילמא מכיון שהוא בפנינו ואין אנו צריכין לעדות אחרים על כתב ידו אכתי מיחזי כדנפיק תלתא רבעי דממונא אפומיה דחד סהדא:

אם כן נמצאת וכו'. ופשיט לה דאפי' בכה"ג נמי לא שהרי הוא בפנינו ומכיון שאין להאחרים המכירין חתימתו אם אתה אומר שיצטרף נמצא כל העדות מתקיימת בעד אחד. וכל העדות לאו דוקא אלא כלומר רוב העדות וכדאמרן:

אמר רבי יודן ויאות. הוא דאפי' בכה"ג אינו מצטרף עם א' בשוק להעיד על חבירו דמה אלו שנים שיצאו מעיר שריבה עכו"ם ואיכא לספוקי אם ישראלים הם:

וכגון הדא סוסיתא. עיר אחת שרובה עכו"ם ונזכרת בכמה מקומות בהש"ס הזה:

אחד הכל מכירין אותו שהוא ישראל וכו'. כלומר הא לא דמיא אלא להא שאם אינן מכירין שהוא ישראל אלא על פי זה אם כזה ג"כ תאמר שיעשה כאחד מן השוק להעיד עליו שהוא ישראל ותהא חתימתו כשרה זה ודאי אינו לפי שכל העדות תתקיים בעד אחד וא"כ ה"נ כן דמה לי אם כאן מכירין אותו שהוא ישראל ואין מכירין חתימת ידו אלא ע"י זה ונמצאת כל העדות מתקיימת בעד אחד:

תמן תנינן. ריש פ"ג דיומא ומפורש שם עד שמשא הוות על סוסיתא וע"ש:

מכיריו מהו לחלל את השבת להעיד עליו. מכירי קמא הנמצא בספרי הדפוס ט"ס היא:

נישמעינה מן הדא. דתני בתוספתא פ"ק מעשה בר' נהוראי שבא עם העד בשבת באושא והעיד עליו. כך היא שם:

והכתוב לפנינו אמר ר' נהוראי כאן שנייה וכו' היא ג"כ ציון על ההוא תוספתא וכלומר כאן נשנית הברייתא שאפי' בשבת בא להעיד עליו. א"נ כאן שנייה אדבתרה קאי וכלומר כאן ועל זה נשנית ברייתא חדא שאמר ר' נהוראי בעצמו מעשה שירדתי להעיד וכו' ושמעינן שאפי' בשביל עילה כגון זה שרצה להקביל פני חביריו אלא שידע גם כן להעיד עליו מותר לחלל את השבת ולהעיד עליו:

ומה קלקול הוה תמן. על המתני' קאי דקתני משקלקלו המינין:

שהיו. המינין אומרים עצרת לעולם אחר השבת והיו יוצאין להעיד על החדש מבערב בחזקת שנתקדש כדי שעל פי חשבון זה יהא עצרת ממחרת השבת כפי מינות טעותם: מעתה על חדש לא יקבלינון אלא מן המכירין דהדבר תלוי מחשבון העומר שהוא בי"ו בניסן אבל על שאר ירחייא יקבלינון מהכל שאין לחוש לחשבון המינין:

עיקר קלקלתהון מן חדש אדר הוות. שבאותו חדש עשו זה כהאי מעשה דלקמן וסבורין היו שע"י חדש אדר יעשו הניסן של אחריו לפי חשבונם ויהא עצרת לאחר השבת:

מעתה כד היא כוותהין יקבלינון. שהרי הב"ד הגדול המקבלין עדות החדש יודעין הן לחשוב אם האמת הוא כך שנראית הירח בזמן שמעידין שראו ואם האמת היא כך יקבלינון מהכל ואפי' אינן מכירין אותם ואם הם רואים שאין הדבר כמותם אל יקבלינון ומשני זו מפני זו שאם אתה אומר כך סוף סוף שיכול לבא לידי טעות והתקינו על זו ואף שהאמת הוא כך שלא יקבלו מסתם בני אדם מפני זו שלפעמים שקר הוא והלכך לא פלוג רבנן:

מעשה ששכרו וכו'. תוספתא שם:

ומה קילקול הוה תמן. גבי משואות:

דהוון אילין מסבין יום דין וכו'. שהיו אלו שעושין על פי ב"ד ניטלין ועושין המשואות יום זה ואלו הכותים נוטלין למחר ועושין והיו סבורין העם שנמלכו ב"ד לעברו וע"י כך הן מתקלקלין:

מי ביטל את המשואות. באיזה דור אירע הקלקול שמתוך כך בטלו:

רבי ביטל וכו' והתיר רוצח להיות שליח והתיר עד מפי עד לומר שקידשו ב"ד את החדש כדי שיהו יוצאין השלוחין להודיע והתיר גם כן שיהו שלוקין יוצאין עליו מבערב בחזקת שנתקדש כגון שנראה בעליל בכ"ט סמוך לחשיכה או בתחלת הלילה דבחזקת שיקדשו למחר את החדש ואינן צריכין להמתין עד שישמעו למחר מפי הב"ד מקודש ואף בניסן ובתשרי דאמרי' בפרק דלעיל דאין יוצאין עד שישמעו מפי ב"ד מקודש התיר רבי לפי הוראת שעה כדי שימהרו הליכתן:

לא ביטלו מים טיבריה. מקום האחרון שהוא בית בלתין הנזכר במתני' דלקמן הוא סמוך לים טבריה והוא ים כנרת ושם לא ביטלו שהוא היותר קרוב לגולה:

אילין דחמיין צפת. שהוא להלן מן טבריה מהו שיהו הן נוטלין להשיא משואות. א"ל אם רבי ביטל את המשואות א"כ צפת למה יטלו שם ומ"ש דשאלית על צפת:

אלא בגין מודעה דאינון ידעין. כלומר וכי בשביל להודיע שהן יודעין שנתקדש החדש הלא מ"מ היו שלוחין יוצאין לאחר שביטלו המשואות:

אין משיאין לילי זמנו אלא ליל עיבורו. ובתוספתא שם מאימתי משיאין על החדש לאור עיבורו והיינו הך שמשיאין ביום שלשים לערב שהיא אור עיבורו והיינו של יום ל"א ואין משיאין בכ"ט לערב שהוא לילי זמנו יום שלשים:

לילי זמנו אין משיאין מפני יום טוב. בחדש אלול שהוא חסר ואם כן יום שלשים ר"ה ואי אפשר להשיא בלילי י"ט ולפיכך לא נהגו בכל ראש חדש להשיא בליל זמנו אלא בלילי עיבורו שהוא מוצאי יום טוב להודיע שלא עיברו את אלול וכן בכל החדשים:

המיושבין בזמנן. שהוקבעו ביום ל' מפני י"ט וכו' כלומר משום חדש חסר שחל להיות בע"ש וי"ט של ר"ה הוא בע"ש וזהו בזמן שהיו מקדשין ע"פ הראיה דאפשר דמיקלע כן וא"כ בלילי זמנו אי אפשר שהוא יום טוב כדלעיל וכן בלילי עיבורו שהוא מוצאי יו"ט א"א מפני כבוד השבת שאם אתה אומר וכו' כלומר דהשתא לא היו יכולין להשיא אלא במוצאי שבת שהוא ביום ל"א לערב ואם אתה אומר שמשיאין בין אחסר ובין אמלא אם אתה אומר כן אתי למיטעי שיהו סבורין שמא נמלכו ב"ד לעברו לאלול ונמצא שהן מתקלקלין ולפיכך עבדינן אחסר לעולם ולא אמלא והשתא ליכא למיחש למידי וכדפרישית במתני':

הלכה ב

מתני' **כיצד משיאין משואות**. אע"פ שבימי רבי בטלו המשואות כדאמר בגמרא לעיל מ"מ מפרש כיצד היו עושין בשעה שהיו נוהגין בהן ונ"מ שאם יתבטלו המינין שיחזרו למנהג שלהם:

כלונסות. עצים ארוכים וגבוהים כדי שיראו מרחוק:

וקנים ועצי שמן ונעירת של פשתן. שכל אלו מרבים שלהבת:

ומוליך ומביא ומעלה ומוריד. בתכיפה אחת ולא יפסיק ביניהן שלא יטעו בכוכב כדקאמר בגמרא:

מהר משחה. זהו הר הזיתים שהוא נגד ירושלים במזרחה עד שרואין שעושין כן בהר סרטבא ומסרטבא וכו':

עד שהוא רואה כל הגולה. זהו בבל:

כמדורת האש. שכל אחד ואחד נוטל אבוקה ומעלהו לראש גגו:

גמ' **מהו עצי שמן דדנין**. כך שמו וזהו לכש המוזכר בריש במה מדליקין כדקאמר שם:

כהדין מקזנה. כמי מגזנה כגוזז הזה שגוזז הצמר מעט לאורך ומעט לרוחב בתכיפה אחת כך מעלה ומוריד מיד אחר שמוליך ומביא מבלי הפסק וכן בכל פעם ופעם וכדמפרש ר"ז דלא יהוון סברין דהוא כוכב הנראה באויר רקיע וכדר' יוסה דקאמר חמינן כוכב אחד סליק ונחית וחמינן לכוכב אחר דאזיל ואתי ואם יפסיק בין הולכה והובאה לבין עליה. וירידה יש לטעות שמא זה הוא הכוכב דאזיל ואתי וזה הוא הכוכב דסליק ונחית ולפיכך היה עושה הכל בתכיפה אחת זה אחר זה שעכשיו אין לטעות דאין כוכב אחד עושה הכל:

תני. בתוספתא פ"ק אף בהרי מכוור וגדר היו עושין משואות:

כד סלקינא להכא. מבבל לארץ ישראל ועלינו לראש בית בלתין וראינו לדקלים של בבל:

כאילין חגייא. כאלו הקוצים והקנים קטנים כל כך הוא גבוה ההר הוה שהדבר הגבוה כמו הדקל נראה מעליו למרחוק קטן הרבה ולפיכך מהר בית בלתין לא היו זזין ממנו עד וכו':

הלכה ג

מתני' **חצר גדולה היתה בירושלים ובית יעזק היתה נקראת**. לישנא דקרא ויעזקהו ויסקלהו וכדאמר בגמרא ששם היו עוזקין את ההלכה שהיו בוררין להלכה ומעמידים אותה על בורי' כדרך שנאמר ויעזקהו מנקהו מן האבני' והפסולת ומסקל אותן החוצה כדי שיהא הכרם יפה ומתוקן:

מתני' **בראשונה לא היו זזין משם כל היום**. העדים שבאו בשבת להעיד מחוץ לתחום:

גמ' **מהו בית יעזק וכו'**. כדפרישית במתני':
גמ' **בראשונה לא היו זזין משם כל היום ממקומן**. ואפי' באותה חצר:
בכלים. שבאו מחוץ לתחום משחשיכה. בלילי שבת:
ככלים ששבתו בחצר שמותר לטלטלן בחצר. כולו:
תני. בחדא ברייתא אף בא למול את הקטן מחוץ לתחום יש לו ג"כ אלפים אמה לכל רוח וכדמסיק ואזיל דהך ברייתא דר"א היא דאמר בפרק המילה כורתין עצים וכו' ולעשות כלי ברזל דס"ל מכשירי מילה דוחין את השבת כמילה עצמה והלכך משכחת לה שזה בא לכתחלה מחוץ לתחום ומביא כלי ברזל בידו למול את הקטן או שאין כאן אחר למול כ"א זה:

הלכה ד

מתני' **כיצד בודקין וכו' לפני החמה או לאחר החמה**. מפרש בגמרא דאפגימתה קאי אם פגימתה של לבנה נראית שנוטה לצד החמה או לאחר החמה ועלה קתני אם אמר שפגימתה לצד החמה לא אמר כלום. שמעולם לא ראתה החמה פגימתה של לבנה אלא חלק המאיר ממנה לעולם הוא לצד השמש והחלק הפגום נוטה הוא לצד האחר:
לצפונה או לדרומה. לפי שהלבנה מתרחקת מן השמש פעם לצד צפון פעם לצד דרום ואם הב"ד רואין לפי דרכי החשבון שבאותו הזמן ראוי שתהיה לצד צפון והוא אומר שראה נוטה לצד דרום או איפכא בידוע ששקר הוא:
כמה הי' גבוה. מן הארץ לפי ראות העין ואם אחד מן העדים אומר גבוה ב' קומות ואחד אומר ג' עדותן קיימת דעביד אינש דטועה בא' ואם אחד אומר ג' ואחד אומר חמש עדותן בטלה:
ולאין היה נוטה. ראשי הפגימה לאיזה צד היו נוטין לצפון או לדרום:
וכמה היתה רחבה. לפי שהלבנה משתנית שיעורה כפי שהיא רחוקה מן החמה או קרובה אליה:
ואח"כ היו מכניסין את השני. כשיצא זה ורודקין אותו וכו':
גמ' **אמר ר' יוחנן אפילו טועה שבטועים אינו טועה בדבר זה וכו'**. כלומר להיות טועה בכך ולומר לפני החמה בזמן שהכל יודעין שאינו כן וכן כלאחר החמה שהרי הלבנה לעולם בחידושה בקרן מערבית דרומית ומתוך דקותה אינה נראית אלא סמוך לשקיעת החמה וא"כ בימים ארוכים שהחמה שוקעת במערב הרבה סמוך לצפון היא לאחר החמה שהחמה קדמה לה במערב ובימים קצרים שהחמה שוקעת במקצוע דרומית היא לפני החמה:

לא צורכה די לא פגימתה וכו'. לא צריכא לומר אלא כך אם פגימתה לצד החמה וכו' כדפרישית במתני':

כאילין דסלקין בסולמא הפיך. פניו פונות לצד מטה ולא לצד מעלה שמתוך כך שלום ביניהן ואינו מקנא למזל שלמעלה הימנו לפי שרואה עצמו שהואי למעלה מחבירו וכן כל מזל ומזל:

אמר ר' יונה לית כאן שעורא. אין השיעור של שלשים יום מכוון:

אלא אפי' פרא מכאן. פחות מזה מהלכת מה שהחמה מהלכת לי"ב חדש שחדשה של הלבנה כ"ט י"ב תשצ"ג ולא יותר:

נראה באשש. בעששית קנדילה בלע"ז:

ונכנס לתוך ענן אחר מעידין עליו. כלומר שנראית מתוך הענן אע"פ שאינה מאירה כל כך אלא כנראית מתוך הכברה מעידין עליו כהדא מעשה דר' חנינה:

למימנא. לקידוש החדש ששם היה ב"ד קבוע לכך. לעיל גריס לסימנא וזהו לקידוש החדש וע"ש שהיו נותנין סימן שנתקדש:

אמר כדון אמרין. עכשיו יאמרו הבריות:

מה נטיל אוירא דהן סבא. כמה הוא צלול ונטול האויר של זקן הזה ודרך לעג יאמרו כך מפני שהאויר מעונן הוא ובא לקדש החדש ע"פ ראיה ונעשה לו נס שהקדיח לו הקב"ה ע"י נקב כנקב הכברה ונראה הלבנה מתוכה:

לאורו של ישן. של הלבנה ישנה שעדיין לא נתכסית ומאירה והם היו רוצין לראות החדשה ולקדשה והיה ר' אבון זורק עליו צררין ואמר לא תבייש בני קונך שבערב אנו רוצין שתתראה מכאן ממקום שנראית בחידושה ואת נראית עכשיו ממקום שהישנה נראית ומיד איתבלע ונכסית מלפניו:

מן טבת ועד תמוז. נקראו ימות הגשמים ולצפונה דבריו קיימין ומן תמוז ועד טבת נקראו ימות החמה ולדרומה דבריו קיימין:

מאן דאמר דבריהן קיימין כהינין דהוון קיימין חד מלעיל וחד מלרע. שהאחד מהעדים היה עומד במקום גבוה כגון בהר או מקום שמשפע והולך וזה העומד מלמעלה נראית לו שהיא גבוה שני מרדעים גבוה מן הארץ וזה שהוא עומד למטה הימנו נראית לו מרדע אחד גבוה מן הארץ ומ"ד אין דבריהן קיימין מיירי באינין שהן עומדין במקום שוה וא"כ מכחישין זה את זה:

בשעורה ויותר מכשעורה. אם הוא כפי השיעור לפי דרכו החשבון בקשת הראיה או יותר מכשיעור ובודקין אותן אם מכוונין כפי קשת הראיה או אומרים יותר מכשיעור הזה ואינו כלום:

ואם אמר וכו'. הוי כאומר לפני החמה ולא אמר כלום:

הלכה ה

מתני' **ראש בית דין אומר מקודש**. דכתיב וידבר משה את מועדי ה' מכאן שראש ב"ד אומר מקודש:

וכל העם עונין אחריו. דכתיב מועדי ה' אשר תקראו אותם קרי ביה אתם דחסר כתיב בלא וא"ו:

מקודש מקודש תרי זימני. דכתיב מקראי קדש שני מקראות:

בין שנראה בזמנו. בליל ל':

בין שלא נראה בזמנו. שאז יהיה ר"ח ביום ל"א ואין נזקקין לירח ביום ל"א שאף אם לא נראה אין לך חדש לבנה יותר על ל' יום:

ר' אליעזר בר' צדוק אומר אם לא נראה בזמנו. וקובעין ר"ח ליל אחד ושלשים אין מקדשין אותו לפי שאין קדוש החדש חובה דילפינן מדאמר קרא וקדשתם את שנת החמשים שנים אתה מקדש שחובה על הב"ד בשנת היובל לומר מקודשת השנה ואין אתה מקדש חדשים שאין חובה מוטל על הב"ד לומר מקודש החדש אלא כשנראה בזמנו מקדשין אותו מפני שצריך חיזוק והל' כר"א בר' צדוק:

גמ' **תני ר' שמעון בן יוחי אומר וקדשתם וכו'**. וכר' אליעזר בר' צדוק דמתניתין. וגרסינן לכל הסוגיא עד סוף הלכה בפ"ק דסנהדרין הלכה ב' וגי' דהכא עיקרית:

והתנינן ראש ב"ד אומר מקודש. וילפינן ליה מקרא כדפרישית במתני':

מהו מקודש מקוים. אחר שהעידו העדים שראו את החדש אומר מקוים הדבר אבל אין חובה להיות מקדשין ממש כמו שמקדשין שנת היובל:

לקידוש החדש מתחילין מן הגדול. כדתנן ראש ב"ד אומר מקודש וכל העם עונין אחריו:

לעיבור השנה מתחילין מן הצד. הקטן שבהן אומר בתחלה מקודשת השנה:

וההן בייתא דלרע. וזה הבית של מטה ועל בית הנשיא רמז שהם אין מניחין לנהוג כן:

ולא שמיע וכו'. מתמה על זה וכי לא שמעו דכל הני אמוראי מסכימים לדבר אחד שאמרו בשם ר' יוחנן כן:

וכבר נכנס ר' יוחנן. לעיבור שנה והוא היה הקטן שבהם וציוו לו לומר הרי השנה מקודשת בעיבורה:

אמר הרי השנה מקידשת בעיבורה. דיקדק לומר בעיבורה במפיק ה"א:

ראה לשון שלימדני בן הנפח. ר' יוחנן קרי ליה בר נפחא ולימדם במוצא פיו להוציא את הה"א בכח להבין הכוונה שאילו אמר בעיבורה בלא מפיק ה"א אפשר לטעות שאין הכוונה שמעברין אותה השנה בעיבור חדש אחד אלא על סתם עיבור של כל שנה ושנה והן י"א יום שיתירין ימות החמה על ימות הלבנה אבל עכשיו שאמר בעיבורה במפיק ה"א אין הכוונה אלא על העיבור שלה מאותה השנה שהוסיפו לה חכמים חדש אחד:

לעיבור הולכין אחר המינוי. להכניס למנין עיבור שנה הולכין אחר מי שנתמנה לחכם בתחלה ומכניסין אותו קודם לחבירו שנתמנה אחריו:

לבית הועד. בבית המדרש לפתוח בהלכה:

הולכין אחר הרגיל. מי שהוא מורגל ביותר הוא פותח בתחלה וכדמפרש ואזיל:

והוא. וזכו שיהא כל אחד ואחד מדבר במקומו המיוחד לו וחותם ועונה אחר מי שפתח בתחלה כגון ר' חנינה הוא היה הראש והרגיל שבכולם היה פותח בהלכה ור"י ור"ל חותמין ועונין אחריו ואח"כ האחרים וכן ר' בא בר זבדא וכו' וכן כולם וכעין דאמרי' בפ' יש נוחלין בישיבה הלך אחר החכמה:

כהנא. רב כהנא סמכו אותו ונתמנה מקודם שסמכו לר' יעקב בר אחא ואף על פי כן נכנס ר' יעקב מקודם לרב כהנא למנין עיבור שנה:

אמר הכין. אמר רב כהנא וכי כן הוא הדבר דר' יעקב בר אחא גופי' הוא מרה דשמעתתא דאמר לעיל לעיבור הולכין אחר המינוי ולא מקיים ליה לשמעתיה שלא היה לו לקבל עליו להיות נכנס מקודם:

הוה קאים ומצלי. היה עומד ומתפלל ונכנס רב כהנא לשם ועמד לו מאחוריו דר' חייא להתפלל:

מן דחסל ר' חייא. משגמר תפלתו והיה צריך לו לישב כלו' להתעכב מלפסוע אחוריו שלא יעבור לפני רב כהנא לפי שאין עוברין לפני העומדין בתפלה והתחיל רב כהנא להאריך בתפלתו ולאחר שסיים רב כהנא תפלתו אמר לו ר' חייה וכי כך אתם נוהגין להאריך ולצער רבכם שהייתי מוכרח להמתין כל כך:

א"ל רבי. אל ירע בעיניך שאני מאריך ומרבה בתפלה דאנא מבית עלי קאתינא וזכות התפלה יגן עלי להאריך ימים והתפלל עליו רבי חייה וזכה להזקין עד שנעשו צפרניו אדומות כמו של התינוק הזה:

ר' שמעון בן לקיש אקדמון ליה חד סב בעיבור. הקדימו לפניו זקן אחד להכניסו למנין עיבור שנה ואותו זקן לא היה ראוי לכך:

ואעלוניה מן ההיא תרעא דלהלן. ולבסוף העלוהו לאותו הזקן משם ודחפוהו מהשער ולחוץ שראו שלא היה חכם וראוי לזה:

אמר. ריש לקיש כן יהא בשכרן כך ראוי להן בשכרן שעברו והקדימו לזקן הזה לפני:

ולא שמיע. ומתמה הש"ס וכי לא שמיע להו מה דאמר ר' יוחנן דאפי' ע"י ג' רועי בקר עיברו את השנה כדלקמיה ומידי דהוה הזקן הזה כאחד מרועי בקר ומפני מה דחו אותו:

בכיר ולקיש מינץ. הסימן הוא אם זהו אדר צריך שיהא בו חום שיכולין זרע הבכיר והיא השעורה וזרע הלקיש ואפילה והן החטים לצמוח ולהנץ כאחת:

תור באדר בעדריה ימות. אם הוא אדר דרך השור למות ממש בעדריה בבקר מחמת הקור ועם כל זה אין הקור מאריך כל היום שבצהרים בטול תאינתא משכיה ישלח שצריך לו לילך להיות מצל בצל התאנה ויפשיט עורו כלומר יתחכך שם מחמת החום:

ואורנה. ואחרינא יאמר:

קידום באדר. אם הוא אדר דרך להיות תש כח החורף כל כך שאפי' רוח קדים החזקה נושבת יהיה פח לחייך הבל החום היוצא מפיך יוצא לנגדו ומחממו:

ואנן חמיין. ואנחנו רואין בשנה זו שאין בו אחד מכל הסימנין הללו וא"כ אין זה אדר אלא שבט ועיברו חכמים אותה השנה על פיהם:

והסכים ב"ד עמהן. בתמיה וכי לא אמר ר"ז שצריך דוקא שיהו האומרים שצריכה השנה להתעבר הכל מודים מטעם אחד ואלו הרועי בקר זה אומר כך וזה אומר כך. ומשני מכיון דאלו מודים לאלו ואלו לאלו הוי כמי שכולן מסכימין מטעם אחד:

וריש לקיש מקפיד על הדא מילתא ומאי טעמיה שהקפיד כל כך שלא הכניסו אותו למנין העיבור וקאמר דהיינו טעמיה שחשש להא דאמר ר' אלעזר דדריש לה מן הכחוב שהוא אחד מכלל העונשין למי שאינו זוכה להכנס במנין סוד העיבור:

זה המינוי. הסמיכות:

הא גביי חדא. הרי אצלי האחת שהיא ראשונה לי שזכיתי לבא לארץ ישראל:

טעמא דר"א בר' צדוק. דמתני' שמכיון שב"ד שלמעלן רואין שאין ב"ד שלמטן מקדשין אותו עומדין הן ומקדשין אותו ביום ל"א:

הלכה ו

מתני' **דמות צורות לבנה**. שיעור הירח כפי שאפשר להיות בשעה שנראית ולאיזה צד קרנותיה נוטית היו לו לר"ג וכו' שזה מותר לעשות כדי ללמד להבין ולהורות:

מעשה שבאו שנים ואמרו ראינוהו שחרית במזרח וערבית במערב. מפרש הכא בגמרא שאמרו ראינו את הישנה בשחרית במזרח ואת החדשה ערבית במערב וזה דבר שאי

אפשר שהרי עד אחר ו' שעות מהמולד אין כח בעין לראות החדשה בשום מקום ואם ראו החדשה בערבית א"כ היה המולד קודם ו' שעות לשקיעת החמה ואז א"א שיתראה הישנה בו ביום בשחרית בשום פנים ולפיכך אמר ר' יוחנן בן נורי עדי שקר הם:

וכשבאו ליבנה. לפני ב"ד הגדול שהיה שם באותו הזמן קיבלן ר"ג. וטעמו לפי שלא היה חושש למה שאמרו שראו את הישנה בשחרית שאין אני אחראין לראיית הישנה כלל ושמא טועים היו ומחמת העננים נראית להם כדמות ירח ברקיע ובענין ראיית החדשה בערבית היו מחולקין בזה דר' יוחנן בן נורי לפי דרכי החשבון שלו שחשב לא היה כל כך שעות בין המולד ובין שעת הראיה שאמרו שיהא אפשר שתהא נראית הלבנה ועדי שקר הן בכל מה שאמרו ור"ג קיבלן דמכיון שאין אנו חוששין לראיית הישנה בשחרית שאמרו א"כ ראיית החדשה בערבית יכול להיות אמת ומפני שכך היתה מסורת בידו מאבותיו שהזמן שבין המולד ובין שעת הראייה שיהא אפשר שתתראה איננו זמן קצוב לעולם לפי שע"י סדר חכמת המזלות פעמים שמהלך בקצרה ופעמים מהלך בארוכה. וביאור הדבר בתכלית הקיצור כך הוא. שהסכימו חכמי המזלות היודעים סוד בחכמת העיבור שיש להירח ב' מהלכים אמצעים וזה שהירא עצמו הוא מסבב בגלגל קטן שאינו מקיף את כל העולם כולו ונקרא גלגל ההקפה לפי שהירח בו הוא מקיף ומסבב תמיד ומהלכו ממזרח למערב ולמהלך הזה קראו חכמי תכונה אמצעי המסלול. ואותו גלגל הקטן עצמו קבוע מוצקו בגלגל גדול המקיף את העולם כולו ומהלכו כמהלך גלגל החמה ממערב למזרח ולאותו מהלך של גלגל גדול עם הגלגל הקטן הקבוע בו והירח בתוכו קראו חכמי התכונה אמצע הירח. ומעתה נדע שכל זמן שהירח הוא בחצי העליון מגלגל הקטן והוא חוצה מגלגל הגדול הסובל אותו ואותו גלגל הקטן מהלכו ממזרח למערב כמו שאמרנו שהוא בחילוף מהגלגל הגדול הסובלו ובחילוף מהלך גלגל החמה אז מהלך הירח במתינות לאט לאט וזהו פירוש פעמים בא בארוכה לפי שהגלגל הגדול הסובל להקטן ומכריחו כפי מהלכו ממערב למזרח ומהלך הקטן עצמו והירח בו מהלכו בחילוף ממזרח למערב נמצא שמהלך הירח במיתון אבל כשהירח הוא בחצי התחתון של גלגל הקטן א"כ הוא לפנים מהגלגל הגדול הסובלו ואז מהלכו כמו גלגל הסובלו שהוא ממערב למזרח ואין כאן שני מהלכים בחילוף זה מזה אלא הכל אחד הוא ומהלך הירח במרוצה וזהו פי' פעמים שבא בקצרה ובזה תבין כל מה שאמרו בגמרא בענין זה:

מתני' ועוד באו שנים ואמרו ראינוהו בזמנו בליל שלשים ובליל שלשים ואחד שהוא ליל עיבורו לא נראה:

וקיבלן ר"ג. לא מפני שנאמר שנתרחק הירח מן השמש בליל ל' עד שיתראה ובליל ל"א חזר לאחוריו ונתקרב אל השמש עד שנתכסה זה ודאי אינו שאין הירח חוזר לאחוריו אלא סובב והולך בגלגל שלו אבל ר"ג הוא שידע לפי החשבון שלו שבאותו הלילה שאמרו העדים שראוהו כבר נתרחק הירח מן השמש עד שאפשר שיתראה ולפיכך קבל עדותן ובמה שאמרו שבליל עיבורו לא נראה אפשר שזה מחמת שכיסה אותו הענן או סיבה אחרת גרמה להם שלא ראו אותו:

א"ל לר' יהושע רואה אני את דבריך. לעבר החדש:

גמ' **אמר ר' שמלאי טעמיה דר' יוחנן בן נורי וכו'**. כבר מפורש הכל במתני':

הלכה ז

שלח לו ר"ג. לר' יהושע גוזר אני וכו':

הלך ומצאו ר"ע מיצר. הלך ר"ע לרבי יהושע ומצאו שהוא מיצר על שגזר הנשיא עליו לחלל את יה"כ לפי דעתו:

אשר תקראו אותם. חסר כתיב קרי ביה אתם אפי' שוגגין או מזידין או מוטעים הלך אחר אותו הב"ד שבימיך:

גמ' **אצל מי שלח**. ר"ג לר' דוסא שהוא החולק הראשון על דבריו או אצל ר' יהושע שהסכים לר' דוסא:

מן מה דתני. בברייתא א"ר יהושע וכו' הדא אמרה אצל ר' יהושע הוא ששילח:

ביד מי שלח. זה וקאמר מן מה דתני בברייתא שר"ע השיב לר' יהושע על שהיה מיצר על הדבר ואמר לו כתיב אותם קרי ביה אתם וכו' וכל' הזה אמר לו ר' יהושע עקיבא נחמתני הדא אמרה ביד ר"ע שילח לו והיה מיצר ודואג וכשא"ל ר"ע שאל יהי מיצר א"ל נחמתני כלומר אתה שגרמת לי להיות מיצר ואתה הוא שעכשיו חזרת ונחמתני:

מה היה לו ללמד. לר"ע לפי שאינו מפורש במתני':

א"ר יוסה יודעין אנו וכו'. כלומר זה ודאי ידוע היא שאם קידשו ב"ד את החדש שלא בעדים שלא באו להעיד שהחדש מקודש שלכתחלה מצוה היא לקדש ע"י עדים המעידין על הראיה ובדיעבד מקודש הוא אף בלא עדים ומה בא להעיד ר"ע שאמר יש לי ללמד מה שאינו מפורש בהדיא במתני' זהו מה דתנינן בתוספתא ריש פ"ב שאם קדשו ע"פ העדים ואח"כ נמצאו העדים זוממין אפי' כן ה"ז מקודש דאתם אפי' מוטעים וא"כ אפי' לדידך שטעות הוא אין לנו מועדות אלא אלו של ר"ג ובית דינו:

והא תנינן. לעיל בפ"ק מעשה שעברו וכו' וקס"ד דטעמיה דר"ע מפני שבארבעים זוג א"א שלא יהא זוג אחד שלא יכוונו עדותן ויכול הב"ד לבא לידי טעות ע"י עדותן ונמצא שלא קידשו כראוי והא אמרת אפי' מוטעין מה שעשו עשוי:

על ידי שהיו ארבעים זוג וכו'. כלומר לא כדקס"ד אלא הטעם על ידי שהיו ארבעי' זוג ובאו זוג אחר זוג וכדפרישנא שם שאחר שבאו זוג הראשון והעידו ונתקבלה עדותן באו עוד זוג אחר זוג עד מ' זוג אבל אם היה זוג אחד וכלומר שהיו באים כולם יחד כזוג אחד לא היה מעכב לשום זוג מהן ואין זה שייך להא דקאמר אתם אפי' מוטעין:

הלכה ח

בא לו. ר' יהושע אצל ר' דוסא וא"ל ר' דוסא אם באים אנו לדון וכו':

ולמה לא נתפרשו שמותן וכו' שאם יבא אדם לדון אחר ב"ד שבימיו לומר וכי כמשה ואהרן או כאלדד ומידד הוא אומרים לו אפשר שהוא חשוב כאותן האחרים שלא נתפרשו שמותן:

כתיב ה' אשר שלח וכו'. זה גם כן ראייה שאין לדון אחר כל ב"ד וב"ד שבימיו:

והקטנים באמצע. הוא יפתח ללמד ששקול הוא כזה שלפניו וכזה של אחריו ולפיכך הקדים לבדן אף שהיה יפתח קודם לו:

אלא אלופינו מסובלים. משמע שהקטני' אומרים כך בשעה שהגדולי' סובלים את הקטנים אין פרץ וגו' שאלופינו מסובלים ממנו בטורא ובמשא בדינים ובמשפטים שמטריחין אותם והם מקבלים על עצמם בענוה ובנחת:

רשב"ל מסרס הדין קרייא וכו' כלומר שדורש בהיפוך דה"ק שאלופינו מסובלים כמו מסבלים שמטריחין וגוזרין על הקטנים והם נשמעין ונסבלים אז אין פרץ וכו':

משמש ידע מבואו עשה ירח למועדים. כלומר שע"י שיש כאן כך וכך שקיעת החמה בכך וכך מהזמן אז מחשבין ויודעין לעשות מועדים ע"פ חשבון הירח וכלל החשבון הוא לעולם משקיעת החמה וכדדריש נמי ר' ברכיה לקמיה:

כתיב ויסעו מרעמסס בחדש הראשון בחמשה עשר יום לחדש הראשון ממחרת הפסח יצאו בני ישראל והלא מרעמסס בלילה הוא שנסעו כדכתיב בפרשת בא ויהי בחצי הלילה וגו' ותחזק מצרים על העם למהר לשלחם וגו' וכתיב אבתריה ויסעו בני ישראל מרעמסס סכתה וגו' אלא ש"מ מכאן כד יטמע. כשתשקע החמה בלילי מועדא ואז ארבעה עשר מטמיעין אית בה' שכבר כלו י"ד שקיעות מתחלת החדש ומיד נחשב אח"כ ליום ט"ו וא"כ יצאו בט"ו והמועד בט"ו הוא הוי משקיעת החמה אתה מונה ללבנה וכלומר החשבון הוא משקיעת החמה וכדאמרן:

אמר רבי סימון והיו. כתיב והיו לאותות ולמועדים ולימים ושנים והרי המועדים לחשבון הירח אנו מונים אלא לומר לך ע"י זה וע"י זה אנו מונים שהחשבון משקיעת החמה היא: א"ר יוחנן ויהי ערב ויהי בקר יום אחד כתיב על ידי שקיעת החמה שהוא תחלת הערב הוא יום אחד עם יום שלאחר כן:

רשב"ל אומר החדש. הזה לכם כתיב גבי קידוש החדש כדדרשינן הזה כזה ראה וקדש וללמד עד שיהא כולו מן החדש וכלומר שצריך שיהא היום כולו מן חדש של לבנה שנתחדש ואכתי לילה שלפניו אין אנו יודעין אלא מן מה דאמר ר' יוחנן ויהי ערב וגו' וכדמסיק ואזיל:

אשכחת. נמצאת למד דצריך ללימוד תרוייהו דאלו מדר' יוחנן לחוד ולא שמעינן מה דאמר רשב"ל ה"א דלא אמר אלא אם אפי' היא כולו מן החדש דלא שמעינן מהכתוב שהביא ר' יוחנן דלענין קידוש החדש הוא דמיירי אלא הוה דרשינן לקרא דהחדש שאף שהוא כולו וכו' שפיר דמי ולא הוה דייקינן שצריך שיהא כך הלכך צריך לדרשיה דר"ל דדייק הכי ואי מדר"ל לחוד לא הוה ידעינן שאף הלילה צריך שיהא מן החדש ומדרשיה דר' יוחנן דדריש ויהי ערב וגו' הוא דלמדנו שאין נחשב יום כולו אלא אם כן בחשבון גם הליל שלפניו עמו הוי דצריכא לתרוייהו ללמד שצריך שיהא הלילה והיום כולו מן החדש:

הדרך עלך אם אינן מכירין ראוהו ב"ד וכל ישראל נחקרו העדים. מפרש התם בגמרא דאי נמי נחקרו העדים קאמר וכל חלוקה דהאי בבא דרישא רבותא באנפי נפשה קתני דבראוהו ב"ד וכל ישראל ס"ד אמינא דאע"פ שלא הספיקו לומר מקודש עד שחש כה ליל ל"א לא יעברוה הואיל ואיפרסמא מילתא שנראית הלבנה ויהי' ר"ח יום שלשים קמ"ל דאף שנראית בליל שלשים ולא קידשו ב"ד היום מכיון שכבר חשכה ליל ל"א והוא אחר צאת הכוכבים ה"ז מעובר ויהיה ר"ח למחר ביום ל"א דלאו בראיה לחוד תליא מילתא אלא עד שיקבעו ב"ד ויאמרו מקודש ביום שלשים ובחלוקה דנחקרה העדים איצטריך דסד"א תהוי חקירת העדים כתחילת דין ומקודש כגמר דין וליקדשיה בלילא קמ"ל דלא דאמר קרא כי חק לישראל הוא וגו' אימת קרוי חק בגמר דין וקרי ליה משפט מה משפטו היינו תחלת דין ביום אף הכא נמי ביום:

פרק ג

הלכה א

מתני' **ראוהו ב"ד בלבד**. הך מציעתא בב"ד של כ"ג מיירי דאלו ב"ד של שלשה בסיפא הוא דקתני והכא קמ"ל דאע"פ שכל הב"ד של סנהדרי קטנה ראוהו אפ"ה צריך שיעמדו שנים ויעידו לפניהם דמיירי שראוהו בלילה ליל שלשים דאי לאו הכי לא תהא שמיעה גדולה מראייה ולא היה צריך לעדות כלל אלא דהואיל ובלילה ראוהו ואין מקדשין את החדש בלילה יעמדו שנים מהם ויעידו למחר בפניהם ויאמרו מקודש:

ראוהו שלשה והן ב"ד. כלומר שהן ראוין לכך להיות ב"ד לקדש החדש וכדתנן בפרק קמא דסנהדרין עיבור החדש בשלשה והיינו קידוש החדש והך סיפא קמ"ל דאע"ג דבדיני ממונות ביחיד מומחה סגי הכא בקידו' החדש שלשה שהן ב"ד בעינן דאין לך מומחה לרבים יותר ממשה רבינו וקאמר ליה הקב"ה עד דאיכא אהרן בהדך דכתיב ויאמר ה' אל משה ואל אהרן וגו' החדש הזה לכם:

גמ' **כיני מתניתא**. כן מפרשינן להמתני' דאו או קתני או ב"ד ראוהו או כל ישראל ומשום דקשיא ליה ליתני כל ישראל בלחוד וב"ד בכלל היא הלכך מפרש דה"ק ראוהו ב"ד וסד"א דהואיל דהוי כמי שהעידו בפניהם שהרי אין שמיעה גדולה מראיה ותו לא ליעברוה. א"נ ראוהו כל ישראל ואפי' הב"ד לא ראוהו סד"א איפרסמא מילתא ולא לעברוה קמ"ל:

ר' זעירה וכו'. אמרי בשם ריב"ל דהכי אמר מעמעמין על הנראה לעברו. לשון מגמגמין הוא כדקאמר בפ"ק דשבת פיתן מהלכות של עמעום הוא וכלומר מאיימין על העדים להיות מגמגמין על החדש שנראה יום שלשים שלא יעידו שראו וכדי לעברו להחדש אם צריך הוא לכך אבל אין מאיימין עליהם על שלא נראה שיאמרו ראינו היום וכדי לקדשו ולעשות החדש חסר אם צריך לכך מפני שהוא שקר:

ור' בא ור' חייא קאמרו איפכא בשם ריב"ל מאיימין לומר ראינו אע"פ שלא נראה כדי לקדשו דהאי לא מיחזי כשיקרא שאפשר שהם ראו ואם שלא נראה לכל ואין מאיימין עליהן שיחרישו אם נראה הוא לכל דמיחזי כשיקרא:

מתני'. דידן פליגא על ר"ז דקאמר בשם ריב"ל דהא קתני ראוהו ב"ד וכל ישראל וכו' ודייקינן ה"ז מעובר. כצ"ל:

מפני שחשיכה ואי אפשר לקדשו הא אם לא חשיכה לא עבדינן מעובר אלא צריך לקדשו הואיל ונראה לכל וקשיא על דר"ז דהרי הדא אמרה אין מעמעמין על הנראה וכדי לעברו:

מתניתא. ברייתא פליגא על ר' בא דקאמר בשם ריב"ל:

יכול וכו'. תוספתא היא בריש פ"ב והכי איתא התם לא נראית לבנה לשני ימים יכול יקדשוהו לאחר שני ימים ת"ל יום אין לו אלא יום אחד בלבד. וזו היא הגי' הנכונה דלגי' דהכא ת"ל אותו היכן מצינו דכתיב אותו גבי א' בחדש ויום הוא דמצינו. בחדש השביעי באחד לחדש וגו' יום תרועה יהיה לכם ולמדנו שאין לו אלא יום אחד בלבד להיות נמנה להתחלת החדש משנראה ביום כ"ט סמוך לשקיעת החמה ולא שימתינו לקדש החדש אחר שני ימים והיינו ביום ל"א שהיא לאחר ב' ימים משנראה. א"נ לאחר ב' ימים ממש כדלקמן שאפי' רוצין לקדש את יום שלשים הואיל ועברו ב' ימים בחדש אין מקדשין. אלמא דאין מאיימין על שלא נראה ולומר שנראה כדי לקדשו. מפני הצורך ודלא כר' בא דהא שמעינן מהאי ברייתא דאחר שנראה הוא דהולכין:

מתניתא. וכן האי ברייתא נמי פליגא על ר' בא דקתני יכול כשם וכו' וכן אידך ברייתא יכול אם לא נראתה הלבנה עד לשני ימים בחדש שנמצא שמעובר החדש ויכול יקדשהו כך לאחר ב' ימים ויעשו חסר ת"ל אשר תקראו אותם אלה הם מועדי אבל אין אלה מועדי. וטעמא מפני שלא נראתה בזמנו הא אם נראתה בזמנו לא אמרו כזה דה"א שימתינו מלקדשו משום דהכל אחר הראייה אנו הולכין אם כן הדא אמרה אין מאיימין על שלא נראה לומר שנראה כדי לקדשו ודלא כר' בא:

הוון. בני הישיבה בעיי מימר דלא פליגין. אלא מה דאמר ר' זעירא דאין מאיימין על שלא נראה לקדשו בשאר החדשים ומה דאמר ר' בא מאיימין על שלא נראה לקדשו על ניסן ועל תשרי הוא דקאמר שבהן תקנת המועדות תלויין הן:

רבי אומר ניסן לא נתעבר מימיו. מעולם לא הוקבע ר"ח ניסן ביום ל"א ולפי שהאדר הסמוך לניסן לעולם חסר הוא. וגרסי' להא לעיל בשביעית פ"י ובנדרים פ"ו ובסנהדרין פ"ק:

והתנינן אם בא החדש בזמנו. עיקרא דמילתא בתוספתא פרק קמא דר"ה היא דתני ניסן ר"ה למלכים ולתרומת שקלים וכו' כיצד לתרומת שקלים כל קרבנות צבור קריבין בא' בניסן אם בא חדש בזמנו קריבין מן החדשה ואם לאו קריבין מן הישינה וכעין דתנן בפ"ד דשקלים גבי מותר הקטרת מה היו עושין בה וכו' אם בא החדש בזמנו לוקחין אותה מתרומה חדשה ומפני שבאחד בניסן היו צריכין להביא כל קרבנות הצבור מתרומה חדשה כדאמרי' חדש והביא קרבן מתרומה חדשה וקס"ד דה"ק אם בא החדש בזמנו היינו שלא בא התרומה חדשה עד זמנו שהוא יום שלשים קריבין למחר מתרומה חדשה וכלומר שעל כרחם היו צריכין לעבר החדש ולקבוע ר"ח ניסן ביום ל"א כדי שיקריבו תמיד של שחר וכן הקטרת באחד בניסן מתרומה חדשה ואם לאו שלא בא עדיין החדשה

קריבין מן הישנה שא"א בענין אחר שמעינן מיהת דלפעמים מצינו שר"ח ניסן ביום ל"א הוא ומשני אם בא קאמר אבל באמת מעולם לא בא שלא נזדמן להיות כך לפי שהיי מקדימין להביא שקליהן כדתנן באחד באדר משמיעין על השקלים ומעולם לא נתאחר תרומה חדשה עד זמנו להביא קרבנות מהחדש שיצטרכו לעבר משום זה כדי להקריב באחד בניסן מן החדש:

תשרי לא נתעבר מימיו. לקבוע ר"ה ביום ל"א לפי שאלול לעולם חסר הוא:

והתנינן. בפ"י דשביעית השוחט את הפרה וחלקה בר"ה אם היה החדש מעובר משמט דשביעית אינה משמטת אלא בסופה:

אם היה. אבל באמת לא היה שלא נזדמן להיות כך:

וכשקידשו את השנה באושא. תוספתא היא בפ"ש דמכילתין ולקמיה פריך אהא דאמר רבי תשרי לא נתעבר מימיו:

כדברי ר' יוחנן בן נורי. לקמן בפ"ד דקאמר כולל מלכיות עם קדושת השם ואינו תוקע:

ואמר כדברי ר"ע. דקאמר כולל מלכיות עם קדושת היום ותוקע:

והא תני קידשוהו בראשון ובשני. כלומר שמעינן מיהת מהאי ברייתא שעשו שני ימים ראש השנה ועיברוהו לאלול. ומשני אותה השנה נתקלקלה קלקול וטעות בחשבון אירע להם באותה שנה ועל ידי כך עשו. ב' ימים מה בין ראשון לשני. כך גריס בשביעית וסיומא דמילתא היא שהטעות היה כך ולגי' דהכא וכן בנדרים ובסנהדרין כמו ואיבעית אימא הוא. מהו בראשון מהו בשני כדר' בא בשנה הראשונה ובשנה השני' ודחי לה הש"ס והתני ביום הראשון וביום השני אלא מחוורתא כדר' זעירא:

קידשוה קודם לזמנו. כדמפרש לקמיה קודם לזמנו בכ"ט ולאחר עיבורו ביום ל"ב ואע"פ שקידשוהו ליום זמנו שהוא יום שלשים או עיברוהו ליום העיבור:

יכול יהא מקודש. וא"צ לקדשו עוד:

ת"ל אותם. אם תקראו בזמנן אלה הם מועדי ואין אלה מועדי שנקראו שלא בזמנן:

על הגליות שיצאו גריס בנדרים. שיצאו לעלות לרגל ואינן יכולין להגיע לירושלים לעשות הפסח בזמנו:

והן שהגיעו לנהר פרת. דוקא כשכבר נשמע שהגיעו לגבול א"י:

אין מדקדקין בעדות החדש. אע"פ שאח"כ נודע ששקר העידו מה שעשו עשוי:

ב"ד שראו את ההורג וכו'. גרסינן להא ריש פרק עגלה ערופה:

מכל מקום. והרי ראו אע"פ שאינן מכירין אותו:

וב"ד שראו את ההרוג. כצ"ל דאמרינן התם לעיל שצריך שיראו העדים את ההרוג ואם ב"ד ראו אותו ובב"ד של כ"ג מיירי:

יעמדו שנים. מהן ויעידו לפני השאר שראו אותו:
אית תניי תני יעמדו כולן ויעידו. לפני ב"ד אחר דמכיון שראו והן עדים אינן ראוין להיות עכשיו ב"ד אלא שנים מכולן יעידו במקום אחר:
כשם שהן חלוקין כאן. לענין אם עד הרואה נעשה דיין כך חלוקין הן בעדות החדש ותנא בתרא פליג אמתני' דהכא:
ויקים חד ויתיב חד. להאי תנא בתרא מפרש אמאי מעידין בפני אחרים ויקים חד ויעיד בפני השני שיושב ואח"כ ויקום זה ויתיב זה וכלומר שהרי יכולין שנים מהן להעיד בפני השאר ואפי בעמידת שנים בבת אחת לא צריך אלא ויקים חד וכו' ואח"כ ישבו. ומשני שאני היא הכא הואיל וכולן ראו ואף עד הרואה אין נעשה דיין:
אזל. האי ובעי מידון קמיה דרב הונא וכפר בבעל דינו ואף שהיה יודע דרב הונא יודע עדות לחבירו:
בגין דאתידע דרב הונא בר נש רבה. ואין כבודו לילך ולהעיד בפני בית דין אחר אתה סומך על זה וכפר ביה בפניו:
מה אילו יוזיל. ומה תעשה אם ירצה רב הונא לילך ולהעיד עלך לפני ב"ד אחר:
א"ל רב הונא. לר' שמואל ועבדין כן אם יכול אני לסלק עצמי מן הדין הזה כדי ליעשות עד בדבר וא"ל אין ומיד סילק רב הונא עצמו מן הדין והלך והעיד לפני ב"ד אחר:
קרא ערר. אם הבע"ד קרא ערער על השטר היוצא עליו בחתימת עדים ומקויים בב"ד וטוען זה מזויף הוא:
ר"ב בשם ר' יהודה. אמר אם רצה לקיימו זה השטר או בחתימת ידי העדים או בחתימת ידי הדינים היוצא ממקום אחר מקיים:
ואני אומר. דלאו דוקא בחתימת שני העדים או בחתימת כל הב"ד אלא אפילו בחתימת ע"א ובחתימת אחד מהדיינים מצטרפין. עם זה ומקוים הוא. ואיידי דאיירי הכא בעד שמצטרף להיות דיין בדבר מייתי נמי להא:
ביומו דר' אבוהו. אירע שבאו אנשים להעיד שקידשו ב"ד את החדש ורצה לנסותם אם כשרים ומהוגנין הן ואמר להם שיאמרו פסוק זה גואלינו ה' צבאות ומפני שלא רצה להשביעם בשם ה' הזכיר לפניהם זה כדי שיתבוננו ויאמרו האמת ורצו לומר גואלינו וטעו ואמרו גאולתינו ואפי' כן קבלום ר' אבוהו וטעמא דעדות זה אינו אלא גילוי מלתא בעלמא ואפי' בא אחד בסוף העולם ואמר קדשו בית דין את החדש נחמן וכן ביומי דרב ברכיה אירע שבאו להעיד שנתקדש החדש ונשתתקו ואמר להן ר' ברכיה שמעתם דאיתקדיש ירחא והרכינו בראשיהם הן וקיבל אותם דבהרכנת הראש סגי לעדות כזו:

הלכה ב

מתני' **כל השופרות כשרין**. בר"ה:

חוץ משל פרה. מפני שהוא נקרא קרן כדכתיב בכור שורו הדר לו וקרני ראם קרניו וקמ"ל דשל פרה נקרא ג"כ קרן כשל שור ולא נקרא שיפר וגבי ר"ה שופר בעינן דכתיב ביובל והעברת שופר תרועה וגמרי' ר"ה מיובל:

והלא כל השופרות נקראו קרן שנאמר והיה במשוך בקרן היובל. ויובל דכרא הוא כדקאמר ר"ע בגמרא כשהלכתי לערביא היו קורין לדכרא יובלא אלמא אפי' שופר איל נקרא קרן וכתיב כשמעכם את קול השופר. ורבנן אמרי כל השופרות אקרו קרן ואקרו שופר דכתיב במתן תורה במשוך היובל וכתיב ויהי קול השופר אבל דפרה קרן אקרי שופר לא אקרי והלכה כחכמים:

גמ' **הוון**. בני הישיבה בעיין מימר מעיקרא:

ולא פליגין. ר' יוסי ורבנן לדינא אלא ר' יוסי כמקשה על טעמייהו דרבנן הוא דקאמריתו מפני שהוא קרן והלא כל השופרות נקראו קרן אבל לדינא מודה ר' יוסי דשל פרה פסול ומטעמא אחרינא וכדאמרי' לקמן שאין קטיגור נעשה סניגור:

אשכחת. אלא דאשכחת לה דתני בברייתא בהדיא דפליגי דר' יוסי מכשיר בשל פרה דלית ליה כל הני טעמי לפסול וחכמים פוסלין וכדמסיק לטעמייהו:

מ"ט דר' יוסי וכו'. כדפרישנא במתני':

מ"ט דרבנן. דאע"ג דקאמר לקמן טעמייהו דכל השופרות וכו' דפרה קרן אקרי ולא נקרא שופר מכל מקום הרי מצינו דפרה נמי אקרי שופר דכתיב ותיטב לה' משור פר ומאי משור פר דקאמר אלא משופר הוא וכתיב כאן שור הלכך קאמר דרבנן דרשי להאי קרא דקאי על שור שהקריב אדם הראשון והיינו שור פר שור שהוא גדול כפר דכל מעשה בראשית בקומתן נבראו:

מקרן כתיב חסר קרן אחד. וכלומר זהו ראיי' דעלי' האי שור קאי וכדאמרי' שור שהקריב אדם הראשון קרן אחת היה לו במצחו:

התיבון. על טעמייהו דרבנן דקאמר בברייתא והרי של יעל דכשר הוא כדתנן במתני' דלקמן והלא אינו קרוי לא קרן ולא שופר דלא אשכחן דכתיב גביה לא זה ולא זה:

מאי כדון. והשתא מאי טעמא דרבנן גבי פרה:

כהיא. אלא כהאי דאמר לר' לוי דעיקר טעמייהו דשניא היא פרה לפי שאין קטיגור נעשה סניגור דמכיון דשופר לזכרון הוא בדין הוא שלא יזכר להם מעשה עגל:

הלכה ג

מתני' **שופר של ראש השנה של יעל**. חיה אחת שמה יעל וקורין אותן אשטיינבו"ק:

פשוט. שהוא פשוט מן הסתם ומשום דלתפלה בעינן פשוטות וכדכתיב נשא לבבינו אל כפים:

ופיו מצופה זהב. בשל מקדש קאמר. ושלא במקום הנאת פה אבל בגבולין לא עשו כך דחסה התורה על ממונם של ישראל:

ושתי חצוצרות מן הצדדין לפי שמצות היום בשופר. לפיכך הוא באמצע ואף על גב דתרי קלי לא מישתמעי' איידי דדבר חדש הוא וחביבא עלייהו משתמעי:

שופר מאריך וכו'. לאחר שפסק מתקיעת חצוצרות מאריך הוא בשופר כדי להודיע שמצות היום בשופר:

גמ' **אמר רבי יונה**. לכך שופר של ראש השנה של יעל פשוט כדי שיפשטו לבם לעשות בתשובה:

פיו מצופה זהב. ותני בתוספתא פ"ב ציפהו זהב מבפנים פסול מבחוץ כשר אם אינו נשתנה קול התקיעה מכמות שהיה:

ציפהו מקום הנחת פיו וכו'. ומתני' שלא במקום הנחת פיו תנן:

אמר ר' יוסי וכו'. אהא דקתני שופר מאריך קאי הדא אמרה פשוטה תקיעה ששמע מקצתה מן המתעסק בעלמא ולא משום לצאת ידי חובתו לא יצא ופריך והיידא אמרה והיכן שמענו לזה ממתני' דידן אדרבה ממתני' משמע דלכך מאריך בשופר כדי לצאת מסוף התקיעה ששומע א"כ אפי' שמע מקצת התקיעה נמי יצא:

תקע בראשונה וכו'. כלומר מהאי מתני' דפרק דלקמן הוא דאיכא למידק דקתני שאף על פי שמשך בשנייה והיינו בתקיעה של אחר התרועה היה מושך ומאריך כשנים של תקיעה הראשונה והיה סבור שתעלה לו תקיעה שנייה זו כשתים ולצאת בה גם כן לפשוטה שלפניה של הסדר שאחר זה אפי' כן אין בידו אלא אחת לפשוטה של אחריה של סדר הראשון ומפני שאין כאן אלא מקצת תקיעה בלבד והלכך לא יצא בה לפשוטה שלפניה של הסדר של אחר זה:

ר' אבא בר זמינא בשם רבי זעירה. אמר בכה"ג דקאמרת בדין הוא שאפילו אחת אין בידו:

למה משום ראשה וכו'. כלומר ראשה של תקיעה זו גבי סופה מצטרף הוא וכן סופה גבי ראשה מצטרף ואת אמרת דסופה של זו לא כלום הוא שתעלה לשל אחרים א"כ ג"כ ראשה לא תעלה לפשוטה של אחריה של סדר הראשון שהרי הכל מקצת תקיעה היא ומקצת ראשה הויא כמקצת סופה א"כ לא ראשה אית לה סוף ולא סופה אית לה ראש. וכלומר כמו שסופה לא כלום היא כך ראשה לא כלום ובדין הוא שזה שנתכוין למשוך

לצאת לפשוטה של אחרי' והסדר הראשון ולפשוטה שלפניה של הסדר של אחריו שלא עשה כלום בתקיעה זו ואפי' אחת אין בידו:

הלכה ד

ובתעניות. שבית דין גוזרין על הצבור כדתנן במס' תענית:

תוקעין בשל זכרים. והיא של אילים:

כפופין. סתמן כפופין הן וטעמא דבתעניות כמה דכייף אינש טפי מעלי על דרך והיו עיני ולבי שם וצריך לבן אדם שיהו עיניו למטה לארץ:

ופיו מצופה כסף. משום דתענית יומא דכינופיא וכל כינופיא דכסף היא כדאשכחן בחצוצרות של משה דלכינופיא עבידי והיו של כסף. א"נ דהתורה חסה על ממונן של ישראל ובראש השנה משום כבוד יום טוב עבדי דזהב:

ושתי חצוצרות באמצע. מפני שמצות היום בחצוצרות דסתם תענית על צרת צבור הוא וכתיב על הצר הצורר אתכם והרעותם בחצוצרו':

וחצוצרות מאריכות. כדי להודיע לכל שמצות היום בחצוצרות:

אמר ר' יונה. טעמא דבתעניות בכפופין כדי שיכופו וכו' כדפרישית במתני':

קומי ריב"ל. הוו תקעין בתעניתא בשופר:

ויתקעין קומוי. גם בחצוצרתא כדתנן במתני' וקאמר הש"ס ומאי תבעי ליה לר' יוסה וכי לא שמיע ליה ותני וכו' שאין חצוצרות בגבולין דכתיב בחצוצרות וקול שופר הריעו לפני המלך ה' בדווקא:

מתפלל בט' באב עשרים וארבע ברכות כדתנינן בפ"ב דתענית גבי תענית צבור שגוזרין על הגשמים שמוסיף ו' ברכות על ח"י שבכל יום והיה ר' יוחנן נוהג גם בט' באב כן ומצוה לתלמידיו שלא ילמדו ממנו לעשות מעשה כזה:

דצריכה ליה. משום דספוקי מספקא לי' בענין ט' באב אבל הוא תענית צבור הוא כלומר אי משום אבלות בלבד התענית הזה הוא או כשאר תענית צבור על הגשמים דינו:

אינו תענית צבור. אין לט' באב דין תענית צבור שעל הגשמים וכן א"ר יונה וכו' בשם ריב"ל שדין אבל הוא ואינו תענית צבור כשל גשמים:

מילתיה דר' יוחנן אמרה. שמענו ממנו יחיד בט' באב מתפלל ארבע כלומר ארבע מאלו שש ברכות דתנינן שם הוא מוסיף ולא אמר אלא ארבע הא כ"ד של שאר תענית צבור לא כמו דהוה מפקיד לתלמידיו לעיל:

הלכה ה

מתני' **שוה היובל לר"ה לתקיעה**. לענין באיזה שופר ולתנא דמתני' לעיל מה ר"ה בפשוטים אף יובל בפשוטים ואע"ג דהתקיעה ביובל לא לתפלה ולא לזכרון היא אלא סימן לשלוח העבדים וחזרת שדות לבעליהן אפ"ה כעין ר"ה בעינן דגמרינן בג"ש ז' ז' שיהו כל התקיעות של חודש השביעי זו כזו וכן לענין מנין התקיעות ילפינן ר"ה ויובל בהאי ג"ש שיהו שוין זה כזה כדאמרינן בגמרא:

ולברכות. למלכיות זכרונות ושופרות אומרים ביה"כ של יובל כמו בר"ה:

ר' יהודה אומר בר"ה תוקעין בשל זכרים כפופין. דבר"ה אמרינן כל כמה דכייף אינש טפי עדיף וביובל בשל יעלים פשוטים שהוא לקרות דרור טפי עדיף וס"ל דלא גמרינן ג"ש אלא למנין התקיעות בלחוד דבזה שוין הן וכן לענין הברכות אבל באיזה שופר דסברא בעלמא הוא וכדאמרן אינן שווין ואין הלכה כר' יהודה ולא כת"ק דמתני' אלא הלכה כר' לוי דגמ' דהתם דקאמר בין בר"ה בין יוה"כ של יובל בשל זכרים כפופין וטעמא דכי גמרינן ג"ש לכולא מילתא גמרינן דקיי"ל אין ג"ש למחצה:

גמ' **אני ה' אלהיכם אלו המלכיות**. הכי דריש לה בת"כ פ' אמור דכתיב לעני ולגר תעזוב אותם אני ה' אלהיכם וסמיך ליה בחדש השביעי באחד לחדש יהיה לכם שבתון זכרון תרועה מקרא קודש וגו' ודריש מהסמיכות רמז לאלו פסוקי המלכיות זכרון תרועה וכו':

עד כדון ר"ה יובל מנין תלמוד לומר וכו'. עד כדון כר"ע זו דברי ר"ע אבל לר' ישמעאל יליף ג"ש ממדבר כדדרי' בספרי פ' בהעלותך ותקעתם תרועה וכו' ומסיים שם אין לי אלא במדבר בראש השנה מנין נאמר כאן ונאמר להלן תרועה מה תרועה האמורה להלן תוקע ומריע ותוקע אף תרועה האמורה כאן תוקע ומריע ותוקע:

יובל היא וכו'. ברייתא היא בת"כ פ' בהר ודריש קרא יתירא דהא לעיל מינה כתיב והעברת שופר תרועה וגו' וקדשתם את שנת החמישים שנה וקראתם דרור והדר כתיב יובל היא תהיה לכם ודריש יובל מ"מ אע"פ שלא השמיטו השדות לחזור לבעליהן ואעפ"י שלא תקעו בשופר אפי' כן שם יובל עליו להיות אסור בזריעה בקצירה ובצירה:

דברי ר' יהודה. דס"ל דשילוח עבדים מעכב ביובל ור' יוסי ס"ל תקיעת שופר הוא דמעכב כדמפר' טעמיה א"ר יוסי מאחר שהכתוב א' משמע שתולה העיכוב בענין זה וכתוב א' וכו' שאפשר לעולם בלא שילוח עבדים שפעמים אין עבד עברי בישראל שיהא טעון שלוח אבל אי אפשר שלא יהא שופר בעולם ותלינן העיכוב בדבר המצוי:

תלויה בב"ד. והם יכולים לצוות לשלוחם לתקוע אבל שילוח עבדים תלוי בכל אדם ואם ימאן לשלוח יבטל היובל הלכך אמרינן דלא תלה הכתוב בו:

הדא הוא דכתיב מקץ שבע שנים וכו'. והוכיחן ירמיהו כשלא קיימו ואמר שסופן להענש על כך:

דברי תורה עניים במקומן ועשירים במקום אחר. שבמקומן לא מצינו שענש הכתוב על זה ולמדין אנו מקראי דירמיה:

אבל דברי חכמים וכו' משמיטין. כלומר אלו הן העיקר שמעכבין ביובל והן הן המשמיטין להיו' היובל נוהג כדינו:

ניחא. הוא דקחשיב הני תרתי קידוש ב"ד ותקיעת שופר שהן נוהגין בתחלת יובל אלא השמטת כספים וכי לא בסוף השנה הוא שהן משמיטין כדכתיב מקץ שבע שנים תעשה שמטה וילפינן ג"כ ליובל שאין משמט כספים אלא בסוף השנה והיאך יהיה שנת היובל כולו תלוי בו:

ר"ז שמע לה. לתרץ זה מן הדא מקרא דדניאל ויאמר אלי וגו' כבר נשמע דבריך מיום הראשון אשר נתת לבך וה"נ כן מתחלת השנה שנותנין לבם להשמט כספים בשנה זו הרי הן כאלו מקיימין מיד ונוהג היובל בכל דיניו:

טעמיה דר' יהודה. במתני' דמחלק בענין השופר בין ר"ה לבין היובל כדי ליתן המצוי וזהו של זכרים שהן מצוין בכל מקום למצוי זה ר"ה ואת שאינו מצוי של יעלים שאינן מצוין בעיר ליובל שאינו מצוי אלא פעם אחת לנ' שנה:

הלכה ו

מתני' **שופר שנסדק**. לארכו ודיבקו בדבק שקורין גילו"ד פסול דהוי ליה כשני שופרות:

דיבק שברי שופרות. ועשה מהן שופר אפי' יש בשבר שכנגד פיו שיעור שופר פסול:

ניקב וסתמו אם עיכב את התקיעה. לפי נוסחא דהכא אם עיכב משמע דאקודם שסתמו קאי וכן מפרש הכא בגמרא כיני מתני' אם היה מעכב את התקיעה פסול שאם היה מעכב את הקול מקודם שסתמו אע"פ שלאחר שסתמו חזר קולו לכמות שהיה אפ"ה פסול משום דשופר אחד אמר רחמנא ולא שתים שופרות וכאן דסתימה זו מסייעה לקול הוה ליה כשני שופרות:

ואם לאו. שלא היה מעכב את התקיעה שלא נשתנה קולו קול מתחלה מחמת הנקב הרי הוא כאלו לא נקב וכשר שאין לחוש במה שסתמו ואם לא סתמו כלל כשר מדינא ואפי' נשתנה קולו כדקאמר הכא בגמ' לפי שכל הקולות כשרים בשופר. ולענין הלכה למעשה בדין סתמו כך הוא המסקנא שאם סתמו במינו ונשתייר רובו שלם ולא נשתנה קולו לאחר שסתמו אלא שחזר לכמות שהיה קודם שניקב כשר ואם חסר אחת משלש

אלה שסתמו שלא במינו או אפי' במינו ולא נשתייר רובו שלם או אפי' נשתייר רובו ג"כ אלא שנשתנה קולו ולא חזר לכמות שהיה פסול:

גמ' **למי נצרכה לרבי נתן**. הא דקתני שופר שנסדק ודבקו פסול לא איצטריך אלא לר' נתן בברייתא דלקמן דקאמר גבי נקב אם סתמו במינו כשר שלא במינו פסול דמהו דתימא התם דניכר הסתימה שלא במינו שהיא מחתיכה אחרת הוא דפסול אבל הכא שמחבר הסדק בדבק לא מיקרי שלא במינו מכיון שאין הדבק ניכר בין הסדקים והרי הוא כמו שהיה אימא מכשיר הוא רבי נתן קמ"ל דאף לר' נתן פסול דהוי ליה כשני שופרות דאלו לרבנן דלקמן דסבירא להו בניקב אפילו סתמו במינו פסול אם מעכב את התקיעה פשיטא דבנסדק ודבקו בדבק שהוא פסול:

דיבק שברי וכו'. עוד היא דר' נתן. גם האי בבא לר' נתן הוא דאיצטריך דאלו לרבנן פשיטא ופשיטא דפסול מכיון שלא נעשה השופר אלא ע"י השברים שדיבקן:

נקב וסתמו וכו' דר' נתן היא. כלומר הא דמחלק במתני' דאם מעכב את התקיעה פסול אף ר' נתן מודה בזה והא דקאמר ר' נתן אם סתמו במינו כשר לא תטעה לפרש דבמינו לעולם כשר דלא היא שהרי האי מעכב דקתני במתני' היינו שהיה מעכב בתחלה לאחר שניקב וקודם שסתמו כדמפרש ר' חייה בשם ר' יוחנן גופיה לקמן וא"כ מה לי שסתמו לאח"כ במינו או שלא במינו הא כיון שעיכב לאחר שניקב תו לא מהני ליה סתימה אלא ע"כ לר' נתן נמי אם היה מעכב לאחר שניקב פסול הוא ולא פליג ר' נתן אדרבנן אלא בחלוקה דסיפא דלרבנן אם אינו מעכב את התקיעה כשר אף בשסתמו שלא במינו כדקאמרי סתמא ואם לאו כשר ולדידהו אין חילוק בין הסתימה במינו או שלא במינו ועלה קאמר ר' נתן אם סתמו במינו הוא דכשר אם לא היה עיכוב להתקיעה לאחר שנקב אבל אם הסתימה שלא במינו פליגנא עלייכו דמכיון שהסתימה מין אחר היא אעפ"י שלא היה מעכב בתחלה את התקיעה פסול הוא:

דתני וכו'. השתא מייתי האי ברייתא דפליגי ר' נתן ורבנן וכדאמרן:

ר' חייה וכו' כיני מתני'. כן צריך לפרש המתני' אם עיכב וכו' היינו אם היה מעכב לאחר שניקב וקודם הסתימה דאז פסול לכ"ע כדפרישית דלא מהני סתימה כלל. אלא שאם לא היה מעכב בהא הוא דפליגי דלרבנן אפי' הסתימה שלא במינו כשר ולר' נתן דווקא אם הסתימה במינו היא בהא הוא דמכשרינן בשלא היה מעכב בתחלה וכדאמרן:

והוא שסתמו. דאז מחלקינן בין אם היה מעכב התקיעה או לא. אבל אם לא סתמו כלל כשר אפי' נשתנה קולו מחמת הנקב שכל הקולות כשרין בשופר:

שופר קדוח. שקדחו בזכרותו והוא עצם הבולט מן הראש ונכנס לתוכו כשהוא מחובר בבהמה ומוציאין אותו מתוכו ואם לא הוציא אלא נקבו בזכרתו מהו שיהא חוצץ:
א"ל בזה תוקעין ביבנה. משום דמין במינו אינו חוצץ וכן שאל ר' בא לרב וכו' בזה תוקעין בעין טב ששם היו ב"ד קבועין כמו ביבנה:

הלכה ז

מתני' **התוקע לתוך הבור או לתוך הדות**. בור הוא חפירה בקרקע ודות הוא מקום מחיצות הבנוי בבור:
או לתוך הפיטם. הוא כלי גדול של חרס:
אם קול שופר שמע. זה העומד חוץ לבור על שפתו ושמע קול התוקע בבור ואם שמע התקיעה יצא ואם קול הברה בעלמא שמע לא יצא אבל אלו שעומדין בתוך הבור לעולם יצאו שהן שומעין קול השופר:
וכן מי שהיה עובר וכו' אם כיון לבו. לצאת יצא אע"פ שלא ידע התוקע ממנו משום דהכא בחזן הכנסת שהוא תוקע עסקינן שהוא מכוין להוציא לכל השומעים תקיעתו אבל התוקע להוציא להיחיד ידי חובתו לא יצא עד שיתכוין שומע ומשמיע:
גמ' **לא אמר אלא וכן מי שהיה עובר אחורי בה"כ**. דמספקינן ביה אם כיון לבו או לא ואומרים לו אם כוונת לבך לצאת בהיותך עובר ושומע טוב אבל אם רואין שעמד אחורי ב"ה ושומע חזקה שהוא כיון לצאת וא"צ לשאול אותו:
אם קול חיצון שמע לא יצא. לפי שמחיצת הפנימי מפסקת התקיעה:
הפכו. להשופר שקוצר את הרחב והרחיב את הקצר מהו לצאת בו:
נישמעינה. לזה מן הדא ברייתא דתני בתוספתא פ"ב והכי גריס שם גרדו בין מבפנים בין מבחוץ כשר צפהו זהב מבפנים פסול מבחוץ כשר. וחסר הוא כאן:
לא אמר אלא גרדו שהוא כשר הא אם הפכו פסול דאל"כ לישמעינן אפי' הפכו והרי גרדו בכלל דכשמרחיב את הקצר ומקצר הרחב ע"כ צריך הוא לגרדו:
מה בין זה לזה. ומ"ט דזה כשר וזה פסול הא שניהן נשתנו מכמות שהיו:
זה ביטל חללו. כשהפכו צריך לבעל את חללו שהרי מקצר את חלק הרחב ומרחיב הקצר ואין זה חללו שבתחלה אבל גרדו אינו מבטל חללו שאפי' מגרדו מבפנים נתקיים החלל מיהת לאורך ולרחב כבתחלה:

הלכה ח

מתני' **והיה כאשר ירי' משה ידו וגבר ישראל**. איידי דאיירי לעיל בכוונת הלב תני נמי להנך דבשעה שמתכוונים ומשעבדים לבם לשמים הם מתגברים ומתרפאים:

גמ' **עמלק כישפן היה**. מכשף שהיה יודע לכוין השעות והיה מעמיד בחיילותיו בני אדם שהן ביום גנוסיא שלו נולדו לפי שלא במהרה אדם נופל ביום גינוסיא ולידה שלו מה עשה משה ערבב את המזלות וכו' כדדרשי להו מקראי ומתוך כך לא ידע לכוין להיום ממש:

מרום ידיהו נשא. מחמת שמשה הרים את ידו נתן תהום קולו שגבר ישראל ונפל עמלק וירד עד שנתן התהום קולו:

בפשעה של תורה. בשעה שפושעי' מתעצלים ומשליכים התורה אז צבא תנתן עליהם ומפני שכך נדרש גם כן קראי ויחנו ברפידים שרפו ידיהם מן התורה לפיכך ויבא עמלק דריש נמי הכא להני קראי כעין זה ועשה לך שרף ולא פי' ממה יעשה אלא משה למד מעצמו וכי עיקרה של השרף לא נחש הוא שהארס שורף הגוף לפיכך עשה מנחושת לשון נופל על לשון:

הלכה ט

הובא לכון מיניה. הרחיקו עצמכם ממנו ותנו לכם להלאה דבר נש ביש הוא דכתוב כי דור וגו':

אלא כל הנשוך. לרבות אפי' מנשיכת כלב הוא נשוך נרפא כשראה אותו:

אפי' נשיכת נחש. כלומר אפי' נשיכת כלב כמו נשיכת נחש הוא:

ולא דמיא. ומכל מקום לא היו שוין ברפואתן דמנשיכת כלב וראה אותו וחי מיד כשראה אותו בראיה בעלמא נרפא אבל מנשיכת נחש היה צריך והביט שההבטה היא יותר בהשגחה מהראייה ולפיכך כתיב כאן וראה אצל כל הנשוך ובנשיכת נחש כתיב והיינו אם נשך הנחש וגו' והביט אל נחש הנחושת וחי:

ר' יודא וכו'. מפרשין טעמא נשיכת כלב שאינו ממינו של נחש הנחושת שעשה וראה אותו סגי ונשיכת נחש שהוא ממינו היה צריך והביט כדי שישימו אל לבם שנענשו על לה"ר שהוא מעשה נחש ורבנן סבירא להו לפי הצורך לרפואתן היה שנשיכת כלב אין בו ארס המתחלחל בגוף וראה סגי ונשיכת נחש שהארס מתחלחל צריך והביט:

הלכה י

מתני' **חרש שוטה וקטן וכו'**. הואיל והן אינן מחויבין בדבר:

גמ' **תני אבל אמרו אשה מברכת לבעלה וכו'**. כתוב זה לעיל פ' לולב הגזול בהלכה י ועי"ש:

הדרן עלך פרק ראוהו ב"ד

פרק ד

הלכה א

מתני' **יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת**. אף על פי שמן התורה מותר לתקוע לא היו תוקעין אלא במקדש דרבנן הוא דגזיר ביה לפי שהכל חייבין בתקיעת שופר ואין הכל בקיאין בתקיעת שופר גזרה שמא יטלנו בידו וילך אצל הבקי ללמוד ויעבירנו ארבע אמות בר"ה:

במקדש היו תוקעין שהרי אין בו אלא משום שבות ואין שבות במקדש:

אבל לא במדינה. שאר ארץ ישראל חוץ מירושלים קרוי מדינה:

בכל מקום שיש בו ב"ד. מפני שב"ד זריזין הן ולא יבואו התוקעי' בפניהם להעביר השופר לפי שהם מודיעים את העם ומזהירין אותן:

אלא ביבנה בלבד. שהיתה שם סנהדרי גדולה בימיו וכן בכל מקום שגלתה שם סנהדרי גדולה אבל לא בשאר ב"ד:

אמרו לו אחד יבנה ואחד. כל מקום שיש בו בית דין. איכא בינייהו בין הת"ק לאמרו לו דלת"ק לא בעינן בית דין קבוע אלא אפי' באקראי שבמקרה באו שם תוקעין בו ותנא דאמרו לו סבירא ליה דווקא בבית דין קבוע שם ולהכי קאמרי אחד יבנה וכו' כלומר בית דין קביע כמו ביבנה הוא דבעינן ולא בב"ד של אקראי והל' כתנא דאמרו לו:

גמ' ר' אבא בר פפא אמר דר' יוחנן ורשב"ל הוון יתבין ומקשין בהא דתנינן וכו' אם ד"ת הוא שדוחה את השבת אף בגבולין ידחה וכו':

אמר לון כתוב אחד אומר וכו'. כלומר ודאי דיש לנו ללמוד מהכתובים הללו דכאן אומר יום תרועה וכאן אומר זכרון תרועה דזה מיירי בחול וזה מיירי בשבת אלא דקשיא דא"כ אף במקדש לא ידחה יעל כרחינו צריכין אנו להאי דרשא דר"ש בן יוחי כדלקמן אלא דאכתי לא אסיק להקושיא ולהתירוץ עד דמייתי להאי דר"ז דלקמיה דה"נ דריש ר' לוי ולבתר הכי מקשה ומפרק:

מפקד. מצווה לחברייא עולון לבית המדרש ושמעו קולו דר' לוי מה הוא דורש היום דלית אפשר שהוא מוצא פרשה שלו כמה שדורש דלא יהא איזה לימוד ודבר חדש ונכנס ר' לוי לבהמ"ד ואמר לפניהם הדרש הזה כתוב אחד אומר וכו' ואמור מעתה אפי' במקדש לא ידחה ומתרץ דתנא דהיינו טעמא דכתיב באחד לחדש יום תרועה וגו' וזהו במקדש ששם היו קובעין החודש ויודעין מתי הוא באחד לחדש אלא דאכתי קשיא מעתה אפי' במקום המדינה שהן יודעין שהוא באחד לחדש שהרי שלוחין יוצאין וכ"ת הרי היום אין השלוחין יוצאין מ"מ מאי שנא במקדש דנקט אפי' בירושלים ידחה. שהרי

הן יודעין שקבעו ב"ד את החודש היום וע"כ דאתינן להאי דתני ר"ש בן יוחי דכתיב בתר דהאי קרא. יום תרועה יהיה לכם ועשיתם עולה וגו' ודנקט כאן והקרבתם אגב אשגרת לישנא הוא דהאי והקרבתם דפ' אמור בתר שבתון זכרון תרועה הוא דכתיב וקרא דפ' פנחס דבתר יום תרועה הוא ועשיתם כתיב והיינו הך דהתורה מרמזת לנו דבמקום שמקריבין קרבנות הוא דלעולם יום תרועה יהיה לכם ואפי' בשבת ומשום דועשיתם דפ' פנחס סמיך ליה ליום תרועה יהיה לכם וקרא דזכרון תרועה על גבולין הוא דנאמר ואף בירושלים לפי האי דרשא:

והכתוב והעברת שופר תרועה בחדש השביעי בעשור לחודש ביום הכפורים. ומאי שנא שופר דר"ה בשבת משופר דיובל ביום הכפורים ונימא נמי דלא דחיא יה"כ בגבולין וקרא כתיב בכל ארצכם:

א"ל. הכי דרשינן זו. שופר דיובל את מעביר בארצכם הא אחרת וזה שופר של ר"ה לא נוהגת בכל ארצכם בשבת:

אמרין ליה. חברייא או דילמא נאמר דה"ק קרא זו אתם מעבירין בארצכם אבל לא בחו"ל הא אחרת של ר"ה בין בארץ ובין בחו"ל נוהג אף בשבת:

אילו הוה כתיב. גבי יובל תעבירו שופר בארצכם הייתי דורש כאן מיעט לח"ל ובמקום אחר והוא ראש השנה ריבה אף בחוץ לארץ אבל השתא דכתיב תעבירו שופר בכל ארצכם ובכל ריבויא הוא ועל כרחך דהכי דרשינן כאן ריבה אף בגבולין ובמקום אחר בר"ה מיעט גבולין דלא דחיא שבת:

הלכה ב

מתני' **ועוד זאת**. מתני' חסורי מחסרא והכי קתני בירושלים הי' תוקעין בכל העיר כל זמן שהיו בית דין יושבין בלשכת הגזית במקדש ששם ב"ד יושבין עד ו' שעות ביום וביבנה לא היה תוקעין אלא בזמן ב"ד ובפני ב"ד ועוד זאת היתה ירושלים בעודה בבניינה יתרה בתקיעת שבת על יבנה:

שכל עיר שהיא רואה. כדמפרש בגמרא פרט לעיר שיושבת בנחל ואינה רואה ירושלים ואעפ"י שהיתה קרובה לא היו תוקעין בה בשבת:

ושומעת פרט לעיר שיושבת בראש ההר. וקרובה פרט ליושבת חוץ לתחום. ויכולה לבא פרט למפסיק לה נהר:

גמ' **והן**. ודווקא שיהו כל הדרכים האלו השנוים בה ומפרש ואזיל:

רואה ואינה שומעת. כלומר אע"פ שהיא רואה ירושלים כגון שירושלים היא מלמעלן לנגדה והעיר היא מלמטן ויכולה לראות למקום הגבוה ממנה שהיא יושבת במישור אלא שאינ' שומעת להשופר שבירושלים וזו נמעטת מדקתני שומעת:
רואה ושומעת וקרובה. אלא שאינה יכולה לבוא מחמת שהנחל של מים מפסיק וזו אימעוט מיכולה לבא:
ושומעת. אעפ"י ששומעת אלא שאינו רואה ירושלים וכגון שההר מפסיק ביניהם:
רואה וכו'. אף על פי שיש לה אלו השנים אלא שאינה יכולה לבא וזו היושבת חוץ לתחום ואימעוט מקרובה:
ר' יונה בעי היתה יכולה לבא על ידי עירובין. מהו אם קרינן בה יכולה לבא או דילמא אפי' כן קרינן בה אינה יכולה לבא דזימנין יאבד העירוב א"נ דבעינן דלעולם יכולה לבוא אפי' בלא עירוב הוא דבעינן ולא איפשיטא:
היך מה דאת אמר וכו'. קושיא היא אמאי לא אמרינן דכמו דגבי ירושלים שכל עיר וכו' ואימר אף ביבנה כן ואמאי לא התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהא זה גם ביבנה שכל עיר שהיא רואה וכו' ומשני דלא דמי דבשלמא ירושלים ד"ת שתוקעין בה בשבת והעיירות הסמוכות לה ד"ת כלומר שנוסף הוא על מקום שהוא ד"ת שם וכדמסיים ואזיל ורבן יוחנן בן זכאי מתקין על ד"ת כלומר דשפיר שייך שמתקינין ומוסיפין על המקום שהוא מד"ת אבל יבנה היא גופה מדבריהן הוא והעיירות הסמוכות לה מדבריהן בתמיה וכדמסיים ורבן יוחנן בן זכאי יהא מתקין להוסיף על דבר שהוא מדבריהם וכי יש תקנה אחר התקנה:
יצאו ב"ד ממקום. שהן יושבים למקום אחר לא היו תוקעין ור' יוסי בעי לפני ר' סימון אם אפי' מבית לבית או מטרקלין לקיטון והוא החדר שמבפנים נמי בכלל או לא:
א"ל ר' סימון בי רבי שלי והוא ריב"ל עד כאן שמעתי ממקום למקום ותו לא שמעתי ממנו:

הלכה ג

מתני' **בראשונה היה הלולב ניטל במקדש שבעה**. דכתיב ושמחתם לפני ה' אלהיכם שבעת ימים:
ובמדינה יום אחד. דכתי' ולקחתם לכם ביום הראשון ולא כתיב כאן לפני ה' אלהיכם:
זכר למקדש. דמצוה לעשות זכר למקדש דאמר קרא ציון אין דורש לה מכלל דבעי דרישה:

ושיהא יום הנף. של העומר שהוא ט"ז בניסן כולו אסור לאכול חדש כמפורש הטעם לעיל בפ' לולב הגזול בהל' י"א:

מתני' **בראשונה**. קוד' שאירע הקילקול היו מקבלין עדות החודש כל היום ל':

גמ' **כתיב ושמחתם לפני ה' אלהיכם וכו'**.גרסינן להא לעיל פ' לולב הגזול שם עד סוף הלכה ומפורש היטב וע"ש:

הלכה ד

פעם אחת נשתהו העדים מלבוא. עד בין הערבים ונתקלקלו הלוים בשיר של תמיד של בין הערבים שלא אמרו בו שירה כלל לפי שרוב פעמים היו העדים באים קודם המנחה ולפיכך היו נוהגים בו לומר שיר של י"ט בתמיד של בין הערבים ולתמיד של שחר שעל הרוב עדיין לא היו העדים באים ולא ידעו אם יתקדש היום אם לאו לא תיקני לו שיר של יו"ט אלא שיר של חול היו אומרים ואותו הפעם הגיע שעת הקרבה של תמיד של בין הערבים ועדיין לא באו העדים לא ידעו הלוים מה שיר יאמרו אם שיר של חול או של יום טוב שאפשר שיבואו העדים מיד ויתקדש היום ולא אמרו שירה כלל והתקינו שלא יהו מקבלין אלא עד המנחה ואם לא באו עד מן המנחה ולמעלה אע"פ שלא יתקדש היום ויעברו את אלול ויקדשוהו למחר מכל מקום הואיל והתחילו לנהוג בו קדושה דשמא יבואו עדים ויתקדש היום נוהגין בו קדושה ואסור בעשיית מלאכה ומשום דילמא אתי לזלזוליה ביה לשנה הבאה ויעשו בו מלאכה בתחלת היום שיאמרו אשתקד נהגנו בו קודש ומן המנחה ולמעלה חזרנו ונהגנו בו חול לפיכך גומרין אותו היום בקדושה ולמחר קודש שזהו י"ט:

משחרב ביה"מ. ואין כאן חשש קלקול השיר ולא קרבן התקין רבן יוחנן בן זכאי שיחזור הדבר ליושנו ושיהו מקבלין עדות החודש כל היום ולקדשו היום ולא עשו ב' ימים:

גמ' **מפני מעשה שאירע**. באותו הפעם לפיכך נשתהו העדים מלבוא שפעם אחת נפלה קול הברה בעיר ובאו וכו' כלומר שנפלה הברה שבאו הסרקיים והן ישמעאלים הגזלנים ונטלום להעדים ונתעכבו בידיהם וע"י כך נשתהו מלבוא ומתוך כך נתקלקלו הלוים בשיר:

בשם מאן רבי אמר לה. רבי שסידר את המשנה וסתם דבריו ולא פי' מה היה הקלקול בשם מי אמר לה:

אמר לון דכוותכון. אפשר כמו שאתם נוהגין בהלכה דאית לכון רברבין סגין הרבה רבנים זה אומר בשם רבו כך וזה בשם רבו לא כן רבי אלא בשם רבי יהושע בן לוי אמר

לה אלא ורבי לא מייתי לה לטעם דהלכה בהמתני' במה היה הקלקול דתני וכו' וכלומר ומברייתא זו שמעינן לה מה היה הקלקול:

שירו של חמישי. בשבת בכל השנה היו אומרים הרנינו ובראש השנה לא היו פותתין מהרנינו אלא אומרים הסירותי מסבל מפני שבר"ה יצא יוסף מבית האסורים ואם חל יום טוב של ראש השנה להיות בחמישי היו אומרים בשחרית הרנינו לפי שעל הרוב עדיין לא באו עדים והיו אומרים בשיר של ה' בחול ובמנחה דעל הרוב כבר באו עדים היו אומרים הסירותי וגו' שיר של יו"ט ועכשיו אם באו עדים מן המנחה ולמטן כלומר אחר המנחה ובתמיד של בין הערבים שהקריבו ועדיין לא היו העדים והיו אומרים עוד פעם אחד הרנינו שלא היו אומרים הסירותי שאפשר שלא יבואו עדים כלל היום וא"כ לא נמצאו אומרים שיר וכופלין אותו שהיו אומרים הרנינו ב' פעמים והוא שיר של חול היום וזהו הקלקול באותו פעם:

כבר עבר רובו של היום בקדושה. לפיכך נוהגין אותו היום לגמרי בקדושה וכדפרישי' במתני':

ר' יוחנן מפקד לאיליין דכנישא דכיפרא סבין. היה מצוה לאלו הזקנים של בה"כ דמקום כיפרא מטול ומיעל עד דהוא יממא שיהו מטיילין והולכין אנה ואנה בעוד שהוא יום וביום ל' היה ולא באו עדיין העדים ושלא יתפללו מנחה כל זמן שיכולין להתעכב:

ואתון מדכרין זמנו ועיבורו. כלומר דשמא בין כך ובין כך יבואו עדים ואז תתפללו מנחה ואתם מרויחין שתזכרו במנחה כמו שנתקדש היים בזמנו ויכולין אתם לומר יום ר"ח או יום הזכרון הזה וכן בעיבורו שהוא למחר ביום ל"א כדתנינן נוהגין אותו היום קדש ולמחר קדש וקמ"ל בזה שיכולין הן להמתין מלהתפלל מנחה כל זמן שהוא יום ואם שלענין קדושה כבר תנינן שנוהגין ב' ימים בקדושה אם יבואו אחר זמן המנחה שהוא זמן תמיד של בין הערבים אלא שרבי יוחנן בא לומר שימתינו מלהתפלל מנחה כל זמן שהוא עדיין יום כדי שיזכירו במנחה קדושת היום וכדאמרן:

הלכה ה

מתני' **אמר ר' יהושע בן קרחה וכו' שאפי' ראש ב"ד בכל מקום**. שנצרך לפרוש ממקום הועד למקום אחר והרי עיקר מצות קידוש החדש תלויה בו כדתנן בפרק ב' ראש ב"ד אומר מקודש אפ"ה לא היו העדים צריכין לילך אחריו אלא ילכו למקום הועד שסנהדרין יושבים שם והם יקדשוהו בלא ראש בית דין:

גמ' **כיני מתניתא**. כן צריך לפרש המתני' למקום הוועד של חדש ששם מקדשין אותו וכלומר דלא תנינן אלא לענין קידוש החודש בדווקא שאינן צריכין להלך אחר הראש

בית דין וטעמא דאם אתה מטריחן נמצאת מכשילן לעתיד לבא אבל בדיני ממונות צריך הבעל דין לילך אחר ראש ב"ד שהזמינו לבא לפניו לדין:

הלכה ו

מתני' **סדר ברכות אומר אבות**. אומר ברכת מגן אברהם וגבורות אתה גבור וקדושת השם אתה קדוש עם הג' קדושות וכולל לברכת מלכיות עמם ואינו תוקע:

קדושת היום. אתה בחרתנו שבו נזכר לקדישת היום ותוקע שלש תקיעות של שלש שלש כדתנן לקמן:

זכרונות וכו'. כדיליף בגמרא מקראי דכתיב זכרון תרועה זכרון אלו זכרונות תרועה אלו שופרות וכתיב והיו לכם לזכרון לפני ה' אלהיכם אני ה' אלהיכם ומה ת"ל אני ה' אלהיכם לימד על כל מקום שיש שם זכרונות ושופרות יהיו מלכיות עמהן ומקדימין המלכיות כדקאמר בגמרא אמר הקב"ה אמרו לפני מלכיות כדי שתמליכוני עליכם זכרונות כדי שיעלה לפני זכרוניכם לטובה ובמה בשופר:

גמ' **ביהודה נהגו וכו' עבר ועשה ביהודה**. כמנהג בגליל או איפכא יצא שבדיעבד אינו מעכב:

וכשקידשו את השנה וכו'. תוספתא היא בפ"ב ומייתי לה לעיל בפ"ג. בכל מקום. בברכת כל ימות השנה אם עבר והזכיר אדיר במלוכה לא יצא כלומר אם חתם ברוך אדיר במלוכה במקום האל הקדוש חוץ מן ברכת האל הקדוש של ר"ה אם חתם ברוך אדיר במלוכה יצא. ובלבד אם זה הוא במוסף ואתיא האי כר' יוחנן בן נורי דאמר כולל מלכיות עם קדושת השם הלכך הואיל ושניהם נכללים בברכה אחת יצא:

רשב"ג אומר אומר קדושת היום עם הזכרונות ואתייא כר"ע. וענין תקיעה שתוקע לקדושת היום שכולל זכרונות עמה:

אמר רשב"ג מה מצינו בכל מקום אומרה רביעית אף כאן אומרה רביעית. וכך הוא בתוס' ובת"כ פ' אמור:

רבי אומר מה מצינו בכל מקום באמצע אף כאן אומרה באמצע. כך הוא שם. ובספרי הדפוס נתחלף והיא גרסא אחרת:

צריך לומר. בר"ה האל הקדוש ומרבה לסלוח:

בתפלה. בכל יום הוא אומר אלהי דוד ובונה ירושלים שכולל ברכת צמח דוד בברכת ירושלים כדלעיל בברכות פ"ד ובנביא בברכת הפטרה מסיים אלהי דוד מצמיח ישועה:

וחותם בשבת ויו"ט בינתים. שחותם בשתיהן:

הלכה ז

אמר לו ר"ע אם אינו תוקע למלכיות למה הוא מזכיר. ה"ק למה הוא מזכיר עשר נימא תשע דהואיל וישתנו מלכיות מזכרונות ושופרות לענין תקיעה לישתנו נמי לענין מנין הפסוקים אלא אומר וכו' והלכה כר"ע:

מתני' אין פוחתין מי' מלכיות וכו' ג' פסוקים משל תורה וג' משל כתובים לפי שספר תהלים קדם לנביאים וג' משל נביאים ואחד משל תורה שמשלים בו:

ר' יוחנן בן נורי אומר אם אמרו ג' ג'. אחד משל תורה ואחד של כתובים ואחד של נביאים יצא וכן הלכה שיצא בדיעבד:

אין מזכירין מלכות זכרון שופר של פורענות. כגון אם לא ביד חזקה ובחימה שפוכה אמלוך עליכם. ויזכור כי בשר המה. תקעו שופר בגבעה וכיוצא בהן וזכרון של יחיד אף על פי שהוא לטובה כגון זכרה לי אלהי לטובה וכיוצא בו אין מזכירין אותו:

רבי יוסי אומר אם השלים בתורה יצא. מפרש בגמרא דה"ק רבי יוסי ומשלים בתורה ואם השלים בנביא יצא וכן הלכה:

גמ' **אין פוחתין מעשרה מלכיות כנגד עשרה קילוסין**. של הלל בפרשה זו שאמר דוד הללויה הללו אל בקדשו וגו' שנאמר כאן שופר מה כתיב בתריה לכו נא ונוכחה וגו' אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו וגו' וכנגד זה זכרונות שיעלו לטובה ותקובל תשובתם:

כנגד ז' כבשים וכו'. שמקריבין בראש השנה:

אלוהות. פסוקים שנאמר בהן השם אלהי. אלהינו וכיוצא:

ר"ז בעי ביה ובדבתריה פליגין. בקרא דזמרו ובקרא דאבתריה כי מלך כל הארץ אלהים פליגי אם נחשבין הם לשנים אבל בקרא דזמרו לחוד שוין שלאחד הוא נחשב או דילמא ביה לגרמיה פליגין בפסוק דזמרו בעצמו פליגי אם עולה לשנים דכתיב בה אלהינו ומלכנו ופשיט לה מן מה דתני בברייתא הכל מודים במלך אלהים על גוים אלהים ישב על כסא קדשו דכתיב בתר כי מלך כל הארץ ושוין בזה שאין נחשב אלא לאחד ואע"ג דכתיב ביה תרי אלהים א"כ ה"ה בפסוק דזמרו מודים שאינו אלא אחד והדא אמרה ביה ובדבתריה פליגין אם נחשבים לשנים:

הוינן סברין. מעיקרא מימר שלש מכל אחד קאמר אשכחת ברייתא דתני בהדיא אפי' ג' מכולן יצא כדפרישית במתני':

מה לשעבר. לר' יוסי הוא דבעי דקאמר אם השלים בתורה יצא ומאי קאמר אם השלים יצא לשעבר. והיינו דיעבד. הא לכתחלה לא בתמיה הרי ודאי יותר משובח אם משלים בתורה:

אמר ר' יוחנן כיני מתניתא. כן צריך לומר לר' יוסי צריך לכתחלה להשלים בתורה ואם השלים בנביא יצא:

הלכה ח

מתני' העובר לפני התיבה בי"ט של ר"ה השני מתקיע המתפלל תפלת המוסף הוא המתקיע להיות אחר תוקע ולא המתפלל תפלה של שחרית וכלומר שבתפלת המוסף תוקעין ולא בתפלת שחרית ובשעת גזרת השמד תיקנוה שהיו אורבים עליהם כל זמן השחרית וכדקאמר בגמרא ותיקנו לתקוע במוסף ואעפ"י שבטלה הגזירה נשארה התקנה דשמא יחזור הדבר לקלקולו ובתחלה היה אומרים כל סדר הברכות בשחרית ותוקעין על הסדר ולאחר התקנה אומרים ותוקעין במוסף:

ובשעת ההלל. משום דבר"ה וי"כ אין אומרים הלל תני בשעת ההלל בשאר י"ט שקורין הלל:

הראשון. המתפלל שחרית הוא המקרא את ההלל משום דזריזין ומקדימין למצות:

גמ' **מפני מעשה שאירע**. תיקנו שיהי' תוקעין במוסף שפעם אחת היו תוקעין בתפלה ראשונה בשחרית והיו השונאים וכו' ואחר כך מתוך שרואין שקוראין ק"ש ומתפללין וקיוראים בתורה וחוזרין ומתפללין מוסף ותוקעין אומרו בנמוסיהון הן עוסקין והניחום ולפיכך נשאר כך שיהו תוקעין במוסף:

ואימר אף בהלל כן. ולמה לא חששו אף בימים שקוראין את הלל שיתקנו לומר במוסף דשמא יהו השונאים סוברין שמתקבצים עליהם ואף שאינן תוקעין מ"מ מחמת קיבוץ רוב עם יהו סבורין כך ומשני לית כל עמא תמן שאין כל העם מתקבצין כל כך לבא אל בה"כ בימים שקוראין ההלל:

ואימר אף בתקיעה כן לית כל עמא תמן. ונימא אף בר"ה ביום תקועה ג"כ אין כל העם מתקבצין והרי עיקר החשש היה שיאמרו הן מתקבצין כולן למלחמה ונותנין סימן מלחמה בתקיעתן ואם אין כל העם שם לית כאן חששא:

א"ר יונה. שאני בר"ה דודאי כל העם מתקבצים ובאים לבה"כ דכתיב ואותי יום יום ידרושון זו יום של תקיעה ויום של ערבה שהכל באים להתפלל יחד בביה"כ:

שמע לה מן הדא. שהעיקר הוא בשעת תפלת מוסף ולפיכך תיקנו התקיעות במוסף כדדריש לה מהאי קרא שמעה ה' צדק זו ק"ש שצדקה היא להם שמשכימים לקרות ק"ש בעונתה:

הקשיבה רנתי זו רינון תורה. ועל שקורין בתורה האזינה תפלתי זו תפלה של שחרית ואף על פי שהתפלה קודמת לרינון תורה מכל מקום דריש הכתוב לפי משמעות ושנוי

המלות שהשמע שייך לקריאת שמע שא"צ כוונה כל כך כמו התפלה דרחמי היא ובעי כוונה טפי והקשבה שהיא קרובה יותר מן השמיעה שייך לרנון תורה והאזנה שהיא עוד קרובה ביותר שייך לתפלה:

בלא שפתי מרמה. משמע לרבות עוד תפלה אחרת זו מוסף:

מלפניך משפטי יצא. שאז היא שעת רצון שיצא זכאי במשפט ולפיכך תוקעין במוסף שבו עולה הזכרון לטובה וכדאמרינן ובמה בשופר:

א"ר אחא בר פפא קומי ר"ז. בלאו הכי איכא טעמא אחרינא לתקיעה במוסף ולא בשחרית כמו הלל דשאני היא תקיעה ששייכה למצות היום בקרבן מוסף וכדר' תחליפא דאמר קרייא אמר כן מקרא דתקיעה גופה למדנו כן דכתיב יום תרועה יהיה לכם וכתיב בתריה ועשיתם עולה לריח ניחוח לד' וגו' ובקרבן מוסף משתעי:

וכאן. אצל קרבן מוסף בפ' פנחס כתיב ועשיתם בריה חדשה. כאלו עשיתם עצמכם בריה חדשה:

בכל הקרבנות. מוספי רגלים כתיב בשעיר חטא ושעיר חטאת אחד ושעיר עזים אחד חטאת לכפר מלבד בעצרת כתיב שעיר עזים אחד לכפר עליכם אמר להם הקב"ה מכיון שקבלתם עליכם עול תורה שניתנה בעצרת להיות עמל ויגע בה כל צרכיכם מעלה אני עליכם כאלו לא חטאתם מימיכם ואין החטא נזכר לפני לפי שהתורה מכפרת עליכם:

הלכה ט

מתני' **שופר של ר"ה אין מעבירין עליו את התחום**. לא לילך חוץ לתחום כדי להביא השופר וכן ללילך לשמוע התקיעות ואין מפקחין וכו' משום דלא אתי עשה דשופר ודחי יו"ט דעשה ול"ת הוא וכיון דלא דחי מלאכה דאורייתא אף שבות דדבריהם נמי אינו דוחה דחכמים עשו כאן חיזוק לדבריה' כשל תורה:

ואין חותכין אותו לא בדבר שהוא משום שבות. שאין בו אלא משום שבות כגון לחתכו במגל שאין דרך לחתוך בו ולא בדבר שהוא משום לא תעשה כגון לחתכו בסכין דאורחיה הוא בכך וזו ואין צריך לומר זו קתני:

אבל אם רצה ליתן יין או מים. כדי לצחצחו מותר ולא הוי כמתקן מנא:

אין מעכבין את התינוקות מלתקוע. ואפי' בשבת אבל מתעסקין בהם עד שילמדו כלומר אף הגדול מתעסק עמהן כדי ללמדן לתקוע:

והמתעסק. תקיעת שופר להתלמד לא יצא ידי חובתו וכן השומע מן המתעסק לא יצא לפי שצריך עד שיתכוין השומע לצאת מן המשמיע שנתכוין להוציאו ידי חובתו:

גמ' **כיני מתניתא**. כן צריך לפרש הא דקתני ואין חותכין אותו וכו' אסור משום שבות ובלא תעשה וכלומר לא בדבר שחיתוכו אסור משום שבות ולא בדבר שחיתוכו אסור משום לא תעשה וקמ"ל דיש דבר שחיתוכו נמי משום שבות בעלמא הוא דאסור וכגון במגל דלאו אורחיה היא ודבר שחיתוכו אסור בל"ת כגון בסכין וכדפרישית במתני':

אמר ר' אלעזר מתניתא בגדול בי"ט וכו'. כלומר דלא תיקשי מעיקרא קתני אין מעכבין את התינוקת מלתקוע משמע עכובא הוא דלא מעכבין כשהן תוקעין מעצמן הא אין מתעסקין עמהן לכתחלה לתקוע והדר קתני אבל מתעסקין בהן וכו' הלכך מפרש דה"ק דרישא מיירי בשבת דלאו יו"ט של ראש השנה ואפ"ה אין מעכבין אותן מלתקוע כדי שילמדו והואיל ותינוקות הן ולא הגיעו לחינוך לא איכפת לן מידי וסיפא דקתני אבל מתעסקין בהן היינו אפי' בי"ט של ר"ה שחל להיות בשבת והרביתא דהגדול מותר להתעסק עמהן עד שילמדו וכגון בזמן שמותר לתקוע בשבת והיינו לאחר תקנת ריב"ז בכל מקום שיש בו ב"ד דאז מתעסק הגדול עמהן ואפי' אם הגיעו לחינוך מכיון שתוקעין היום שם וכן עם הקטן שלא הגיע לחינוך שהרי אין התקיעה אסורה בשבת אלא משום שבות:

ותני כן. בתוספתא פ"ב והכי גריס שם מתלמדין לתקוע בשבת ואין מעכבין את הנשים ואת הקטנים מלתקוע בשבת ואין צריך לומר ביום טוב ופירושה מתלמדין לתקוע בשבת אפי' בשבת דעלמא מותר הגדול להתעסק עמהן להתלמד ובשלא הגיעו לחינוך ואין מעכבין את הנשים ואת הקטנים מלתקוע בשבת שחל בו ר"ה ובמקום שתוקעין ואצ"ל ביו"ט של ר"ה שחל להיות בחול ורישא דסיפא מיירי בקטנים שלא הגיעו לחינוך דדומיא דנשים קתני דלעולם לאו בני חיובא נינהו וכן הרישא דברייתא מתלמדין וכו' וכדפרישית. וסיפא דסיפא ואצ"ל ביו"ט פשוט הוא דבין הגיעו לחינוך ובין לא הגיעו לחינוך אין מעכבין וכן נמי מתעסקין עמהן:

הלכה י

מתני' **סדר תקיעות שלש**. למלכיות ולזכרונות ולשופרות והן של ג' ג' ותקיעה ותרועה ותקיעה לכל אחד ואחד ובגמרא למדו לפי שבר"ה נאמרו ב' תרועות וביובל תרועה אחת ויליפינן ג"ש שביעי שביעי ליתן את האמור של זה בזה וכל תרועה צריך פשוטה לפניה ופשוטה לאחריה דכתיב והעברת שופר תרועה הרי פשוטה לפניה דהעברת קול פשוט הוא ותעבירו שופר כתיב הרי פשוטה לאחריה ולמד ר"ה מיובל בג"ש:

שיעור תקיעה דכלהו בבי כדי ג' תרועות ושיעור תרועה כדי שלש יבבות ויבבא הוא ג' כחות של כל שהוא נמצא שיעור תרועה ט' כחות של כל שהוא:

תקע בראשונה פשוטה שלפני התרועה ומשך בשניה בפשוטה של אחריה כשיעור שתים שהיה רוצה לצאת בה גם לפשוטה שלפניה לסדר שאחר זה אין בידו אלא אחת לפשוטה של אחריה של סדר הראשון דפסוקי תקיעתא מהדדי לא פסקינן:

מי שבירך. ט' ברכות בתפלת המוספין:

כשם שש"ץ חייב. בין בברכות של ר"ה ובין בשאר ימות השנה כך כל יחיד ויחיד הבקי חייב ואין הש"ץ יורד לפני התיבה אלא להוציא לשאינו בקי:

ר"ג אימר וכו'. לעולם הש"ץ מוציא את הרבים י"ח והלכה כר"ג בברכות של ר"ה ושל יובל ביה"כ לפי שהן ברכות ארוכות ואין הכל בקיאין בהן והלכה כחכמים בברכות של כל השנה:

גמ' **אמרן בנפיחה אחת**. כלומר שיעשה תר"ת בנשימה אחת ואשכחת אמר לחד' ברייתא דתני וכו' יצא ולא שצריך לעשותן בנשימה אחת והא תנינן סדר תקיעות וכו'. וקס"ד דצריך שיהא ניכר שהן ג' בכל סדר ואי אמרת שיעשה בנשימה אחת הלא אינו ניכר ומשני שלא יפחות מג' קאמר וכלומר מכדי ג' ולעולם אם עשאן בנשימה אחת יצא:

צריך להריע מתוך פשוטה. כלומר שלא יפסיק בין התקיע' לבין התרועה ור' בא פליג שא"צ:

חד אמר אהן טרימוטה. כהאי טרומיטה אחת ודקתני במתני' כדי ג' יבבות שיעשה הטרומיטה כשיעור ג' יבבות ואחרינא אמר תלת דקיקין ג' כחות קטנות:

ר"ח חשש וכו'. ולהדא דידן כמו שאנו נוהגין ומשך בתקיעה כג' תרועות וכל תרועה כג' כחות מלבד שיעור הטרומיטה נמצא שיעור תקיעה כט' כחות ועוד:

והיידא אמרה. והיכן מצינו זה דנוהגין להמשיך כך ויש שיעור בהמשך התקיעה. דאי מהסיפא דמתני' תקע בראשונה וכו' אלמא דיש שיעור להמשכת התקיעה מדקתני ומשך בשניה כשתים:

ר' אבא בר זמינא וכו'. מפורש בפרק דלעיל בהלכה ג' ע"ש:

במקום אחד תוקעין וכו'. אם יש לפניו מקום אחד שתוקעין בו ואינן יודעין לברך סדר הברכות מלכיות זכרונות ושופרות ובמקום אחר מברכין ואינן תוקעין אית תניי וכו':

מאן דאמר הולך לו אצל התוקע וכו'. בעיא היא דבעי הש"ס מי נימא דהני תנאי לא פליגי אלא דמ"ד הולך לו אצל התוקע בשאין שהות ביום כדי לתקוע שאם ילך בתחלה אצל המברך לשמוע סדר הברכות ואחר כך לילך אצל התוקע לא יהיה שהות ביום כדי לתקוע בהא הוא דקאמר שהולך אצל התוקע וקמ"ל שאע"פ שמתוך כך יעביר הזמן ולא יהיה לו שהות ביום לילך לשמוע הברכות אפ"ה תקיעה דמדאורייתא היא עדיפא

והלכך בשאין שהות כדי הליכה לקיים שתיהן ילך לו אצל התוקע ואף שיכול להיות שמא מתוך כך לא יהא סיפוק בידו לילך אח"כ אצל המברך ומ"ד הולך לו אצל המברך בשיש שהות ביום כדי לתקוע כלומר דאיהו מירי בשיש שהות ביום כדי לקיים שתיהן והלכך קאמר שהולך לו בתחלה אצל המברך שאף על פי שאין הברכות אלא מדרבנן מכל מקום לענין קדימה אמרינן דהואיל ואין הכל יודעין הברכות מוטב שיקדים לילך לשמוע הברכות שאם ילך בתחלה לשמוע התקיעה שמא לא ימצא אחר כך מי שיודע הברכות והמברך הראשון כבר בירך ואינו חוזר ומברך והלכך הולך בתחלה אצל המברך ואח"כ ילך אצל התוקע שהרי יש שהות ביום והכל יודעין לתקוע וא"כ בודאי ימצא אחד שיהא תוקע לפניו או התוקע הראשון יחזור ויתקע להוציא אותו והשתא הני תנאי לא פליגי כלל או דילמא דפליגי וכדלקמן:

נישמעינה מן הדא וכו'. כלומר דס"ד דהש"ס מעיקרא למיפשט מדמסיים רבי יהושע בן לוי וקאמר ואינו הולך אצל המברך דלישנא יתירא היא אלא דקמ"ל דלעולם הולך לו אצל התוקע וא"צ לילך כלל אצל המברך ואפילו יש שהות ביום וטעמא דמכיון דהברכות מדרבנן הם לא הטריחו חכמים אותו הואיל ומתעסק הוא במצוה דאורייתא לילך לשמוע התקיעה פטור הוא לגמרי מברכות דרבנן והשתא שמעינן דרבי יהושע בן לוי דקאי בשיטתיה דת"ק דהולך לו אצל התוקע ומשום דתקיעה עדיפא סבירא ליה נמי דאפי' יש שהות ביום כדי לקיים שתיהן א"צ לילך להמברך והאי תנא בתרא סבירא ליה דמכיון דיכול לקיים שתיהן ילך לו אצל המברך ובהאי סברא דאמרן הוא דפליגי הכי הוה בעי הש"ס למיפשט מעיקרא:

והיידא אמרה. כלומר דמהדר הש"ס ודחי לה דהאיך נלמד זה מכאן דפליגי בהא דאמרן דילמא לעולם לא פליגי בשיש כדי לקיים שתיהן ומר אמר חדא ומר אמר חדא וכדלעיל והא דמסיים רבי יהושע בן לוי וקאמר ואינו הולך לו אצל המברך ה"ק דהואיל ואין שהות ביום כדי לתקוע אחר כך הלכך הוא דאמרינן דאינו הולך אצל המברך והיא גופה הוא דקמ"ל דתנא דברייתא קמייתא בשאין שהות ביום לתקוע אחר כך היא דמיירי ואכתי לא פליגי הני תנאי:

דא. כלומר ומאיזה מקום נוכל לפשוט בעיין דא מהאי ברייתה דלקמי':

יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת ובמקום אחד יש תוקעין וכו' וכדמפרשינן לקמן:

שהכל יודעין וכו'. כדפרישית לעיל:

דבר אחר וכו' ואין אדם מוציא ידי חברו בברכה אלא הש"צ הוא שמוציא הרבים וכרבן גמליאל דקי"ל כוותיה בברכות של ראש השנה אבל בתקיעה מוציא הוא היחיד את חבירו ולפיכך הולך לו אצל המברך שהוא הש"צ ומוציאו ושלא יעבור הזמן:

יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת וכו'. השתא מסיק למילתיה דהא מדקאמר שחל להיות בשבת על כרחך לומר דהא קמ"ל שאף על פי שאין שהות ביום כדי לתקוע אח"כ אפ"ה ברכה עדיפא שהרי במקום שתוקעין אף בשבת ודאי משום דמקום שיש בו בית דין הוא וכתקנת ר' יוחנן בן זכאי והשתא וכי לאו כמי שאין שהות ביום כדי לתקוע אח"כ הוא דהויא שהרי אם יעבור זמן בית דין שוב אין תוקעין אפי' באותו מקום בית דין ומכל שכן במקום אחר ואפ"ה את אומר הולך לו אצל המברך ולא אצל התוקע א"כ ע"כ דהאי תנא סבירא ליה דלעולם ברכה עדיפא יהלכך הוא דקאמר שחל להיות בשבת לאשמועינן היא גופה דכך ס"ל לעולם וכי היכי דלא נטעי ביה בדעתיה ואידך תנא סבירא ליה דלעולם תקיעה עדיפא והדא אמרה דפליגין הני תנאי דלעיל וכדאמרן:

הלכה כר"ג באילין תקיעתא. באלו הברכות של ר"ה מלכיות זכרונות ושופרות דנהגין בתקיעתא שהש"ץ מוציא אף למי שהוא בקי ומשום דאוושי ברכות:

וגרסינן להא לעיל בסוף פ"ד דברכות:

הוון יתיבן תמן. בבבל ביומא דתקיעתא מן דצלין אחת וכו' לאחר שהתפללו בפ"ע הגיע שעת תפלת הצבור וקם רב חסדא לחזור ולהתפלל עם הצבור:

דנחתין מערבייא. בני א"י שירדו לכאן ואמרין תמן בשם ר' יוחנן דפסק הלכתא כר"ג בברכות דר"ה והואיל ואנא לא כוונית בתפלה לפיכך אני חוזר ומתפלל:

אילו כוונית נפקה ידי חובתי. כלומר דקמ"ל דאף על מי שהוא בקי אמרו כן והלכך קאמר ואנא שאני בקי אלו כוונתי בתחלה בתפלתי הייתי יוצא ידי חובתי ומאחר שלא כיוונתי הש"ץ מוציא אותי עכשיו:

ויאות. האי פסקא דפסקו כר"ג דאע"ג דרבים פליגי עליה משום דכל תנאי הוא דתני לה בשם ר"ג אבל ר' הושעיה בברייתא דיליה תני להא דר"ג בשם חכמים דאמרי להא והלכה כרבים:

והוא שיהא שם מראש התפלה מי שהוא רוצה לצאת במה ששומע מהש"צ צריך שיהא שם מראש התפלה וישמע כל הברכות כולן על הסדר:

מתני' אמרה כן. וממתני' נמי שמעינן הכי דקתני סדר ברכות וכו' אלמא דצריך שישמע כסדרן אבות וכו' וכולל מלכיות עם קדושת היום וזכרונות ושופרות:

סליק פני משה מס' ר"ה